

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2017 - 2018

Marokkaanse gezinnen onder de loep:

**De opvoedrol van de vader als stuwende kracht voor het
welzijn van het gezin.**

Bachelorproef aangeboden door

Mohammed Mansouri

tot het behalen van de graad van

Bachelor in Opleiding

Gezinswetenschappen

Bachelorproefbegeleider: [Hans Van Crombrugge](#)

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2017 - 2018

Marokkaanse gezinnen onder de loep:

De opvoedrol van de vader als stuwende kracht voor het welzijn van het gezin.

Bachelorproef aangeboden door

Mohammed Mansouri

tot het behalen van de graad van

Bachelor in Opleiding

Gezinswetenschappen

Bachelorproefbegeleider: Hans Van Crombrugge

ABSTRACT BACHELORPROEF 2017 - 2018

Opleiding:	Gezinswetenschappen	
	Voornaam	Naam
Student:	Mohammed	Mansouri
Bachelorproefbegeleider	Hans	Van Crombrugge
Titel bachelorproef	Marokkaanse gezinnen onder de loep: De opvoedrol van de vader als stuwende kracht voor het welzijn van het gezin.	
Abstract publiceren Ja	Indien neen, motiveer hier waarom de abstract niet openbaar gemaakt mag worden (bijv. deontologisch niet verantwoord, onderzoek is nog aan de gang, ..., specifieke bedrijfsinformatie)	

- **Kern-/ trefwoorden bachelorproef:**

Marokkaanse vaders, opvoeding, onderwijs, pubers, opvoedingsondersteuning, migratie.

- **Korte samenvatting bachelorproef:**

Mijn probleemstelling is gebaseerd op een aantal vaststellingen die ik gedaan heb op grond van interviews met scholen, ouders en jongeren van Marokkaanse afkomst in Waregem. Er zijn diverse soorten Marokkaanse gezinnen aanwezig maar het gezin waarin beide ouders afkomstig zijn van Marokko blijft nog altijd overheersend boven de andere soorten gezinnen. Deze ouders vinden moeilijk de weg naar de reguliere opvoedingsondersteuningsorganisaties, en hebben meestal weinig inzicht in de schoolse- en opvoedingsnaden in de Vlaamse context. Vooral de puberteit is de fase waarin die problemen thuis zichtbaarder worden maar ook op school. Veel jongeren komen terecht in het watervalstelsel, en de ouders krijgen het moeilijk om te kunnen omgaan met het ambivalente gedrag van hun puberende kinderen. In mijn bachelorproef probeer ik te zoeken naar de verschillende oorzaken van deze problematiek, en een antwoord te vinden op de vraag hoe deze gezinnen het best kunnen ondersteund worden.

De onderliggende factoren zijn heel divers en situeren zich op micro-, meso- en macroniveau. Sinds het begin van de migratie heeft België weinig geïnvesteerd in de eerste generatie omdat men vooral de focus legde op het economische luik waardoor het sociale luik verwaarloosd werd. De Belgische overheid en de Marokkaanse gastarbeiders redeneerden beiden vanuit een tijdelijkheidsgedachte maar door de tijd heen, is die gedachte geleidelijk aan beginnen verdwijnen. Plots stonden ze allebei voor een nieuwe realiteit waarin de uitdagingen steeds zwaarder werden en pas in 2004 werd de

inburgering in Vlaanderen veralgemeend. De gemiste kans sinds het begin zorgde voor heel wat negatieve neveneffecten. Gezinnen van niet-westerse afkomst hebben dikwijls meer kans op schadelijke gevolgen omwille van de impact van armoede op hun ontwikkeling en welbevinden (Stevens e.a. 2009). Ook Vanhee (2007) stelde vast dat hoe langer het gezin in armoede leeft, hoe slechter de effecten op de kinderen zijn. Ik heb me vooral gericht op onderzoek naar de verschillende opvoedingsmechanismen binnen de Marokkaanse gezinnen. Deze gezinnen in Waregem hebben het opvoedingspatroon meegebracht vanuit het land van herkomst dat vooral autoritair getint is. De ouderrol ondergaat in de migratie nieuwe uitdagingen die niet vanzelfsprekend zijn waardoor deze gezinnen het extra moeilijker hebben dan de autochtone gezinnen. Opvoeden in een individualistische samenleving maakt deze ouders kwetsbaarder omdat de oude opvoedingspatronen niet meer de ruggensteun vormen. Maar ook de kinderen opvoeden in het westen, als moslims, brengt heel wat vragen mee over know-how (Van Crombrugge, & Meurs, 2012, p. 131).

Om deze gezinnen het best te kunnen ondersteunen, heb ik een project uitgewerkt waarin ik de nadruk leg op de vader als cruciale schakel die een helend effect heeft op het welzijn van het gezin. De wetenschappelijke literatuur besteedt uitgebreid aandacht aan de moeder-kindrelatie maar de vader kreeg weinig belangstelling waardoor zijn rol verwaarloosd werd. In alle soorten gezinnen is de vader enorm belangrijk maar vooral in de patriarchale Marokkaanse gezinnen is de activering van de vader als medeopvoeder essentieel. De autoritaire opvoeding ondermijnt de gezonde ontwikkeling van het kind en in de puberteit wordt de clash steeds groter tussen een kind dat streeft naar autonomie en ouders die telkens meer en meer controle willen uitoefenen. Vooral de Vlaamse Marokkaanse jongens hebben meer problemen dan meisjes, en dit komt volgens mij voor een stuk tot stand door de afwezigheid van de vader in de opvoeding. Volgens Patrick Meurs is de actieve en kwaliteitsaanwezigheid van de vader enorm belangrijk in het groeiproces van de jongens: *"vaderlijke afwezigheid is vooral bij jongens verbonden met gedragsproblemen"* (Meurs, 2017, p 32).

Binnen dit project wil ik extra aandacht schenken aan de Marokkaanse vaders die weinig inzicht hebben in de noden van de samenleving. Zij zijn vooral ouders die afkomstig zijn van Marokko en die de Nederlandse taal niet goed beheersen. Ze zijn vooral te vinden in de moskeeën en caféhuizen waarin ze regelmatig samenkomen. Zulke ouders krijgen van niemand steun noch van de moslimorganisaties noch van de Vlaamse bestaande opvoedingsorganisaties. De bedoeling is dat ik naar de moskeeën en caféhuizen ga om daar in gesprek te treden met hen, en daarna geleidelijk aan individuele en/of collectieve specifieke ontmoetingen te organiseren (rond opvoeding, onderwijs, structuur van organisaties ...). Met dat project kunnen we ook een brug vormen tussen de scholen en die ouders om hun relatie te optimaliseren waarin een participatie en samenwerking centraal staan. Zo een aanpak zal de opvoedings- en onderwijsproblematiek ten goede kunnen komen want velen van die ouders hebben geen weet van het onderwijssysteem hier in Vlaanderen en de positieve opvoedingsmethodes die de relatie vader-kind kunnen vervolmaken. In mijn bachelorproef werk ik een methodiek voor dergelijke gesprekken uit.

- **Referentielijst:**

- Meurs, P. (2017). *Ontwikkelingspsychopathologie en ouderbegeleiding*. [cursus]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.

- Meurs, P. (2015). *Ontwikkelingspsychologie*. [cursus]. Brussel: HIG opleiding Gezinswetenschappen Odisee.

- Meurs, P. & Van Crombrugge, H. (2012). Opvoeden in allochtone islamitische gezinnen. In: K. Van Leeuwen & H. Van Crombrugge (red.). *Gezinnen in soorten*. (pp. 113-136). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- Al-Ghazali, A. (2004). *De heropleving van de religieuze wetenschappen* (Deel 3). Cairo: Dar Al Hadieth.

- **E-mailadres:**

mohammedmansouri@hotmail.com

Voorwoord

Deze bachelorproef is voor mij een boeiende zoektocht geweest om nieuwe en diepere inzichten te verwerven in de opvoedings- en onderwijsproblematiek binnen de Marokkaanse gezinnen. Met dit werk probeer ik de achterliggende factoren te onderzoeken, en nadien formuleer ik een antwoord op de vraag hoe we deze gezinnen het best kunnen ondersteunen. Het heeft mij veel tijd en energie gekost om dit te kunnen finaliseren. Aan de hand van een waaier aan interviews en gesprekken probeerde ik een globaal beeld te schetsen van deze problematiek.

De opleiding heeft me enorm geholpen om een veelomvattende kijk op de samenleving te krijgen. De verschillende invalshoeken vanuit de diverse vakken hebben mijn kennis en competenties verrijkt en bijgeschaafd. Het was niet gemakkelijk om mijn werk als islamleraar en voorzitter van vzw De Brug te combineren met de studies. Ondanks de vele obstakels is het mij toch gelukt om door te zetten en de nodige steun en moed te vinden.

Ik heb dit werk niet kunnen realiseren zonder het geduld van mijn gezin dat mij drie jaar lang iedere zaterdag heeft moeten missen. Speciale dank aan mijn vrouw Nadia die mij heeft gesteund, maar ook voor het nalezen van mijn bachelorproef. Ook mijn begeleider Hans van Crombrugge heeft mij heel goed geholpen door mij de nodige bijsturingen en terugkoppelingen te geven, waarvoor mijn grote dank!

Inhoudstafel

Voorwoord 7

Inhoudstafel 9

Inleiding 11

Hoofdstuk 1 Onderzoeksopzet..... 12

1.1 De Marokkaanse gemeenschap onder de loep 12

1.1.1 Marokko, een land met geschiedenis..... 12

1.1.2 België opzoek naar arbeidskrachten 13

1.2 Een woordje over vzw De Brug 17

1.2.1 Oprichting van vzw De Brug 17

1.2.2 Het project "Dream2teach, teach2dream" 18

Hoofdstuk 2 De Marokkaanse gemeenschap en onderwijs. 22

2.1 Waregemse scholen in beeld 22

2.2 Bezoek aan Waregemse scholen 23

2.2.1 Basisschool Torenhof Waregem: interview..... 23

2.2.2 Bezoek aan het Hemelvaartinstituut: 24

2.2.3 Toetsing van de bevindingen omtrent leerlingen met migratie achtergrond in het ASO .. 25

2.3 Interview met Marokkaanse ouders/jongeren..... 26

2.3.1 Beide ouders geboren en getogen in Marokko 26

2.3.2 Eén of beide ouders opgegroeid in Vlaanderen..... 29

2.3.3 Interview met een 10-tal jongeren: 30

2.4 Het onderwijssysteem in Marokko..... 31

2.4.1 Interview met een schooldirecteur in Marokko 31

Hoofdstuk 3 Opvoeden in het Westen..... 34

3.1 Opvoeden in Marokkaanse gezinnen: interview met Marokkaanse ouders..... 34

3.1.1 Beide ouders geboren in Marokko 34

3.1.2	Eén of beide ouders geboren in Vlaanderen.....	37
-------	--	----

Hoofdstuk 4 De mogelijke verklaringen van de opvoedings- en/of onderwijsmoeilijkheden bij de Marokkaanse ouders. 40

4.1	Een gemiste start	40
4.2	Armoede als ondermijnende factor	44
4.3	Opvoeden in het westen en het zoeken naar evenwicht tussen tekst en context:	46
4.4	Het autoritaire opvoedingspatroon binnen de Marokkaanse gezinnen.....	48
4.5	De afwezige vader in de opvoeding	52
4.6	De tweede separatiefase is een moeilijke fase	53
4.7	De schoolcultuur binnen de Vlaamse context	55

Hoofdstuk 5 De visie van de Islam op opvoeding en onderwijs..... 60

5.1	De visie van de Islam op de opvoeding.....	60
5.2	De visie van de Islam op onderwijs.....	63

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen naar de toekomst 67

6.1	Waarom de Marokkaanse gezinnen ondersteunen?	67
6.2	De opvoedrol van de vader als vertrekpunt.....	69
6.3	Model van Belsky als leidraad binnen mijn invalshoek	71
6.4	Over welke vaardigheden en kwaliteiten zouden de medewerkers binnen het project moeten beschikken?	72
6.5	Hoe te werk gaan?	73
6.6	Een concreet voorbeeld van een vorming voor de Marokkaanse vaders	75
6.6.1	• Opvoedebatten methodiek.....	75
6.6.2	Vorm	75
6.6.3	Inhoud	76
6.7	Het middenveld is een belangrijke schakel in de samenleving	78
6.8	De school en de uitdaging van diversiteit.....	79

Algemeen besluit81

Literatuurlijst82

Bijlage85

Inleiding

Als oprichter van vzw De Brug in Waregem, kom ik systematisch in contact met moslimgezinnen maar vooral met Marokkaanse gezinnen. We hebben binnen onze werking al verschillende projecten gerealiseerd rond identiteitsontwikkeling bij jongeren van Marokkaanse afkomst om hen te helpen in hun groeiproces. We hebben al een tijdje opgemerkt dat de participatie en samenwerking met de Marokkaanse ouders onontbeerlijk zijn. Via deze bachelorproef ben ik intensiever tewerk gegaan om deze gezinnen onder de loep te nemen en de achterliggende factoren van de onderwijs- en opvoedingsproblematiek te onderzoeken. Voor mij persoonlijk, is dit werk van primordiaal belang om een grondige kennis van deze kwestie te verwerven.

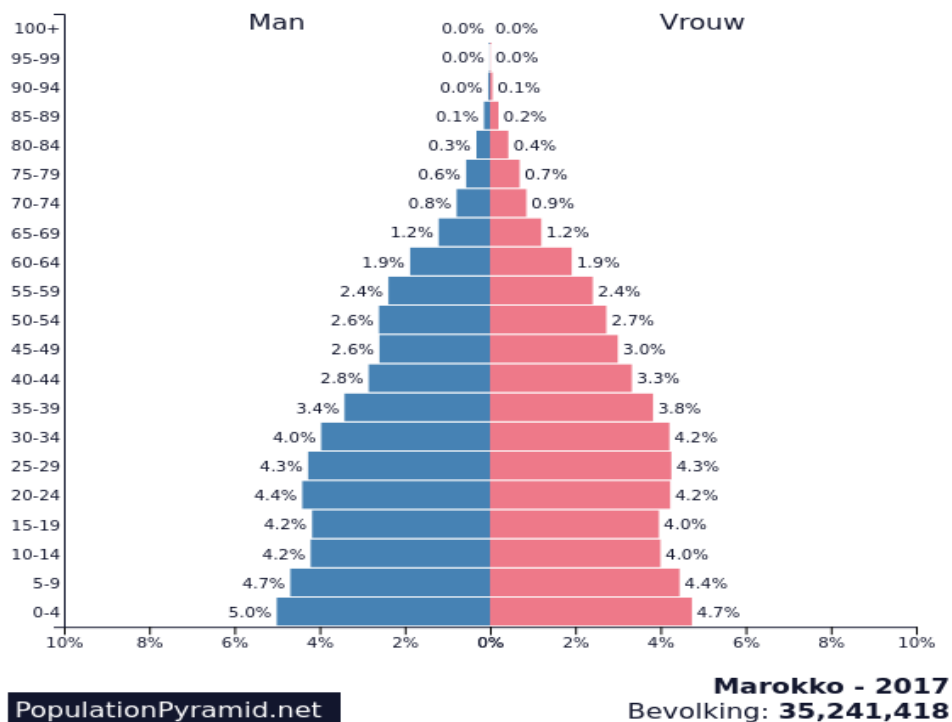
In de eerste fase, heb ik scholen, Marokkaanse ouders en jongeren geïnterviewd om naar hun visie te luisteren. Zo heb ik deze problematiek vanuit verschillende hoeken kunnen analyseren. De expertise van vzw De Brug met de Marokkaanse gezinnen komt ook aan bod om de lezer in aanraking te brengen met het middenveldperspectief en standpunt. Nadien heb ik me verdiept in de verschillende literaturen om deze problematiek vanuit psychologisch, pedagogisch en sociologische bril te kunnen benaderen. Sommige politici en intellectuelen geven de schuld volledig aan die ouders zonder dat andere maatschappelijke en beleidsfactoren in acht genomen worden. In deze fase citeer ook een genuanceerd standpunt van de islam over onderwijs en opvoeding, omdat de schuld soms bij het geloof gelegd wordt. In de derde fase werk ik een methodiek uit om de Marokkaanse gezinnen te ondersteunen door de opvoedrol van de vader te activeren. De vader staat centraal binnen mijn benadering omdat hij een protectieve factor kan zijn, om het kind te beschermen en te ondersteunen in zijn groeiproces. Daarna geef ik ook toe dat de ondersteuning van het gezin niet alle problemen kan oplossen. Maar door die vaders te versterken in hun opvoedrol, kunnen we heel wat risico's vermijden. Om gunstigere resultaten te boeken, is het van cruciaal belang dat het beleid de middenveldorganisatie ondersteunt, omdat die een tussenschakel kunnen vormen tussen de overheid en de Marokkaanse gemeenschap. Op schoolniveau is men actief opzoek naar een manier om de jongeren met migratieachtergrond te kunnen helpen, maar dit zal niet optimaal gerealiseerd worden zolang het schoolkorps niet divers genoeg wordt.

Hoofdstuk 1 Onderzoeksofzet

1.1 De Marokkaanse gemeenschap onder de loep

1.1.1 Marokko, een land met geschiedenis

Het koninkrijk Marokko is een land dat in het noorden van Afrika ligt. Marokko grenst in het oosten aan Algerije en in het zuiden aan Mauritanië. Marokko heeft een lange kust van ongeveer 3500 km. Ten westen ligt de Atlantische Oceaan en ten noorden ligt de Middellandse Zee. Marokko heeft zo'n 35 miljoen inwoners waarvan 60% in steden wonen. De grootste stad is Casablanca die ongeveer een populatie heeft van meer dan 4 miljoen. Ongeveer 30% van de Marokkaanse bevolking is jonger dan 15 jaar, terwijl 65% van de bevolking tussen de 15 en 65 jaar is. De gemiddelde levensverwachting van een Marokkaan is de afgelopen jaren gestegen tot 70 jaar voor mannen en 74 jaar voor vrouwen ("Les projections de la population et des ménages entre 2014 et 2050", z.d., z.p.).

Marokko is een zeer divers en kleurrijk land waarin verschillende religies, culturen en tradities elkaar gevonden hebben. Dit zorgde voor het ontstaan van talrijke dialecten, gebruiken en gewoontes. De berbers en de joden zijn volgens veel onderzoekers de oude inwoners van Marokko. Zij leefden voor de komst van de Islam verspreid over verschillende regio's. De joden leefden eeuwenlang in harmonie samen met de andere componenten van de Marokkaanse samenleving. Zij kregen het statuut van "dhimmi" waarvoor zij van een directe bescherming van de sultan konden genieten. Ze speelden een belangrijke rol in Andalusië voor de overdracht van kennis en wetenschap. De ontmoeting tussen de berbers, de joden en de Arabieren leidde tot het vormen van een schatrijk erfgoed. De officiële taal is het

Arabisch dat in de scholen wordt onderwezen. De overheid hanteert die ze ook in alle schriftelijke en officiële communicatie. De meest gesproken taal is het Marokkaanse dialect (Darija). De Berberse talen (Tarifit/Riffijns, Tashelhiyt, Tamazight) worden ook gesproken maar verspreid over verschillende regio's. De meeste Marokkanen die naar Europa emigreerden zijn van berberse afkomst en spreken meestal 'tarifit' (Hachimi, 1961, p. 8).

Zo'n 99% van de bevolking is moslim. De maliki-stroming is de officiële madzahab (=rechtsschool) in Marokko. Het malikisme is binnen de soennitische islam één van de vier grote rechtsscholen. De religieuze zaken worden geregeld door het ministerie van 'des Habous et des Affaires islamiques'. De koning is de "Commandant der Gelovigen" en tevens de religieuze leider van de Marokkaanse moslims. Marokko heeft de inspiratie gevonden in het Franse recht om zijn eigen publiekrechtelijke wetten te formuleren. Privaatrechtelijke aangelegenheden zoals erfenis, trouwen en scheiden worden vooral geregeld door de islamitische wetten ("La tradition juridique islamique dans l'évolution du droit privé marocain", z.d., z.p.).

1.1.2 België opzoek naar arbeidskrachten

1.1.2.1 Waregem in beeld

Waregem is een stad in de provincie West-Vlaanderen die ongeveer 38 000 inwoners telt (Wettelijke Bevolking per gemeente op 1 januari 2016, z.d., z.p.). De stad is bekend door de jaarlijkse paardenkoersen die steeds eind augustus plaatsvinden. Het prijzengeld is het hoogste van België en kan concurreren met topmeetings uit diverse landen. Duizenden mensen trekken ernaartoe met opvallende hoeden. De CD&V is als sinds 1976 aan de macht. Deze partij heeft de meerderheid van de stemmen (55% verkiezingen 2012) waardoor geen coalitie nodig is om te regeren. De andere partijen blijven zoeken naar een manier om beter te presteren tijdens de verkiezingen van 2018. Op deze manier bundelen NV-A en Open Vld de krachten om samen in een kartel naar de kiezer te trekken.

Woonplaats	Totaal 2014	Totaal 2015	Totaal 2016
Brugge	117.377	117.886	118.053
Kortrijk	75.128	75.219	75.506
Oostende	70.274	70.460	70.600
Roeselare	59.714	60.386	60.999
Waregem	37.155	37.341	37.606
Ieper	34.930	34.971	34.959
Tielt	19.968	20.070	20.159
Poperinge	19.893	19.944	19.755
Diksmuide	16.542	16.515	16.551
Veurne	11.396	11.498	11.674

Hoeveel inwoners telt jouw stad/gemeente? | Focus en WTV

Hoeveel inwoners telt jouw stad/gemeente?

De stad telt een mengeling van ongeveer 4 100 vreemdelingen van 80 nationaliteiten. De Marokkaanse gemeenschap is de grootste migrantengemeenschap. De meesten hebben de Belgische nationaliteit verworven bij de geboorte of door een naturalisatieaanvraag. De meeste Marokkanen hebben zich in Waregem gevestigd omwille van de vele bedrijven die grotendeels actief zijn in de textielsector. Een deel van de Marokkanen werkte vroeger in verschillende slachthuizen, vooral in kippslachthuizen. De verstrenging van de gezinsherenigingswet heeft het aantal Marokkaanse nieuwkomers drastisch afgeremd. Een andere belangrijke factor is de emancipatiebeweging bij de Marokkaanse meisjes die voornamelijk kiezen om te huwen met iemand van hier i.p.v. met iemand van het land van herkomst. Vele jongeren willen ook langer studeren en later zelf hun partner kiezen zonder dwang of tussenkomst van de ouders. Het aantal nieuwkomers uit de Oostbloklanden is dan weer de laatste jaren sterk toegenomen. In het straatbeeld zijn er enkele Poolse winkels verschenen. Deze nieuwkomers zijn vooral mannen die actief zijn in de bouwsector en die nauwelijks deelnemen aan het sociale leven in de stad.

De Marokkaanse gemeenschap in Waregem is vooral afkomstig van het noordoosten van Marokko. Hier is de Fassirclan uit de provincie Berkane sterk vertegenwoordigd en de meesten dragen de familienaam: Kasmi. De Fassirclan behoort tot de Beni Snassen stam die een lange en oude geschiedenis heeft. Ze waren de eerste Marokkaanse stam die succesvol in opstand kwam tegen de Franse kolonisator. Toen ik aan iemand van de oude generatie vroeg hoe het kwam dat de meeste families de familienaam Kasmi droegen, antwoordde hij dat dit dateerde van de periode kort na de onafhankelijkheid. Na het vertrek van de Fransen in 1956 had de Marokkaanse overheid een groot deel van het Franse systeem overgenomen. Marokko begon zijn volk in het burgerlijk register in te schrijven waarbij ieder ingeschreven gezin een huwelijksboekje kreeg.

De gezinnen moesten wel een familienaam doorgeven wat in de Islamitische wereld ongebruikelijk was. Men gebruikte toen de familieketting langs vaderskant met de term "ben" wat "de zoon van" betekent (bv: Mohammed ben Ahmed ben Ali enzovoort). De eerste persoon uit de Fassirclan die zijn gezin heeft laten inschrijven, koos voor de familienaam "Kasmi". De meesten uit deze clan hadden ook deze familienaam gekozen omdat ze niet wisten wat ze moesten kiezen.

De moskee "Alazhar" in Waregem is opricht in de jaren tachtig dankzij mensen uit de Fassirclan die tot de dag van vandaag actief allerlei kosten dragen. De imam, de energiekosten en het dagelijkse onderhoud worden door de bezoekers van de moskee zelf gedekt. De andere moskee in deelgemeente Desselgem "Assounah" is een erkende moskee die wel financiering krijgt door de overheid. Deze laatste is opgericht door mensen uit het zuiden van Marokko zoals de "Sahraoui's, Soussi's...".

Het noordoosten van Marokko is een arme regio met een jonge populatie en veel werkloosheid. In de jaren '60 werd een intense rekrutering opgezet van gastarbeiders uit Noord-Afrika. Het Belgisch Instituut voor Informatie en Documentatie in 1964 gaf een

brochure uit in opdracht van het Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling: 'Vivre et travailler en Belgique'. Hieronder kunt u de vertaling van een uittreksel uit de brochure vinden.

Wees welkom in België.'

Je denkt eraan in België te komen werken? Misschien heb je de grote beslissing reeds genomen? Wij, Belgen zijn gelukkig dat jij ons je krachten en je verstand aanbiedt. Wij wensen dat dit nieuwe leven kan bijdragen tot jouw geluk. Om dit te bereiken stellen we je voor om langs deze brochure kennis te maken met de levensomstandigheden en het werk in België. Zo zal je beslissing tot 'de grote sprong' kunnen nemen met kennis van zaken. Emigreren naar een land dat noodzakelijkerwijze verschillend is van het jouwe, stelt enige aanpassingsproblemen. Deze aanvangsmoeilijkheden zullen heel wat makkelijker te overwinnen zijn, als je een normaal leven leidt. Een familiaal leven. België is een land waar de arbeid goed betaald wordt, waar veel comfort te vinden is. Vooral voor wie met zijn gezin leeft. Je zal in ons land een internationale geest aantreffen. 258 internationale organisaties hebben immers hun zetel in België. En vele politici, technici, zakenmensen en studenten uit andere landen leven op onze bodem. Er zijn reeds arbeiders uit jouw land bij ons werkzaam. Kom hen vervoegen als je erin gelooft dat je je situatie kan verbeteren. Maar om meer op de hoogte te zijn, lees volgende bladzijden met aandacht. Wij herhalen in elk geval voor je: arbeiders uit het gebied rond de Middellandse Zee zijn welkom bij ons in België.

De Belgen hebben verscheidene kwaliteiten zoals: de goede wil, de moed, ze zijn harde werkers, ze houden van hun gezin en van hun onafhankelijkheid. Ze zijn gastvrij en ze hebben een ingeboren drang om anderen te helpen. Ze ontvangen graag vreemdelingen. In de huizen vind je een zeker comfort. Dit ligt aan de hoge levensstandaard. Binnenshuis vind je, buiten het feit dat de huizen er kraaknet bij liggen, voorwerpen die het leven aangenamer maken zoals radio, tv, ... of die het leven gemakkelijker maken zoals elektrische huishoudtoestellen (wasmachines, ...). Als je kinderen hebt, weet dan dat in elke belangrijke gemeente consultaties zijn voor de jonge kinderen, dat er verpleegsters zijn die bij je op bezoek komen, diensten die je voorzien van de nodige inentingen, er is medisch onderzoek op school. Er zijn ook medische onderzoeken om beroepsziekten op te sporen. Dit alles is gratis.

Vanaf het ogenblik dat het mogelijk is en hij een fatsoenlijke woonst heeft gevonden, zal de gehuwde arbeider zijn vrouw en kinderen laten overkomen naar België: indien je te lang wegblijft van je familie, zal je kennismaken met de nefaste gevolgen van eenzaamheid en verveling. Na één maand mag je je familie doen overkomen. We raden je aan om alle kleren die je hebt naar België mee te brengen, in het bijzonder het ondergoed, warme kledij (pulls en mantels) en de regenjassen. Voor de kinderen breng je hun hele garderobe mee, zelfs de kleren die te klein geworden zijn. Je zal het kunnen gebruiken als er een kindje geboren wordt. Vergeet vooral het beddengoed niet (dekens en lakens). Indien je enkele nuttige maar niet te grote voorwerpen hebt zoals een transistorradio, aarzel dan niet om hem mee te brengen"(Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling, 1964).

1.1.2.2 *Getuigenis van de eerste Marokkanen*

Uit een interview met de eerste Marokkaan, K.M., die naar Waregem migreerde om te werken, heb ik een interessant verhaal gehoord over de latere instroom van andere Marokkaanse gastarbeiders. Door de slechte economische situatie in het land van herkomst was hij richting Frankrijk vertrokken. Hij werkte bij de fabriek Bekaert, een textielfirma met verschillende internationale afdelingen. Na drie jaar vroeg hij zelf aan de baas om te verhuizen naar de afdeling in Vlaanderen omdat hij ondervond dat de sociale woningen in Waregem groter en mooier waren. Daarna had hij zelf reclame gemaakt in de regio waarvan hij afkomstig was over de werkgelegenheid en de goede huisvesting.

In 1964 kwam ook het Sauvy-Rapport uit. De gezinshereniging moest er namelijk voor zorgen dat de demografie in België in evenwicht werd gebracht. De aanwezigheid van vreemdelingen was niet langer gunstig om economische factoren, maar was ook aantrekkelijk om demografische redenen. Na de invoering van deze wet hebben de immigranten hun families laten komen. De situatie was cruciaal veranderd want voor de vrije mannen was een aanpassing noodzakelijk. De vrouw controleerde haar man en legde hem zijn verantwoordelijkheid op.

H.A., een Marokkaan uit de eerste generatie immigranten, vertelde dat ze tijdens de week hard werkten maar in het weekend massaal naar cafés en dancings trokken. De meesten dronken alcohol en hadden een vriendin. Over het geloof werd nauwelijks gepraat, velen baden niet en deden niet mee met de vasten. Vanaf de jaren '70 begonnen de moslims met de oprichting van moskeeën. Deze periode noemde hij "De geboorte van de Islam". Men wilde de identiteit van de kinderen bewaren maar men had de competenties en de methodiek

niet om zo'n belangrijke taak te vervullen. De opvoeding was een mengeling van tradities en Islam, wat nogal verwarrend was.

Deze gemeenschap beschikt nu over twee moskeeën die gebouwd werden door middel van giften en geldinzamelingen. Toen ik zelf, in het jaar 1998, naar België kwam, merkte ik op dat er vele spanningen aanwezig waren binnen deze gemeenschap waardoor er constant conflicten waren over allerlei onderwerpen. Deze botsingen hadden een slechte invloed op de goede relaties waardoor vele families in ruzie leefden. De negatieve sfeer had de jongeren weggejaagd uit de moskee die overheerst werd door de eerste generatie en waarin de geïmporteerde tradities en normen de maatstaf vormden.

1.2 Een woordje over vzw De Brug

1.2.1 Oprichting van vzw De Brug

Met een aantal Marokkanen heb ik in het jaar 2010 besloten om onze vereniging op te richten die gefundeerd werd op een evenwichtige islamitisch geïnspireerde visie die rekening hield met de Europese context, normen en waarden. We zijn gestart in de Lindestraat in Waregem waar wij een lokaal huurden van Scholengroep 24. Daar hebben wij een mooie en bloeiende periode gekend, maar helaas duurde onze droom niet langer dan 3 jaar. Het gebouw zou verbouwd worden tot een internaat van een middelbare school. Wij zochten onmiddellijk naar nieuwe lokalen en zo hadden we tijdelijk een zaaltje 'Mustang' (OC-zaal) kunnen gebruiken om onze activiteiten daar verder te zetten. Anderhalf jaar zonder gebouw was niet enkel negatief voor de werking maar heeft ook veel positiefs met zich meegebracht! We verwierven heel wat nieuwe inzichten en contacten waardoor onze weg heel wat duidelijker werd dan voordien. Omwille van verschillende redenen waaronder islamofobie en discriminatie was het niet gemakkelijk om ons huidige gebouw te vinden. Tot en met vandaag worden allerlei kosten betaald door leden van de vzw zelf. De huur en energiekosten zijn de grootste kosten (±1000 euro/ maand). We beschouwen onze werking als een coöperatieve vereniging waarin we proberen om met zowel de leden als de aangesloten ouders een goed team te vormen.

Als nieuwe naam voor onze vereniging kozen wij voor 'De Brug' (aanvankelijke naam "**Dar Assalam**"). Wij willen een brug zijn in de samenleving om de mensen dichterbij elkaar te brengen. Een brug naar een betere toekomst waarin harmonie en tolerantie heersen. Eén van de grote uitdagingen voor de komende tijd is de rechtvaardige vormgeving van de pluriforme samenleving. Het leren omgaan met diversiteit vraagt meer dan een oppervlakkige kennismaking en een vrijblijvende houding van openheid. De multiculturele samenleving moet actiever en op een meer betrokken wijze gestalte krijgen. Dit is een politieke en maatschappelijke taak van alle actoren van de samenleving.

Wij beschouwen ons centrum als een laboratorium om dingen uit te proberen, een centrum van dialoog met iedereen die wil meedenken om de interactie in de samenleving te bevorderen. Waregem is een bruisende stad met een enorm aanbod aan activiteiten en vormingen, en wij willen het huidige aanbod niet vervangen maar wel verrijken. De vereniging is een platform waaraan verschillende werkgroepen verbonden zijn, om de diverse aspecten en interesses van mensen te kunnen omvatten. Mensen met verschillende talenten en interesses en diverse aspecten van het leven worden samengebracht om een coherent maatschappelijk project in elkaar te steken.

1.2.2 Het project "Dreamzteach, teachzdream"

Het doel van dit project van De Brug is de ouders attent te maken over het belang van positieve opvoeding en de schoolbetrokkenheid en hun kinderen stimuleren in hun ontwikkelingsproces. Dit project wordt gesubsidieerd door de Koning Boudewijnstichting. Het doel is enerzijds mee te helpen aan de opbouw van een evenwichtige identiteit bij de kinderen en anderzijds de ouders te ondersteunen en te stimuleren om mee te denken en te werken aan de realisatie hiervan. Naast de organisatie van educatieve uitstappen, creatieve workshops zit er in het project ook een flink stuk huiswerkbegeleiding dat doorgaat op woensdagnamiddag. Ongeveer een 60-tal kinderen tussen 6 en 12 jaar schreven zich in voor dit project.

Via dit project willen we enerzijds de schoolresultaten en slaagkansen van kleuters en lagereschoolkinderen verhogen via een intensieve pedagogische begeleiding. Daarnaast werken we aan een positief zelfbeeld door het organiseren van creatieve workshops en activiteiten rond zang, toneel, rollenspelen enz. Op die manier verhogen we het zelfvertrouwen en de weerbaarheid van deze kinderen in onze samenleving, en reiken we vaardigheden aan waarvan ze niet altijd beseffen ze te bezitten. De rol van de ouders bij de begeleiding en de opvoeding van de kinderen is cruciaal binnen de context van de Belgo-Marokkaanse gemeenschap. Vanuit hun eigen opvoeding en traditie hebben de ouders weinig houvast en weinig antwoorden op de vele problemen die zij bij de opvoeding en de begeleiding van hun kinderen meemaken. De lage opleidingsgraad, de taalproblemen, de steeds aanwezige armoedeproblematiek en de gesloten traditionele gemeenschap bemoeilijken het zoeken naar oplossingen. De schoolcultuur van de lokale gemeenschap heeft weinig aandacht voor de problematiek van de ouders, die meestal geen idee hebben van de verwachtingen die ten opzichte van deze ouders worden gesteld.

Bij de start van het project werd besloten de ouders te betrekken en te informeren over de rol en de werking van de huiswerkklas en een platform te ontwikkelen waar de ouders terecht kunnen met hun vragen door de organisatie van oudervergaderingen. Op de vergaderingen werd meteen verduidelijkt wat de rol en de opdracht van de huiswerkklas is, hoe de ouders kunnen meedenken, hoe thuis dezelfde pedagogische principes toepassen, en dat individuele adviesmogelijkheden en een vragenplatform voor hun twijfels bij de opvoeding van hun kinderen geboden zullen worden. Hierbij leggen we de nadruk op het bevorderen van autoritatieve opvoedingspatronen.

Door nauw samen te werken met de ouders en enkele scholen heb ik gemerkt dat de communicatie tussen de verschillende betrokkenen niet optimaal is. Het onderwijssysteem is voor vele ouders een onbekend terrein waardoor de kans op misverstanden en wrijvingen vergroot wordt. De opvoedingsstijl van vele Marokkaanse gezinnen, die vooral autoritair getint is, heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van de kinderen. Evenwicht vinden tussen tekst en context is niet vanzelfsprekend. De complexiteit van de samenleving en de verwachtingen van de maatschappij maken de taak van die ouders extra moeilijk.

- **Probleemstelling**

De schoolloopbanen van de kinderen van Marokkaanse origine verlopen niet altijd rooskleurig. Tot deze vaststelling ben ik gekomen toen ik intensief begon te werken met de Marokkaanse gezinnen via vzw De Brug. Ik had de gelegenheid om het project "Dreamzteach" te laten subsidiëren via de Koning Boudewijnstichting waardoor ik meer ruimte en middelen kreeg om te werken rond de positieve identiteitsontwikkeling van kinderen met migratieachtergrond. Mijn interesse ging uit naar het verhaal van deze gezinnen zelf over het verloop en de verklaring van de schoolcarrière van hun kinderen. Ik was samengekomen enerzijds met de Marokkaanse ouders en anderzijds met een aantal Waregemse scholen om deze problematiek nader te bekijken. Ik merkte op dat er een kloof was tussen beide partijen waardoor de communicatiekanalen afbrokkelden. Aangezien deze

jongeren een meer problematische instroom en doorstroom kenden in het secundair onderwijs, konden we veronderstellen dat deze jongeren de school vaker ongekwalificeerd verlieten dan de autochtone leerlingen.

In het project 'Dreamzteach' hebben we vooral gewerkt met kinderen tussen 6 en 12 jaar. Ik constateerde dat vele Marokkaanse gezinnen nood hadden aan opvoedingsondersteuning inzake het schoolgebeuren en allerlei vragen hadden rond de opvoeding. Ze hadden nog weinig inzicht in het reguliere aanbod. Sommigen wisten bijvoorbeeld niet waarvoor Kind & Gezin of CLB voor stonden.

Een gezonde ontwikkeling in de eerste levensfasen zou deze jongeren de kracht geven om beter te kunnen omgaan met de verwachtingen van de omgeving. Ze kunnen op een sociaal aanvaardbare manier voor zichzelf opkomen, zich verbaal uiten en zich beter aanpassen aan onverwachte situaties. In de latentiefase blijven veel problemen achter de schermen. Volgens Freud zijn er in dit ontwikkelingsstadium geen duidelijk waarneembare conflicten die moeten worden opgelost. In de puberteit zijn de jongeren in het algemeen fragieler omwille van de onzekerheden omtrent de verschillende levensvragen.

In het begin van dit schooljaar trok ik naar de grootste middelbare school in Waregem om te toetsen hoe de Marokkaanse jongeren het daar deden. Daar bevestigde men mijn hypothese want de overgrote meerderheid van die jongeren zaten in het BSO. Vaak startten ze in het ASO maar kwamen snel terecht in het watervalstelsel. In deze bachelorproef wil ik verder onderzoeken hoe ik deze gezinnen beter kan begeleiden om de interactie tussen hen en hun kinderen te bevorderen om uiteindelijk de schoolprestaties te verbeteren.

- **Vraagstelling:**

In dit proefschrift zou ik graag antwoorden willen vinden op volgende vragen:

- Wat is de kijk van deze ouders op onderwijs? Verschilt het onderwijssysteem in het land van herkomst, zoals de ouders dit ervaren hebben van het onderwijssysteem hier in Vlaanderen?
- Hoe gaan deze ouders om met opvoedingsvragen? Is het opvoeden in het Westen anders dan het opvoeden in Marokko?
- Wat is de visie van de Islam inzake de opvoeding en het onderwijs in het algemeen en verhouding gezin-school in het bijzonder?
- Wat zijn de mogelijke factoren die een invloed hebben op de schoolresultaten van deze kinderen?

- Hoe kan ik op een vernieuwende wijze deze ouders ondersteunen om hen te helpen in het omgaan met de diverse opvoedingskwesties?
- Hoe kunnen de scholen deze ouders beter bereiken en betrekken bij het schoolgebeuren van hun kinderen?

Nadien zou ik graag een opvoedingsproject opstarten waarbij ik interactieve workshops in het Arabisch/Berbers/Marokkaanse dialect (Darija) wil organiseren voor deze ouders, en waarbij ik verschillende moskeeën en moslimverenigingen wil betrekken om een maximum bereik te kunnen waarborgen.

Hoofdstuk 2 De Marokkaanse gemeenschap en onderwijs.

2.1 Waregemse scholen in beeld

De stad Waregem beschikt over 21 kleuter- en basisscholen en 7 middelbare scholen waarvan de VIBSO die een aangepaste opleiding heeft voor kinderen met bijzondere onderwijsbehoeften. Zowel het vrij onderwijs als het gemeenschapsonderwijs zijn hier vertegenwoordigd. Alle scholen zijn ook toegankelijk voor zowel jongens als meisjes. De basisscholen die zich dicht bij sociale wijken bevinden, krijgen de voorkeur van veel Marokkaanse gezinnen omwille van de afstand. GO-scholen die leerlingenvervoer organiseren zijn voor andere gezinnen die niet over een eigen vervoermiddel beschikken een grote troef.

In de Basisschool Talentensprong vormen de kinderen met migratieachtergrond de meerderheid. Het gemeenschapsonderwijs en de stedelijke scholen garanderen de vrijheid van onderwijs door leerlingen voor het vak levensbeschouwing een veelheid aan keuzes aan te bieden. In het katholieke onderwijsnet daarentegen is het niet mogelijk om het vak islamitische godsdienst te volgen. Het organiseren van Islamlessen is niet beslissend bij veel Marokkaanse gezinnen om al dan niet voor een bepaalde school te kiezen. Veel van die ouders kiezen bewust voor het katholieke onderwijs die in hun ogen goed en kwalitatief onderwijs organiseert. Het O.L.V. Hemelvaartinstituut is de grootste secundaire school met meer dan 1 400 leerlingen.

	2014	2015	2016
Kleuteronderwijs	1.537,0	1.521,0	1.531,0
Basisonderwijs	2.532	2.634	2.662
Secundair onderwijs	5.183	5.206	5.294

Studiedienst Vlaamse regering najaar 2016

2.2 Bezoek aan Waregemse scholen

Ik ben in contact gekomen met verschillende Waregemse scholen in het kader van het project "Dreamzteach" om samenwerkingsverbanden te smeden. De interactie tussen de school en de ouders verschilt van school tot school, en hangt af van de methode die gebruikt wordt en van persoonlijke inspanningen van het schoolteam. De meeste kinderen zijn vooral afkomstig uit kansarme gezinnen en zijn gevestigd in sociale wijken (zoals Oostpoort, Torenhof, ...). De meeste ouders spreken geen of weinig Nederlands en hebben geen inzicht in de Belgische maatschappij. De eerste generatie heeft zwaar geïnvesteerd in Marokko door daar huizen of stukken grond te kopen. Er werd ook regelmatig geld gestuurd naar familieleden die in hun thuisland gebleven zijn. Deze situatie zorgde ervoor dat een deel van deze jongeren kwetsbaar opgroeiden. Velen hebben geen diploma behaald en zijn verzeild geraakt in het drugsmilieu. Globaal gezien doen de meisjes het beter dan de jongens. Uit een onderzoek van de Gentse universiteit, 2014, vermeld ik een citaat om deze bevinding in Waregem te toetsen aan de wetenschappelijke onderzoeken in Vlaanderen: *"Allochtone jongens hebben in Vlaanderen, enkel door hun allochtoon zijn, ongeveer 33% minder kans om de 3de graad secundair onderwijs af te ronden zonder schoolvertraging dan autochtone jongens. Allochtone meisjes doen het 21% minder goed dan hun autochtone tegenhangers. Daar waar bij allochtone meisjes de achterstand geleidelijk groeit, valt bij allochtone jongens de helft van de achterstand toe te wijzen aan schoolvertraging die wordt opgelopen tijdens het 3de en 4de jaar middelbaar onderwijs."* ("Vreemde origine leidt voor jongens en meisjes op andere momenten tot achterstand" ,z.d., z.p.).

Deze vaststelling van de UGent vinden wij terug bij een studie van de Vlaamse overheid: *"Algemeen genomen zijn er in het voltijds gewoon secundair onderwijs in het schooljaar 2013-2014 7% leerlingen met een vreemde nationaliteit. Dat komt overeen met het aandeel vreemdelingen in de groep personen van 12 tot 17 jaar. Er blijken in de 2de en 3de graad wel duidelijk verschillen in het aandeel vreemdelingen naar studierichting. In het ASO en TSO ligt het aandeel vreemdelingen lager. In het BSO duidelijk hoger. Ook in het buitengewoon secundair onderwijs is dit het geval. Dat aandeel ligt nog een pak hoger in het deeltijds beroeps secundair onderwijs."* (Van den Broucke et al., 2015, p. 178).

2.2.1 Basisschool Torenhof Waregem: interview

- Hoe is de interactie tussen uw school en de allochtone ouders?

De interactie heeft een evolutieproces gekend. Aantal jaren terug had de school moeilijkheden om de ouders te bereiken. Er werd grondig nagedacht over de nodige maatregelen om hun betrokkenheid te bevorderen. Na een aantal pogingen is men erin geslaagd om een communicatiekanaal te creëren tussen de school en die gezinnen. De directie had een maatregel genomen om het rapport van de 11-jarigen enkel te overhandigen aan de ouders. Er werd geen rapport meegegeven aan de leerlingen zonder de aanwezigheid

van de ouders. Na de invoer van deze maatregel zijn die ouders dan steeds komen opdagen op de oudercontacten. Dit groeiproces zorgde voor een gezonde sfeer waarin de communicatie tussen beide partijen geoptimaliseerd werd. De islamleraar in de school wordt ingeschakeld als cultuurdeskundige bemiddelaar om bepaalde specifieke gevallen beter te kunnen benaderen. Een islamleraar wordt als een meerwaarde ervaren om die ouders grondiger te begrijpen en beter te bereiken. De ouders vertrouwen de school blindelings en zeggen dit ook expliciet.

De taal blijft nog altijd een barrière bij de ouders die het Nederlands niet machtig zijn. Er wordt gebruikgemaakt van dienstentolken van de SOM. De Marokkaanse ouders schakelen liever iemand in van de SOM dan iemand vanuit de eigen gemeenschap. Ze schamen zich over hun eigen problemen die ze als strikt privé ervaren. Ze willen niet in slecht daglicht staan binnen de Marokkaanse gemeenschap. Zowel de ouders van allochtone als van autochtone afkomst en die met kansarmoede te maken hebben, hebben vergelijkbare problemen. Volgens de school is de religie of de cultuur niet de oorzaak van de achterstand maar wel de kansarmoede.

- **Waarom komen veel Marokkaanse kinderen terecht in het watervalstelsel? Ze beginnen hoog in het ASO en eindigen in het BSO.**

De directeur legt uit dat dit misschien te maken heeft met de hoge verwachtingen van sommige allochtone ouders zonder rekening te houden met de capaciteiten van het kind. Het prestige om het kind te laten inschrijven in het ASO, ondanks de aanbevelingen van de basisschool, leidt meestal tot ongunstige resultaten. De Marokkaanse ouders willen dat hun kinderen hoge richtingen volgen en hebben een slecht beeld over de beroepsrichtingen. In hun ogen zijn deze richtingen minderwaardig. Veel van die ouders komen niet naar de infomomenten die worden georganiseerd door de basisschool om beter geïnformeerd te worden over de verschillende richtingen en mogelijkheden in het secundair onderwijs. Hun keuze voor een studierichting is meestal gekleurd met te hoge en foutieve verwachtingen die niet afgestemd zijn op de capaciteiten van het kind.

2.2.2 Bezoek aan het Hemelvaartinstituut:

- **Hoe is de interactie tussen de school en ouders met migratieachtergrond?**

De school probeert via verschillende initiatieven om de ouders te bereiken maar hun deelname blijft toch beperkt. Wanneer de school één van die ouders uitnodigt voor een individueel gesprek omtrent hun kinderen dan komen ze wel maar de communicatie verloopt moeizaam omwille van de taalproblematiek. Er wordt soms gebruikgemaakt van het tolkensysteem. Voor de oudercontacten en gezamenlijke infomomenten komen velen van die ouders niet opdagen.

De pedagogisch directeur beklemtoont het grote respect dat de ouders hebben voor de medewerkers van de school en alsook hun blindelings vertrouwen in de directie. Bij gedragsproblemen en ongepaste houdingen van hun kinderen, voelen die ouders een vorm van schaamte. Het is zeer opvallend in vergelijking met autochtone ouders die soms aanvallend reageren op bepaalde maatregelen van de school. De tweede generatieouders met migratieachtergrond vinden gemakkelijker de weg naar de school en kunnen constructief meedenken en meewerken aangezien ze in België opgegroeid zijn en vertrouwd zijn met het onderwijssysteem.

- **Hoe is de prestatie van die gezinnen in het ASO?**

Het ASO blijft een 'witte' richting aangezien de jongeren met migratieachtergrond vooral in het BSO te vinden zijn. Er is maar een kleine minderheid van die jongeren die blijft volhouden in deze richting aangezien de studiedruk en verwachtingen heel hoog zijn. Velen beginnen in het ASO en eindigen later in de BSO richtingen. Volgens de directeur zijn er een aantal jongeren die eigenlijk niet op hun plaats zitten in de BSO richtingen daar ze in realiteit meer kunnen. Sommige jongeren vervelen zich aangezien het voor hen te gemakkelijk is waardoor ze meestal gedragsproblemen kunnen ontwikkelen.

De meisjes doen het beter dan de jongens maar dit is een algemene bevinding die ook terug te vinden is bij de autochtone meisjes. De zwemlessen blijven een probleem voor de meisjes want velen onder hen komen met een attest van de dokter om permanent vrijgesteld te worden van die lessen. De jongens hebben geen probleem met de zwemlessen en wonen die lessen graag bij. De meisjes mogen geen hoofddoek dragen in de klas maar mogen deze wel aanhouden op de speelplaats. Deze regel wordt door alle moslimmeisjes gerespecteerd en toegepast.

2.2.3 Toetsing van de bevindingen omtrent leerlingen met migratie achtergrond in het ASO

Om de objectiviteit binnen dit onderzoek te verhogen omtrent de studierichting van de jongeren met migratieachtergrond, ben ik naar alle middelbare scholen in Waregem getrokken. Zo ben ik in contact gekomen met de secundaire scholen Groenhove Waregem, Het Heilige Hartcollege en het VTI. Ik heb ondervonden dat deze jongeren ondervertegenwoordigd zijn in de ASO-richtingen en dat ze vaak in het watervalstelsel terechtkomen. De schoolbetrokkenheid van de ouders met migratieachtergrond blijft zeker lager dan bij de autochtone ouders. Ik heb ook opgemerkt dat schooldirecties die initiatief nemen en cultuursensitief zijn een betere communicatie hebben en een begripvolle relatie kunnen opbouwen met die ouders.

In het H-Hartcollege heeft men geen BSO-richting wat het geringe aantal leerlingen met migratieachtergrond verklaart. De directeur benadrukt het belang van de taal als communicatiemiddel. De ouders die het Nederlands niet machtig zijn ervaren een grote drempel om in contact te komen met de school. De gezinscultuur is bepalend voor een goede

ondersteuning van de kinderen. Wanneer die verschild van de schoolcultuur kunnen er problemen ontstaan die ongunstige effecten kunnen hebben op de schoolbaan van het kind. De school benadert alle leerlingen op dezelfde wijze ongeacht hun achtergrond of afkomst. Men wil het gevoel van minderwaardigheid vermijden bij leerlingen met migratieachtergrond. De directeur vindt dat de polariserende en opgeladen sfeer de laatste tijd geen goede invloed heeft op onze samenleving. Ze vindt het jammer dat veel jongeren met migratieachtergrond elkaar opzoeken op de speelplaats en dat ze samen in een apart groepje gaan zitten. De groepjes zouden meer gemixt mogen zijn om het begrip en harmonie tussen de leerlingen te bevorderen.

2.3 Interview met Marokkaanse ouders/jongeren

2.3.1 Beide ouders geboren en getogen in Marokko

Om een helder beeld te schetsen van deze problematiek bracht ik een 30-tal ouders samen. De spreektaal bij mijn contactmomenten was Marokkaans/Berbers en ik liet die ouders zoveel mogelijk aan het woord komen. Tussen hen waren er sommigen met een universitair diploma maar de meesten werkten als arbeiders en een paar waren werkloos. Alle ouders gaven toe dat het onderwijssysteem in België heel anders is dan in Marokko. Sommigen benadrukten de goede kwaliteit van de lessen en de opvolging van de Vlaamse school. De kinderen gaan graag naar school en leren heel veel dingen bij. Ze zijn tevreden met de kansen die hun kinderen hier in België krijgen. Velen van die ouders hadden in het land van herkomst niet de mogelijkheid om te studeren. Omwille van een interactie aan factoren moesten die ouders stoppen met school. In Marokko bestaat schoolplicht van 6 tot 15 jaar enkel theoretisch, want in praktijk zijn er heel veel kinderen die vroeger stoppen. In Marokko betekent leerplicht, dat ouders gestimuleerd worden tot deelname van hun kinderen aan het onderwijs. Er volgt geen sanctionering indien men de schoolplicht niet naleeft. Op de arbeidsmarkt is er weinig werk voor zij die een diploma behaalden. Dit werkt demotiverend en contraproductief bij de jongeren.

Ze vinden dat het niveau hier in Vlaanderen veel hoger ligt dan in het land van herkomst. De competitiviteit en de efficiëntie liggen hoog in het vaandel. Er wordt veel verwacht van de kinderen in tegenstelling tot in Marokko. De Vlaamse leerkrachten leggen de nadruk op het stimuleren van communicatieve vaardigheden terwijl ze vroeger als leerlingen moesten gehoorzamen en volgen. Hier wordt het kind beloond en aangemoedigd om te spreken en zijn mening uit te drukken. In hun kindertijd moesten ze zwijgen en vooral de oudere personen niet tegenspreken want dit was een teken van onbeleefdheid en grofheid. De meeste leraren beschikten over een stok om de leerlingen die de regels overtraden te straffen. Het was normaal in hun tijd en de ouders gingen ook akkoord met de toepassing van deze lijfstraffen. Het behoorde toen tot de schoolcultuur. Sinds een aantal jaren probeert het ministerie van opvoeding en onderwijs in Marokko dit weg te werken uit het onderwijssysteem.

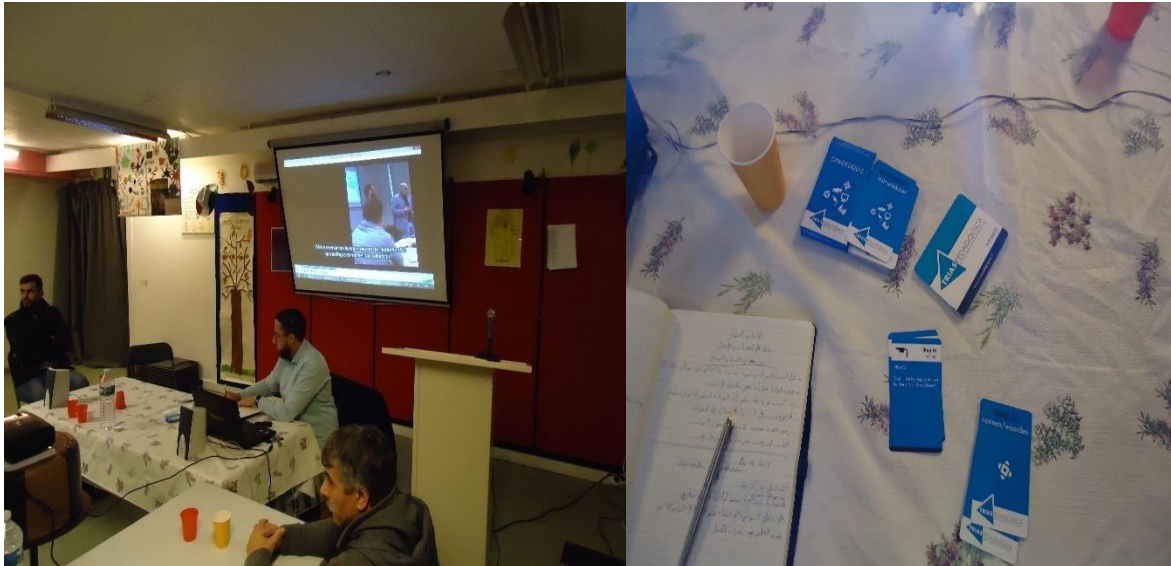
De ouders hebben veel respect voor de school waar hun kinderen les volgen. Er is een groot vertrouwen in de capaciteiten en de bereidheid van de leerkrachten. Ze willen heel graag dat hun kinderen goed studeren en de kansen grijpen die ze hier in België krijgen om zich te kunnen ontplooiën. De ouderparticipatie op school werd nooit verwacht in het land van herkomst. Hun ouders kwamen enkel naar de school bij zware problemen of op uitnodiging. Een ouderraad is iets dat ze hier in België hebben leren kennen en velen weten nog niet waarvoor dit orgaan dient. In Marokko is het de school die alles regelt en beslist en de ouders worden nauwelijks betrokken bij het schoolgebeuren.

Hier in België is het onderwijssysteem helemaal anders. Velen zijn de taal niet machtig. Ze schamen zich en voelen zich onzeker. Dit geeft hun een gevoel van minderwaardigheid in vergelijking met de autochtone ouders. Deze ouders worden onzeker en trekken zich terug. De vrouw heeft een belangrijke rol in de schoolloopbaan van het kind want de vader is de kostwinnaar en heeft ook weinig tijd om zich bezig te houden met de kinderen. De vrouw heeft die tijd wel en brengt de kinderen iedere dag naar school. Zij komt dagelijks in contact met andere allochtone moeders. Velen gaan actief opzoek naar de beschikbare mogelijkheden om de Nederlandse taal te beheersen. Ze willen begrijpen wat er geschreven wordt in de agenda om uiteindelijk het kind optimaal te kunnen steunen.

De meeste ouders hebben weinig inzicht in de verschillende richtingen binnen het secundair onderwijs. Het verschil tussen het ASO, TSO en BSO is niet echt gekend. Voor een aantal ouders is het beroepsonderwijs minderwaardig en wordt er soms te veel verwacht en geëist van de kinderen. Studeren voor dokter, ingenieur, advocaat enzovoort zijn de meeste wensen die naar voor geschoven worden. Deze ouders willen evenveel kansen schenken zowel voor een jongen al voor een meisje. Het is belangrijk dat de meisjes ook diploma's behalen en een goede toekomst opbouwen. Ze vinden het wel jammer dat de zwemlessen gemengd zijn vooral in het middelbaar. Ze beschouwen dit als onaangepast "hchouma" en het strookt niet met de eigen culturele en religieuze waarden. Het is wel zo dat de traditionele verhouding tussen jongens en meisjes sterk verminderd is. De meisjes krijgen meer greep op hun eigen toekomst en aanvaarden niet zomaar de mening van de ouders. Zeker als het gaat over het huwelijk zijn er drastische evoluties plaatsgevonden. De meisjes willen verder studeren en later zelf hun partner kiezen. Trouwen met iemand van Marokko hoort bij velen niet meer tot de opties. Zij willen liever trouwen met iemand van hier die hun taal spreekt en de context kent. De gezinsherenigingswet is strenger geworden en er zijn heel wat voorwaarden bijgekomen. Het meisje moet bijvoorbeeld over voldoende inkomsten en over een woonst beschikken.

Mijn conclusie omtrent dit interview is dat de ouders ook zoekend zijn naar hoe ze hun kinderen beter kunnen begeleiden in hun leerproces. Het is wel zo dat er onderling weinig gesproken wordt over het onderwijs. Vzw De Brug wil hier verandering in brengen door zo'n thema's bespreekbaar te maken.

De eerste ontmoeting met een 20-tal ouders heeft plaatsgevonden op zondag 24 december 2017 in het lokaal van vzw De Brug. We hebben TRIAS PEDAGOGICA uit Nederland uitgenodigd om het debat over "De opvoedrol van de vader" te laten leiden. Het was een aangenaam en leerrijke gedachtewisseling waarin de ouders hun meningen mochten uitspreken. Onze slogan is "spreken is half genezen".

Opvoeddebat "rol van de vader in de opvoeding" 24/12/2017

2.3.2 *Eén of beide ouders opgegroeid in Vlaanderen*

De tweedegeneratie ouders is een generatie die relatief jong is aangezien de migratiestroom in Waregem niet zo oud is als die in Brussel of Antwerpen. Deze ouders zijn actiever betrokken bij de schoolbaan van hun kinderen dan de ouders van de eerste generatie. Ze zijn hier opgegroeid en sommigen hebben in dezelfde school gezeten waar hun kinderen nu les volgen. Ze begrijpen de complexiteit van het competitieve onderwijs in Vlaanderen en wat er verwacht wordt van de ouders en de leerlingen. Ze beheersen de taal perfect, ze zijn in staat om het kind thuis te helpen en durven vragen stellen aan de school wanneer het nodig is. Bij mijn samenkomst met een 10-tal ouders, heb ik opgemerkt dat ze een andere kijk hebben op het onderwijs dan de eerste generatieouders. Ze kennen de namen van de leerkrachten van hun kinderen en zijn op de hoogte van de schoolactiviteiten.

Deze ouders verwijten niks aan hun ouders in verband met de onderwijsbetrokkenheid. Hier citeer ik een ouder: *"Onze ouders hebben gedaan wat ze konden doen, ze hebben hard gewerkt voor ons en ze hebben ons gesteund met de beschikbare middelen"*. Ze willen wel wat ze gemist hebben in hun kindertijd niet herhalen met hun eigen kinderen. Daarom gaan ze actief opzoek naar de voorwaarden om het kind optimaal te stimuleren in hun schoolloopbaan. Velen van die ouders beschikten toen niet over een rustig studeerplekje. Een ouder vertelde dat zijn vader zijn twee broers naar België heeft laten brengen: *"Ze waren illegaal in het land en moesten bij ons logeren. Het huis was meestal vol met mensen die bij ons kwamen eten. Ik sliep nooit op tijd en was meestal niet in orde met mijn huiswerk. Mijn vader stuurde maandelijks nog 300 euro naar zijn ouders die in Marokko woonden want die hadden geen inkomsten"*.

De tweede generatieouders krijgen minder kinderen dan de eerste generatieouders. De tijd is veranderd en de kinderen zijn duur klinkt het bij deze ouders. Een moeder die nu vijf kinderen heeft, getuigde: *"Ik heb eigenlijk spijt dat ik zoveel kinderen heb want 2 of 3 kinderen zijn eigenlijk meer dan genoeg"*. Deze ouders willen niet dat hun kinderen iets tekort hebben in vergelijking met de autochtone kinderen. Deze vergelijking werd eerder niet gemaakt door de eerste generatieouders die wel met de kinderen in Marokko vergeleken.

Een ouder vertelde: *"Mijn vader vertelde altijd dat wij blij moesten zijn met het eten, kleren en een dak boven ons hoofd want veel kinderen in Marokko leefden in extreme armoede. Mijn vader was in de ogen van zijn dorpsgenoten in Marokko heel rijk want hij hielp zijn familieleden en had daar een huis gebouwd. We gingen bijna jaarlijks naar Marokko en mijn vader gaf daar altijd een groot feest met "Talba" en nodigde alle mensen uit van zijn dorp"*.

Het is een meerwaarde wanneer één of beide ouders in België zijn opgegroeid want zo wordt er meer aandacht besteed aan de belemmeringen die het kind in zijn schoolloopbaan kan tegenkomen. Wanneer beide ouders in Marokko zijn geboren, is het onderwijssysteem voor hen een onbekend terrein. Ze moeten extra inspanningen leveren om de schoolwereld van hun kinderen te verkennen. Soms hebben ze een vertekend beeld over bepaalde schoolactiviteiten zoals bijvoorbeeld meerdaagse reizen. Mijn vrouw die hier geboren en

getogen is, heeft bijvoorbeeld meer feeling dan mij met het onderwijssysteem. Ze kan perfect omgaan met de verwachtingen van de school en staat dichterbij de schoolwereld van mijn kinderen.

Deze tweede generatie ouders spreken thuis vooral Nederlands met hun kinderen want het ligt hen gemakkelijker in de mond. Het Arabisch of Berbers gebruiken ze om te communiceren met hun eigen ouders waarvan hun woordenschat niet zo breed is. De tweede en de derde generatie ouders zijn geen homogene groep die dezelfde kenmerken en kwaliteiten hebben. Dit heb ik opgemerkt door jaren te werken met gezinnen met migratieachtergrond en door de interviews die ik afnam met een 10-tal gezinnen. Het onderwijsniveau, de gezinscultuur en de sociale klasse zijn cruciale factoren die bepalend zijn voor de mate waarin de kinderen ondersteund worden in hun schoolloopbaan.

Mijn conclusie na deze gesprekken is dat deze ouders zoals alle Vlaamse ouders getroffen zijn door de complexiteit van het onderwijs. Ze zijn zoekend naar de beste manier om hun kinderen optimaal te helpen door hen uit de vicieuze cirkel te krijgen. Het onderwijs is in hun ogen een gouden kans om hoger op de sociale ladder te klimmen. Dit zorgt ervoor dat ze hun kinderen soms naar ASO-richtingen sturen zonder rekening te houden met de capaciteiten en de interesses van het kind. Een moeder wilde dat al haar zonen een universitair diploma konden behalen maar uiteindelijk zijn ze schoolmoe geworden. Ze moesten meerdere keren van school en van richting veranderen. Het is onze taak binnen vzw De Brug om een aantal workshops te organiseren gericht naar deze ouders om hen zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen. Het welbevinden van het kind is het belangrijkste in het ontwikkelingsproces. Het kind is meer dan een cijfer dat hij op zijn rapport krijgt.

BSO, TSO of ASO-richtingen zijn allemaal goed zolang het kind op zijn plaats zit en waar hij zijn kwaliteiten kan laten ontwikkelen en zichzelf kan zijn. We zien hier duidelijk dat de BSO-richtingen bij veel ouders als minderwaardig en laag worden beleefd.

2.3.3 Interview met een 10-tal jongeren:

Op zaterdag 30 december 2017 organiseerde ik een workshop in de lokalen van vzw De Brug voor jongeren tussen 12 en 18 jaar. Er waren zowel meisjes als jongens aanwezig. Door een aantal stellingen te projecteren bracht ik deze jongeren tot spreken. Veel van deze jongeren voelen zich wel geïsoleerd op school. Eén van hen getuigde dat de allochtone leerlingen sneller worden opgemerkt en gestraft dan de autochtone leerlingen. Vooral op de speelplaats is dit heel merkbaar. De voorbije aanslagen in Europa maar vooral die in België werden een trigger die voor meer spanningen zorgden. De intensiteit van de wrijvingen werd heviger, en die periode werd door veel moslimkinderen ervaren als ondraaglijk en afschuwelijk.

Velen onder hen moesten zeer vernederend en beledigende uitspraken slikken. Deze jongeren beleefden dit als negatief want zo een situatie vergroot de kloof in onze samenleving tussen de oude en de nieuwe Vlamingen. Dit werkt contraproductief want dit

stoort de samenlevingsinitiatieven die onze vereniging bijvoorbeeld op poten probeert te zetten. J.K., een leerling met Marokkaanse roots, getuigde dat een leerkracht zeer deviante uitspraken begon te doen over de islam en de moslims: *"Als je leraar zegt dat de meeste bloedige godsdienst de Islam is dan voel je je zeer gekleineerd"*.

Toen ik aan hen vroeg waarom veel jongeren met migratieachtergrond niet kunnen volhouden in de ASO richting antwoordden de meesten dat dit te maken heeft met het verschil tussen de gezinscultuur en de schoolcultuur. De autochtone ouders kunnen hun kinderen beter opvolgen en begeleiden aangezien ze het systeem beter kennen en hun sociaal netwerk breder en sterker is. Hun ouders zijn volgens hen wel betrokken bij de schoolloopbaan maar niet met een actieve aanpak. Ze vragen af toe hoe het met hen op school gaat, maar door het gebrek aan de taal en aan bepaalde opvoedkundige vaardigheden kunnen ze niet meehelpen met de schooltaken en specifieke begeleiding aanbieden. Sommige jongeren worden ook snel geduwd in de arbeidsmarkt omdat het gezin het niet breed heeft. Het BSO is een richting die weinig energie en voorbereiding vraagt waardoor velen van die jongeren na school nog gaan werken. Ze willen hun eigen zakgeld verdienen en geen last vormen voor het gezin dat al verschillende financiële moeilijkheden kent.

2.4 Het onderwijssysteem in Marokko

Het onderwijssysteem in zijn huidige vorm is ontstaan na de onafhankelijkheid in 1956 en heeft inspiratie opgedaan bij het Franse systeem. Voor het protectoraat was het onderwijs vooral religieus geïnspireerd en heerste een grote ongeletterdheid bij de Marokkanen vooral op het platteland. Marokko voerde de schoolplichtwet in (van 6 tot 13jaar en recent opgetrokken naar 15 jaar) 1963 voor zowel meisjes als voor jongens maar in realiteit is die wet in praktijk nooit geactiveerd geweest. Er zijn kinderen die nooit naar school zijn gegaan of die in een zeer vroege schoolfase stopten. Vooral de armoede en de afstand tussen de school en de dorpen zijn de belangrijkste oorzaken voor deze problematiek. Marokko probeert telkens zijn onderwijssysteem te herstructureren door nieuwe maatregelen te nemen maar de resultaten blijven zeer gering. Het systeem krijgt vooral budgettaire steun om zijn onderwijsproblemen aan te pakken van Europa, Verenigde Staten, Canada.

"Ce programme, qui débutera le 16 février 2017, prévoit une enveloppe de près de 3 millions d'euros et est destiné à "accroître les capacités du ministère de l'Éducation nationale et de la formation professionnelle, à travers diverses études ainsi que des opérations de communication", selon un communiqué diffusé sur le journal officiel de l'Union européenne." ("Maroc: L'Union européenne lance un programme d'assistance technique pour l'éducation nationale", z.d., z.p.).

2.4.1 Interview met een schooldirecteur in Marokko

Zoals ik al vermeldde zijn de meeste Marokkanen in Waregem afkomstig uit de regio Oujda. Daarom heb ik schooldirecteur, F.A., van een privéschool uit Berkane gecontacteerd. Zijn

vrouw is werkzaam in een overheidsbasisschool in dezelfde stad na meer dan 10 jaar op het platteland les te geven. Die jaren waren volgens hem heel moeilijke jaren aangezien dat gebied onbereikbaar was met het openbaar vervoer. De overheid organiseert gratis onderwijs en stippelt de algemene lijnen en regels uit. Maar de ouders moeten zelf de leermiddelen aankopen. Via een selectie-examen worden de leerkrachten gerekruteerd en daarna opgeleid. Ze kunnen de plaats van de tewerkstelling niet kiezen want het is het ministerie van onderwijs die ze verdeelt over de gebieden waar er een tekort is aan leerkrachten. De leraren in de gebergtegebieden worden vaak geconfronteerd met een gebrek aan de meest elementaire voorzieningen, zoals stromend water en elektriciteit, laat staan de didactische middelen. De kinderen moeten meestal grote afstanden afleggen door de bergen om het schooltje te kunnen bereiken.

De overheid stimuleert de arme gezinnen om hun kinderen onderwijs te laten volgen door een maandelijks bedrag per ingeschreven kind te ontvangen (200 dhs=±20 euro). Ouders zien hun kinderen liever meehelpen op het platteland om zo bij te dragen tot het gezinsonderhoud. Veel meisjes worden thuisgehouden omdat de ouders het nut van het onderwijs niet inzien. De overheid hoopt via dit activerend plan die ouders te stimuleren. De ouders kunnen die vergoeding krijgen zolang de kinderen les volgen. De ouders die hun kinderen toch niet naar school sturen worden niet gesanctioneerd en riskeren geen vervolging.

Het onderwijssysteem bestaat uit een basisonderwijs voor kinderen van 6-12 jaar en het secundair onderwijs dat verdeeld is over twee soorten onderwijs: het 'collège', voor kinderen van 12-15 jaar en het 'lycée' voor kinderen van 15-18 jaar. Het ministerie van onderwijs organiseert geen kleuteronderwijs maar spoort de ouders wel aan om de kinderen naar privé-initiatieven (van 4 tot 6 jaar) te sturen. Er is gebleken dat al in de basisschool sprake is van een enorme uitval van leerlingen, vooral op het platteland. Door de kinderen naar de 'kleuterscholen' te sturen hoopt de overheid het fenomeen van uitval te verminderen. Er zijn zelfs stemmen die vanaf schooljaar 2018/2019 een nieuw reglement willen invoeren om alle kinderen te verplichten om kleuteronderwijs te volgen, anders zullen ze niet aanvaard worden om zich in te schrijven in het eerste jaar basisonderwijs.

F.A is al sinds een aantal jaren directeur van Etablissement Oum El Koura Berkane die meer dan 1 000 leerlingen telt van kleuteronderwijs tot aan het baccalaureaat. Uit ontevredenheid van veel ouders over de werking van het overheidsonderwijssysteem dat met grote structurele en pedagogische problemen kampt (o.a. de overbevolking, weinig leermiddelen, lokalen, ...) zijn er initiatieven uit de privésector ontstaan. Veel particulieren met een kapitaalvermogen zagen veel potentieel in deze zeer lucratieve sector. De arme gezinnen kunnen de hoge maandelijkse kosten niet betalen die schommelen tussen 600 en 2500 dirhams (60 tot 250 euro). In totaal zijn er in Marokko meer dan 187 overheidsscholen die hun deuren hebben gesloten omdat ze te weinig leerlingen over de vloer krijgen. Dit fenomeen is enkel zichtbaar in de rijkere wijken waar gezinnen wonen met groot inkomen.

Over de ouderbetrokkenheid zei de directeur dat er in de realiteit verschillende soorten ouders zijn. De meest betrokken ouders zijn degene die een bepaalde intellectuele bagage hebben. Zulke ouders volgen hun kinderen nauw op de voet en vinden gemakkelijk de weg naar de school. Ze werken actief mee voor het welzijn van het kind en ze zijn dynamisch opzoek naar ondersteuning en de "knowhow". De moeders zijn degene die in werkelijkheid de verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de schoolse opvolging. De vaders laten deze taak over aan de moeders en houden zich bezig met andere taken binnen het gezin. De ouderraad is een verplicht orgaan binnen alle scholen maar in praktijk levert het weinig op, want die bestaat enkel op papier. De ouders in Marokko gaan soms zelfs leningen aan om hun kinderen het beste onderwijs te aan te bieden. Naast de school bestaan geen instellingen die meedenken en meehelpen met het onderwijzen of opvoeden zoals bv het CLB of een zorgcoördinator. Sommige ouders gaan zelf opzoek naar extra bijlessen voor hun kinderen om de tekorten voor een bepaald vak te remediëren.

Volgens F.A is de grootste handicap in het Marokkaanse onderwijssysteem, naast de armoede, het gebrek aan bekwame opvoeders en onderwijzers die op de noden van kinderen kunnen inspelen. De nadruk ligt vooral op het memoriseren en reproduceren van informatie en teksten.

Hoofdstuk 3 Opvoeden in het Westen.

3.1 Opvoeden in Marokkaanse gezinnen: interview met Marokkaanse ouders.

Opvoeding is een cruciaal thema in Vlaanderen waaraan veel aandacht besteed wordt. De opvoedingsvraagstukken binnen de allochtone gezinnen en specifiek in de moslimgezinnen zijn een zeer actuele materie geworden. Er is bekommernis in de samenleving over het ontstaan van specifieke problemen steeds op jongere leeftijd. Men wijst met de vinger naar de ouders die hun kinderen niet genoeg opvolgen en verwaarlozen. *"Om de zes maanden veranderen deze jongeren van school, ze krijgen wat PV's en gaan dan naar de jeugdinstellingen van Mol of Everberg en tegen dat ze twintig zijn gaan ze naar de echte gevangenis"*, aldus De Wever in de zevende dag (Cardone, 2017, z.p.).

Opvoeden is universeel maar er bestaan verschillende methoden die beïnvloed worden door verscheiden perspectieven, culturen, levensbeschouwingen enzovoort. Opvoeden binnen moslimgezinnen is vooral bij vele ouders geïnspireerd door de Islam zoals beleefd in het land van herkomst. Maar wanneer we met die ouders gaan praten over de concrete betekenis van de islamitische opvoeding, dan krijgen we een cocktail aan antwoorden. Opvoeden in het Westen is iets dynamisch dat veel energie en inspanning vergt. De moslimouders proberen de islamitische waarden en normen over te brengen aan de kinderen wat geen gemakkelijk klus is. Er wordt vooral de nadruk gelegd op het goede gedrag en gehoorzaamheid. Hieronder vat ik de resultaten samen van mijn samenkomsten met een aantal ouders om meer duidelijkheid en inzicht te verkrijgen over deze thematiek.

3.1.1 Beide ouders geboren in Marokko

Deze Marokkaanse ouders kunnen moeilijk het puberale gedrag van hun kinderen opvolgen. Ze zijn in een andere omgeving opgegroeid waarin autoriteit hoog in het vaandel staat. In het land van herkomst vond de opvoeding plaats in een gemeenschap met een strikt hiërarchisch systeem terwijl de opvoeding tegenwoordig in kerngezinnen plaatsvindt en waarin individualiteit centraal staat. Deze situatie roept bij deze ouders angsten en onzekerheden op, namelijk dat de kinderen hun geloof en traditie zullen verliezen in een zeer gesecculariseerde samenleving. Men is opgegroeid in Marokko waarin de rollen tussen de vaders en de moeders traditioneel zijn verdeeld: de vader als kostwinnaar en de moeder als zorgfiguur. Gehoorzaamheid, respect en schaamte werden beschouwd als onontbeerlijk in de opvoeding. Binnen deze groep ouders zijn er wel ouders die verder in Vlaanderen hebben gestudeerd waardoor ze de context en de leefwereld van de kinderen beter hebben leren begrijpen.

Na mijn samenkomst met een tiental ouders en door jarenlang te werken in vzw De Brug, kan ik concluderen dat heel wat ouders het moeilijk hebben met de opvoeding van hun kinderen. De meeste ouders zeiden dat de echte opvoedingsproblemen pas beginnen vanaf de puberteit (± 12 jaar). Vele kinderen willen vanaf dan niet meer naar de moskeelessen gaan en

de gehoorzaamheid neemt af. Via deze lessen probeert men de islamitische waarden over te brengen aan de kinderen. Er zijn ongeveer meer dan 400 kinderen die lessen volgen in Desselgem, Waregem en Sint-Baafs-Vijve. Deze lessen konden heel nuttig zijn indien er meer structuur en pedagogie werden gehanteerd. De klassen zijn meestal overbevolkt en de lessen worden in het Arabisch gegeven waardoor veel kinderen de lessen als saai ervaren. De meeste leerkrachten missen een pedagogisch diploma en spreken weinig Nederlands waardoor de communicatie in de klas niet optimaal verloopt.

De meeste ouders gaven toe dat ze gewoon de opvoedingsmethode van het land van herkomst toepassen waarin men met autoriteit optreedt. Bij bepaalde momenten werden de kinderen zelfs geslagen indien er weinig geluisterd werd. De opvoeding ervaren ze als complex omdat er veel te veel prikkels aanwezig zijn. Sommigen klaagden over de oversekste samenleving waarin de kinderen via spelletjes, televisiereclame enzovoort met overvloed aan onnodige informatie overspoeld worden. Een vader vertelde dat zijn zoon drie weken terug lessen seksuele opvoeding in het zesde leerjaar kreeg. Hij vond dat de beelden en de video's die op school werden getoond overdreven zijn: *"Het is moeilijk om je kind als een kuis moslim op te voeden door allerlei prikkels die hij binnenkrijgt. De media, internet en de peergroep sporen de kinderen aan om zo vroeg al te beginnen experimenteren met verschillende dingen. De islam beklemtoont dat seks iets bijzonders is tussen twee mensen en geen onderdeel is van de wegwerpmaatschappij. We staan er gewoon machteloos tegenover"*. Deze ouders willen de kinderen graag opvoeden tot praktiserende moslims die kuis blijven en het goede gedrag aanhangen. Men verwijst meestal naar verzen vanuit de koran of uitspraken van de profeet Mohammed (vzmv) om de kinderen te adviseren. Sommige ouders gaven wel toe dat er meestal in de praktijk een onderscheid gemaakt wordt tussen jongens en meisjes als het gaat over kuisheid. Het meisje draagt de eer van familie en zo wordt haar vrijheid beperkter dan een jongen. Terwijl de Islam geen verschil maakt tussen de geslachten wanneer we het hebben over overspel.

De ouders leggen de nadruk op de goede zeden en het voorbeeldig gedrag. De kinderen worden gecorrigeerd bij verkeerd gedrag zo getuigde een ouder: *"Ik wil mijn kinderen opvoeden tot goede moslims die goed omgaan met de mensen en het geloof praktiseren"*. De ouders proberen op vrijdagen (in de vakanties) en islamitische feesten de kinderen mee te nemen naar de moskee om hun gevoel van moslimzijn te versterken. Er werd ook verteld dat sinds de aanslagenproblematiek de sfeer in de samenleving geladen werd. De islam wordt gelijkgesteld aan terrorisme waardoor de moslimkinderen in slecht daglicht komen. Sommige ouders zeiden dat het volledige gezin in stress en spanningen leefde omdat men overal naar islam en moslims verwees.

De context van opvoeding is in Vlaanderen anders dan in het land van herkomst. Hier wordt aan de vader een andere rol toegekend dan in Marokko. Een vader vertelde: *"Bij ons thuis was het de moeder die voor de opvoeding van de kinderen zorgde. Mijn vader trad op met gezag en straf enkel wanneer er niet naar mijn moeder geluisterd werd. Mijn vader was afstandelijker"*

en toonde nooit zijn emoties en gevoelens in tegenstelling tot mijn moeder. Ik was ook omringd met veel mensen zoals opa, oma, tante... die mij eigenlijk ook hebben opgevoed. De opvoeding gebeurde meer in groep en het kind kon op veel bronnen van liefde en aandacht rekenen". Een andere vader voegde eraan toe: "Hier in België wordt van de vader verwacht dat hij het kind continu opvolgt en opvoedt in samenwerking met de moeder. Het is een aanpassing dat niet gemakkelijk is. De vrouwen eisen ook dat de mannen hun verantwoordelijkheid opnemen en meehelpen met huiselijke taken".

De meeste vaders spreken Marokkaans of berbers met hun kinderen en sommigen gebruiken af en toe Nederlandse woorden in gebrekkig taalgebruik. De kinderen spreken onderling Nederlands omdat die gemakkelijk in de mond ligt. Ik heb een bevraging gedaan bij een 40-tal kinderen omtrent de taal van hun dromen en het antwoord was zonder uitzondering dat de dromen in het Nederlands beleefd worden. Bij de vaders waren de resultaten volledig anders want men beleefd de dromen in de taal van het land van herkomst. Het gevolg is dat binnen bepaalde gezinnen tijdens onenigheden en wrijvingen de verschillende gezinsleden elkaar niet goed zullen begrijpen en verstaan. Deze ouders zijn opgegroeid in Marokko en hun kennis over de Vlaamse samenleving is gebrekkig. De meesten hebben weinig contacten met de Vlamingen en gaan meestal naar de moskee om daar de geloofsgenoten te ontmoeten. In Waregem is het sociale leven voor veel vaders beperkt binnen de moskeemuren. Ze kijken naar de kinderen en de opvoeding vanuit een bril dat gekleurd is met de eigen gekregen opvoeding en de tradities waarin men is grootgebracht.

Deze ouders hebben weinig inzicht in de leefwereld van het kind en kunnen moeilijk op zijn noden inspelen. Via vzw De brug proberen we in kringen deze thema's bespreekbaar maken om die ouders te versterken in hun opvoedingstraject. Er wordt vooral de vergelijking gemaakt met de eigen gekregen opvoeding terwijl de context en tijd anders zijn. De kinderen zijn ook mondiger geworden en stellen meer vragen. Ik zie wel dat die gezinnen zoekend zijn maar omwille van de angst voor de roddels en in slecht daglicht te staan, gaan die ouders moeilijk vertellen over de eigen problemen. Volgens sommige ouders zijn de sociale wijken verwaarloosd waardoor de segregatie en isolatie bevorderd werden. Er is geen deftig speelplein in de wijk waarin de kinderen kunnen spelen en zich uitleven. Een vader zei dat de situatie in zijn wijk na 15 jaar dramatisch is geëvolueerd: *"We kregen een brief van de stad dat er op de enige groene zone waarop de kinderen bij mooi weer voetballen, sociale appartementen zullen gebouwd worden. Waar gaan de kinderen nu spelen? De politie patrouilleert regelmatig in de wijk en fouilleert de jongeren die buiten op een bank zitten omdat men overlastklachten kreeg. In plaats van te spreken met die jongeren, heeft men gewoon die bank weggedaan!!"*

Deze ouders willen graag hun kinderen opvoeden tot goede moslims die de wet respecteren maar botsen op de complexiteit van de samenleving. Evenwicht vinden tussen tekst en context blijft geen gemakkelijke klus. Deze gezinnen zouden moeten ondersteund worden in hun opvoedingsproblemen want die zijn aan hun lot overgelaten. Sommige politici geven gemakkelijk de schuld aan deze ouders door te beweren dat men zijn kinderen niet opvoedt

terwijl de werkelijkheid heel anders is. Wanneer het levenstraject van jongeren van allochtone afkomst problematisch verloopt dan is het door interactie van factoren waarin de gedeelde verantwoordelijkheid centraal staat.

3.1.2 Eén of beide ouders geboren in Vlaanderen

Wanneer één of beide ouders in Vlaanderen zijn opgegroeid dan kan men de leefwereld en omgeving waarin het kind zich ontwikkelt beter begrijpen. Die ouder kan inspelen op de emoties en gevoelens van de kinderen en zal proberen de tekorten die ze zelf ervaren te vermijden. De meesten zijn opgegroeid met een autoritaire opvoeding waarin luisteren en volgen de norm was. Men wil deze vorm van opvoeding die gebaseerd is op macht en gezag niet herhalen met zijn kinderen. Deze ouder spreekt Nederlands tegen de kinderen waardoor de communicatie optimaler verloopt. In deze soort gezinnen zijn meestal beide ouders actief op de arbeidsmarkt in tegenstelling tot hun eigen ouders. Een moeder getuigde: *"Het is bijna onmogelijk om met één loon te leven want alles is zo kostelijk geworden. Je hebt geld nodig om je kinderen op te voeden in deze context. De kosten van onderwijs, hobby's, dagelijkse behoeften van de kinderen enzovoort kan je niet dekken met één loon"*. Soms is het de moeder die werkt en de vader die werkloos is omdat de vrouwen een beter diploma hebben behaald en kunnen gemakkelijker aan een job geraken. Deze situatie vergt een nieuwe rol van de vader die de huishoudelijke taken overneemt. De ouderrol ondervindt een nieuwe rol in de migratie waardoor ze onzeker worden over de nieuwe rol net zoals de Westerse vaders.

De ouders van de tweede generatie worstelen zelf met het identiteitsprobleem, zeker na de polariserende sfeer in de laatste jaren. Men is op zoek naar zijn plaats in de samenleving en probeert verbinding te vinden tussen de verschillende stukken die zijn identiteit vormen (Vlaming, Marokkaan, moslim...). Ze beseffen zeer goed de complexiteit die hun kinderen voelen en ervaren omtrent de identiteitsvorming. Ze vinden dat hun eigen ouders hun best deden om hen op te voeden maar nemen tegelijkertijd afstand van de manier waarop de opvoeding plaatsvond. Een vader voegde eraan toe: *"Mijn vader moest nooit de fles geven, luiers verversen of 's nacht opstaan. Het was allemaal het werk van mijn moeder. Mijn vader was meestal bezig met de opvoeding op afstand en wanneer de grenzen overtreden werden dan deelde hij straffen uit. Ik probeer aanwezig te zijn voor mijn kinderen maar het blijft een lastige taak want wat jij niet krijgt kan je ook niet geven"*.

Deze ouders willen hun kinderen ook als moslims opvoeden maar vinden weinig informatie of steun. Er zijn weinig middenveldorganisaties die een aanbod creëren rond opvoeding in moslimgezinnen. Daarom zijn er de laatste jaren heel wat initiatieven ontstaan, die opgericht zijn door tweede en derde generatiemoslims om antwoorden te formuleren op bepaalde maatschappelijke kwesties. De islamleerkrachten zijn nu te vinden in bijna alle stedelijke en GO-scholen waar ze islamlessen geven aan moslimkinderen. Dit draagt bij tot de vorming van een positieve religieuze identiteit bij die kinderen.

Men probeert de kinderen een levensniveau te schenken dat gelijkaardig is aan dat van de autochtone kinderen. De tweede en derde generatie ouders proberen dingen samen te doen met de kinderen zoals samen gaan wandelen, attractiepark bezoeken, samen gezelschapsspel spelen, naar een restaurant gaan, enzovoort. Ze hebben een andere band met Marokko dan hun eigen ouders die daar sterk geïnvesteerd hebben (stuk grond, huis, spaarrekening in Marokkaanse bank...). Marokko is voor hen een onbekend terrein en ze voelen zich ook anders dan de Marokkanen daar, zo zei een moeder: *"In Marokko word je gezien als een Marokkaanse buitenlander want ik voel me ook anders. De manier van denken en omgaan met bepaalde specifieke zaken is verschillend. Ik ken veel vriendinnen die al jaren niet meer naar Marokko hebben gereisd. Ze gaan liever naar een ander land op vakantie"*.

Ze willen hier een huis bouwen of kopen en het liefst buiten de sociale wijken om een beter netwerk voor de kinderen te creëren. De slechte cohesie en de stijgende armoede schrikken deze ouders af en daarom zoeken ze een veiligere omgeving. Door in een betere wijk te wonen willen ze de hiërarchische sociale ladder hoger opklimmen en de stempel van lage afkomst weg krijgen. Twintig jaar terug bestond de Marokkaanse gemeenschap in Waregem enkel uit arbeiders en werklozen maar nu is de situatie geleidelijk aan het veranderen. Ondanks alle problemen, zijn er heel wat jongeren die verder hebben gestudeerd of met een eigen zaak zijn begonnen. De diversiteit is zichtbaar in het straatbeeld want de tweede en derde generatie ouders maken effectief deel uit van de samenleving. In tegenstelling tot de eerste generatie ouders die weinig of geen contact met de Vlaamse cultuur hadden omdat ze over een zeer arm sociaal netwerk beschikten en vooral andere doelstellingen hadden.

Aan de schoolpoort van de basisschool waar mijn kinderen zitten, heb ik opgemerkt dat de moeders die in Marokko geboren zijn meestal in aparte groepjes gaan zitten. Ze hebben zelden contact met de autochtone moeders terwijl de tweede en derde generatie Marokkaanse moeders wel die contacten hebben. Hier vermoed ik dat de taal een barrière vormt waardoor de afstand tussen hen vergroot wordt. Bij vzw De Brug heb ik aan een 20-tal kinderen (tussen 8 en 12 jaar) gevraagd of ze soms uitgenodigd worden op verjaardagfeestjes. De kinderen van de ouders die in Marokko geboren zijn worden zelden uitgenodigd in tegenstelling tot de kinderen van de tweede en de derde generatie ouders.

Deze ouders geven ook toe dat de jongeren vanaf 12 jaar moeilijk opvoedbaar zijn. Deze jongeren worden niet enkel door de ouders opgevoed maar door allerlei kanalen die hen beïnvloeden. De jongeren hebben in deze fase heel veel vragen en vergen een duurzame opvolging en begeleiding. Daarom kiezen deze ouders bewust om minder nakomelingen te baren (maximum 3 kinderen) om aan de noden van de kinderen te kunnen voldoen. Een moeder zei: *"Ik begrijp niet hoe mensen met meer dan 3 kinderen het doen. Als je je werk met huishoudelijke taken combineert dan blijft er weinig tijd over. Kinderen kosten geld, tijd en inspanning"*. Financieel zijn deze ouders ook stabielier dan de eerste generatie ouders omdat ze minder zorglasten hebben (zoals geld naar Marokko sturen, zorgen voor een familielid, ...)

waardoor ze meer ademruimte hebben om andere dingen te kunnen doen, en de sociale ladder hoger te kunnen opklimmen.

Hierbij maak ik een vergelijking tussen de verschillende generatieouders:

Eerste generatie ouders	Tweede of derde generatieouders
Spreken weinig Nederlands/ zeer goed Marokkaans-Berbers.	Spreken weinig Marokkaans-Berbers/ zeer goed Nederlands
De meesten zijn ongeletterd.	Ze kunnen allemaal lezen en schrijven.
Geen diploma.	Er is evolutie op dat vlak: er zijn wel een aantal die een hoger/universitair diploma hebben behaald.
Werkzaam in de Fabriek.	Heel velen zijn uit het arbeidersstatuut geraakt.
Aantal kinderen: tussen 4 en 10.	Aantal kinderen= tussen 1 en 4
Investeren in Marokko	Investeren in België
Regelmatig naar Marokko gaan	Af en toe maar niet noodzakelijk
Geen kennis van de Vlaamse cultuur	Wel kennis van de Vlaamse cultuur
Geen Vlaamse vrienden	Wel Vlaamse vrienden
Autoritaire opvoedingsstijl/ weinig communicatie	Een verschuiving naar een autoritatieve opvoedingsstijl met open communicatie
Opvoeding: cultureel en islamitisch getint	Opvoeding: islamitisch en Vlaams getint
Geen identiteitsprobleem	Wel identiteitsprobleem
Grote feeling met de moskee/ imam	Minder feeling met de moskee/ imam
Heimwee naar Marokko.	Geen heimwee naar Marokko.
Nadruk op gemeenschap.	Nadruk op individualiteit.

Hoofdstuk 4 De mogelijke verklaringen van de opvoedings- en/of onderwijsmoeilijkheden bij de Marokkaanse ouders.

In deze fase van mijn onderzoek probeer ik de onderliggende factoren die de huidige school- en opvoedingsproblemen binnen de Marokkaanse gemeenschap veroorzaken, uit te klaren. Mijn ervaring als oprichter van vzw De Brug heeft me geleerd om de zaken vanuit verschillende hoeken te bekijken. Het is een kwestie van een 'en – en'- verhaal die vanuit de hoogte, de breedte en de diepte moet doorgrond worden. We mogen ook niet vergeten dat gezinnen dynamisch zijn want ze evolueren mee met de tijd, en tegelijkertijd worden ze beïnvloed door allerlei hedendaagse prikkels. De migratiegezinnen hebben deze veranderingen ook ondergaan waardoor ze aan diverse uitdagingen worden blootgesteld. We leven in een geglobaliseerde maatschappij waarin de problemen complexer zijn geworden. De oude structuren en ruggensteunen zijn verdwenen waardoor de draagkracht van vele gezinnen overbelast wordt. Hierbij zal ik een poging doen om de belangrijkste oorzaken op te sommen die volgens mij cruciaal zijn om met een brede bril naar dit fenomeen te kunnen kijken.

Er is een zekere correlatie tussen de opvoedings- en onderwijsproblemen. De relatie tussen opvoeding en onderwijs is met elkaar verweven. We kunnen ze niet loskoppelen van elkaar. Hier wil ik wel citeren dat er binnen de Marokkaanse gezinnen een groeiende diversiteit is betreffende de sociaal, economisch en maatschappelijke posities. De tweede en derde generatie Marokkanen proberen hoger op de sociale ladder te geraken door verder te studeren of zelfstandig te werken. We mogen niet ontkennen dat er heel wat Marokkanen zijn die hun weg hebben gevonden in de samenleving, maar dit sluit niet uit om deze groep met de huidige problematiek rond opvoeding en onderwijs te erkennen.

"Zonder te willen stereotyperen kunnen we wel zeggen dat de subgroep van kinderen en jongeren uit islamitische allochtone gezinnen prominent vertegenwoordigd is onder de problematische opvoedingssituaties (POS) en al misdrijf omschreven feiten (MOF) (zie Lodewyckx, Janssens, Ysabee & Timmerman, 2005). Uit het boek "Gezinnen in soorten" (Van Crombrugge & Meurs, 2012, p. 113).

4.1 Een gemiste start

Om deze problematiek goed te kunnen analyseren, moeten we een beetje teruggaan in de geschiedenis om diepere inzichten te kunnen verwerven. België kent al meer dan 50 jaar migratiegeschiedenis waarin arbeidsmigratie centraal staat. De meeste Marokkanen die naar Vlaanderen kwamen in de jaren '60, '70 en '80 waren ongeletterd en kwamen van het platteland. Ze spraken vooral berbers en zochten een betere toekomst. Hun enige droom was vooral hard werken, sparen, investeren in Marokko en uiteindelijk terugkeren. Men had geen plannen om hier in Vlaanderen een duurzaam verblijf te zoeken. De meesten die ik interviewde, gaven toe dat ze hier zeer zuinig leefden en meestal met velen in een klein huisje

woonden. Door de kosten te delen probeerden ze extra besparingen te doen. Marokko had een enorm voordeel met deze evolutie waardoor de economie een extra bron van inkomsten kende. De immobiliënsector groeide en bloeide heel snel waardoor extra werk werd gecreëerd voor de lokale arbeiders. In de wijk "Bayon" (Berkane/Marokko) waar ik woonde waren 90 % van de huizen gebouwd door buitenlandse Marokkanen. In principe was er binnen ieder gezin een familielid die in het buitenland woonde. De jongeren van mijn generatie keken in de jaren '90 met veel bewondering op naar de Marokkaanse migranten die iedere zomer met blinkende wagens door de straten van Berkane reden. 'Shaab Alkahrij' (Marokkanen uit het buitenland), zoals men ze in Marokko noemde, hebben de Marokkaanse samenleving op economisch en sociologisch vlak beïnvloed (N. Perrin & al., 2011. Les pratiques transnationales des migrants en Belgique. Fondation Roi Baudouin.p94).

«Les transferts d'argent de la communauté marocaine en Belgique représentent 5% des 57 milliards de Dirhams envoyés par les MRE vers le Maroc. La part la plus importante des fonds envoyés est le fait des première et deuxième générations. Les relations entre les MRE et le Royaume connaissent un tournant dès la fin des années 90. On assiste alors à une stagnation des transferts financiers laissant craindre un futur déclin, ce qui à terme mettrait à mal les investissements publics. Le gouvernement marocain met en place une série de mesures afin de faciliter le transfert d'argent et les investissements des MRE. Ces outils impliquent la redéfinition des notions de citoyenneté et de nationalité. C'est que ces transferts d'argent sont une source de revenus non négligeable pour le pays, dépassant largement ceux générés par le tourisme. Si les première et deuxième générations investissaient massivement dans le secteur foncier, on observe peu à peu une diversification des postes d'affectation des transferts financiers vers le secteur tertiaire (agriculture, commerce, tourisme, ...). Les nouvelles générations, quant à elles, investissent préférentiellement leur épargne dans les pays de résidence.»(Botewa, 19 november 2014).

België heeft toen weinig geïnvesteerd in de eerste generatie omdat men vooral de focus legde op het economische luik waardoor het sociale luik verwaarloosd werd. De Belgische overheid en de Marokkaanse gastarbeiders gingen beiden redeneren vanuit een tijdelijkheidgedachte maar door de tijd heen, is die gedachte geleidelijk aan beginnen verdwijnen. Plots stonden ze allebei voor een nieuwe realiteit waarin de uitdagingen steeds zwaarder werden en pas in 2004 werd de inburgering in Vlaanderen veralgemeend. De gemiste kans sinds het begin zorgde voor heel wat negatieve neveneffecten. Dirk Geldhof formuleerde dit in zijn boek "Superdiversiteit "(2015) als volgt:

"Het begon een halve eeuw geleden met een gemist kans. De overheid en vele gastarbeiders gingen uit van een tijdelijkheidgedachte, die nog werd gekoesterd wanneer de tijdelijkheid allang was ingeruild voor een langdurig verblijf. Pas toen de gastarbeiders al geruime tijd migranten waren, groeide in Vlaanderen het aanbod aan lessen Nederlands. De laaggeletterdheid van de ouders blijft tot vandaag een handicap in de schoolloopbaan van vele kinderen." (p.143).

De Marokkaanse gezinnen stonden tussen 2 vuren omdat:

- De Marokkaanse overheid ze stimuleerde om te investeren in Marokko en een maximum aan banktransfers te realiseren
- De Belgische overheid een kortetermijnvisie had die weinig middelen had ingezet om deze gezinnen te begeleiden.

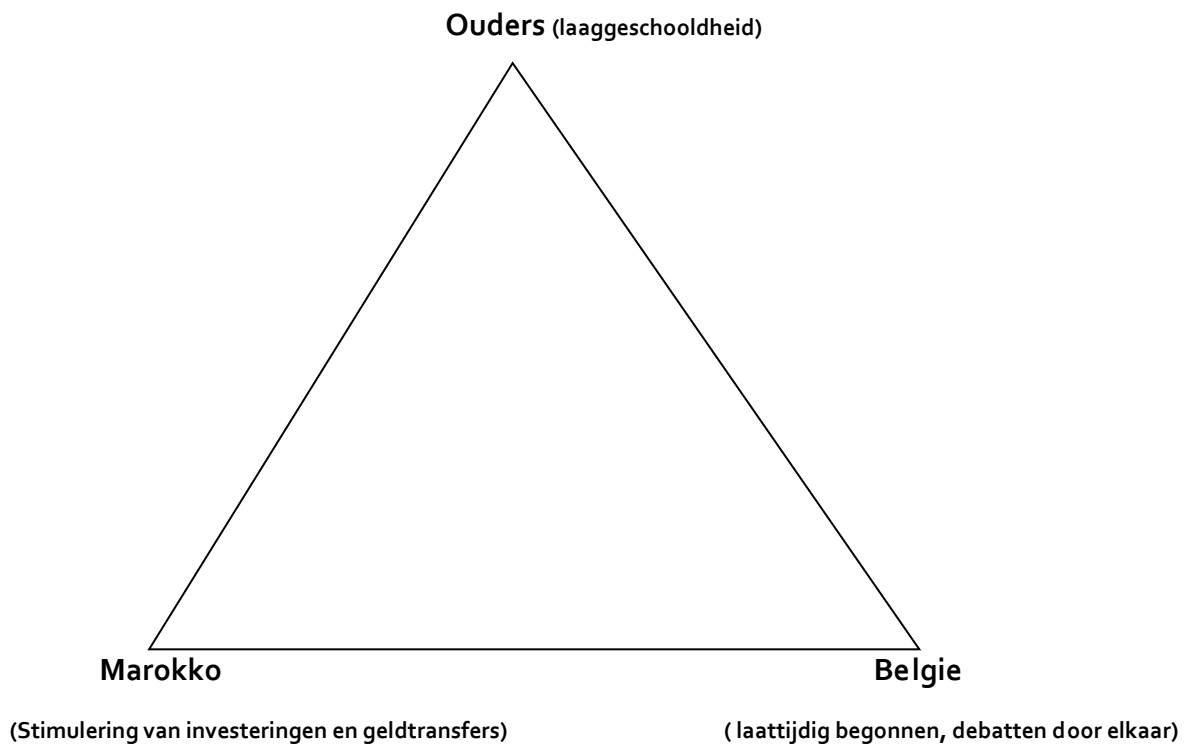
Ook de integratiedebatten liepen voortdurend door elkaar want er was geen consensus over het begrip en de doelstellingen ervan. De debatten gingen over de migranten (de anderen, de vreemden...) die anders waren, en die moesten geïntegreerd worden in de samenleving. Er werd verwacht dat de nieuwkomer inspanningen deed om zich aan te passen aan de Vlaamse normen en gebruiken. Hierbij citeer ik uit het boek "Onzekerheid" (2011) van Dirk Geldhof:

"De vele debatten over de migratierisico's lopen voortdurend door elkaar. We kennen debatten over de wenselijkheid van migratie, over grenzen en draagkracht van de samenleving, over asielzoekers of over mensen zonder papieren. De ene benadrukt de nood aan economische migratie, de ander heeft het over integratie, de derde hanteert begrippen als mededogen, medemenselijkheid, solidariteit en plaats in de herberg, een vierde heeft het over het naleven van de wet, een vijfde over de samenlevingsproblemen in de steden, nog iemand anders over de invloed van de islam." (p. 111)

In het jaar 1998 kwam ik naar België als student en had toen al opgemerkt dat de initiatieven rond integratie vooral culinair getint waren. De ontmoetingen tussen de stadsdiensten en de vertegenwoordigers van de Marokkaanse gemeenschap waren heel oppervlakkig, en gingen vooral over korte termijn projecten aan waarin de focus werd gelegd op "elkaar leren kennen, naast elkaar in vrede leven' enzovoort. De vertegenwoordigers waren en zijn nu nog altijd vooral mensen die geen inzicht hebben in de samenleving en meestal analfabeet waren of nog steeds zijn. Het organiseren van het offerfeest en culinaire activiteiten stonden hoog op de agenda. De kern van de problemen rond opvoeding en onderwijs werden sporadisch besproken. De middenveldorganisaties kregen en krijgen nu ook nog weinig steun van de overheid waardoor zij na een bepaalde termijn uitdoofden, terwijl ze de belangrijkste schakel vormen tussen de Marokkaanse gemeenschap en de overheid. Dirk Geldhof spreekt in zijn boeken meestal over de superdiversiteit en de Majority-minority-cities maar ik vind dat deze diversiteit vooral kwantitatief aanwezig is. We zien in het straatbeeld inderdaad nieuwe kleuren en culturen maar de werkloosheid en armoede zijn het hoogst bij mensen met migratieachtergrond. De grote steden krijgen ook extra middelen van de overheid zoals het investeren in samenlevingsinitiatieven maar kleine steden als Waregem zullen geen schijn van kans maken om gebruik te maken van die subsidies. Ongeveer 7 jaar geleden had vzw De Brug een project ingediend als antwoord op een oproep van de Vlaamse overheid omtrent initiatieven rond deradicalisering en het empoweren van jongeren met migratieachtergrond.

De toekenning van die subsidies ging integraal naar de grote steden waardoor de kleine steden ten onder gingen.

Deze gemiste start van de Marokkaanse gezinnen in Vlaanderen is enerzijds te wijten aan de Belgische overheid die laattijdig met de integratieprojecten startte waar de focus meestal op oppervlakkige thema's lag. Anderzijds moeten we de rol van Marokko in dit proces niet verwaarlozen omdat er structurele plannen waren en nog steeds zijn om de Marokkaanse migranten onder zijn hoede te houden. De investeringen in de immobiënssector hebben de Marokkaanse economie nieuw leven ingeblazen maar daartegenover heeft dit ook ongunstige effecten op de komende generatie Belgo-Marokkanen. Een groot deel van het kindergeld werd gebruikt om een huis of een stuk grond in Marokko te kopen. Ook een niet te verwaarlozen factor is de laaggeschooldheid van die ouders die niet in acht werd genomen om een op maat geregelde begeleiding en ondersteuning te kunnen voorzien. Een nieuwe generatie Marokkanen kwam in de jaren '90 Europa binnen via gezinsherenigingen (huwelijk met iemand van Europa) en als studenten. Zij waren intellectueler aangezien ze al onderwijs gevolgd hadden. De investering in het land van herkomst was gestagneerd maar de banden met Marokko bleven nog lopend en dit was te merken aan het groot aantal reizigers dat jaarlijks op zomervakantie naar Marokko ging. De tweede en derde generatie Marokkanen die in Vlaanderen geboren en getogen zijn, willen liever een huis in België kopen en hun band met Marokko is lossier en zwakker geworden.

4.2 Armoede als ondermijnende factor

Parallel met de groeiende diversiteit vinden we de stijgende gekleurde armoede terug. Natuurlijk is er naast een brede groep mensen met migratieachtergrond, die leven onder de armoedegrens, geleidelijk aan een middenklasse ontstaan op maatschappelijk en financieel vlak. Maar dit maakt de verontrustende cijfers van de gekleurde armoede niet goed. De kloof tussen de allochtone en de autochtone Belgen wordt steeds groter en dit op diverse sociale vlakken. Vooral de armoede is bij de Belgo-Marokkanen het hoogst, en dit is enerzijds een stuk te wijten aan de grote investeringen in het land van herkomst, en anderzijds is het stijgende werkloosheidscijfer een niet te verwaarlozen oorzaak. Deze factor zorgde bij veel Marokkaanse gezinnen voor complexe problemen die diverse achterstanden ontwikkelden. De meesten probeerden het te doen met één loon of met hun werkloosheidsuitkering om rond te komen wat in principe niet eenvoudig was, vooral als men regelmatig naar het land van herkomst ging op vakantie en/of een verblijf daar wilde hebben. Dit fenomeen had op veel kinderen flagrante effecten op hun ontwikkeling en schoolloopbaan.

Hierbij citeer ik een passage uit het boek "Superdiversiteit" (2015) van Dirk Geldhof: *"Het heeft in België tot in de 21ste eeuw geduurd voor er in het armoede-onderzoek systematisch aandacht kwam naar de positie van etnisch-culturele minderheden. Pas in 2007 verscheen met De kleur van de armoede. Armoede bij personen van buitenlandse herkomst een studie met duidelijke cijfers. Daaruit bleek dat aan het begin van de 21ste eeuw meer dan de helft van de mensen met een Marokkaanse (56%) en van de mensen met de Turkse achtergrond (59%) in België moest leven met een inkomen onder de Europese armoedegrens. Recentere cijfers vinden we in het jaarboek armoede en sociale uitsluiting. Opnieuw bevestigen die de zeer sterke oververtegenwoordiging van mensen van andere etnische afkomst in sociaal kwetsbare posities. Waar het armoederisico bij mensen van Belgische origine (12%) bedraagt in de periode 2007-2009, ligt dit bij mensen van niet-Europese afkomst meer dan 3 keer hoger (37%), bij mensen van Marokkaanse origine zelfs meer dan 4 keer hoger. Met een armoederisico van 54% leeft meer dan de helft van de Marokkaanse gezinnen in België onder de Europese armoedegrens."* (p.46).

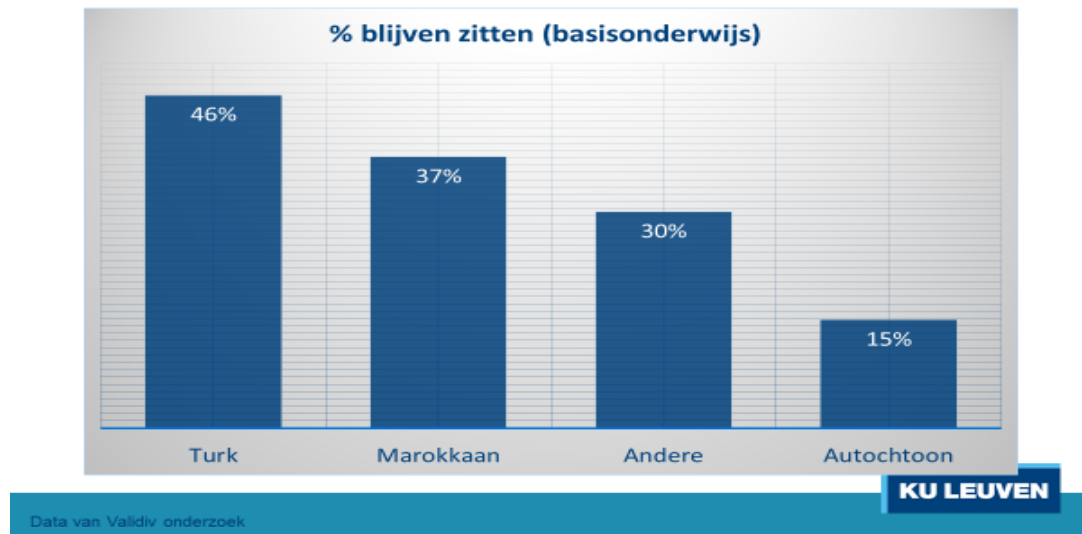
Gezinnen van niet-westerse afkomst hebben dikwijls meer kans op schadelijke gevolgen omwille van de armoede op hun ontwikkeling en wel bevinden (Stevens e.a. 2009). Ook Vanhee (2007) stelde voor dat hoe langer het gezin in armoede leeft, hoe slechter de effecten op de kinderen zijn. De onderzoekster beklemtoonde dat bij sommige arme kinderen bepaalde negatieve gevoelens kunnen toenemen zoals angst, afhankelijkheid en ongelukkig zijn. Ze krijgen het gevoel dat ze niks aan hun toestand kunnen veranderen terwijl ze zien dat hun leeftijdsgenoten zich heel veel kunnen permitteren. Dan kan een gevoel van schaamte en verdriet ontstaan waardoor ze soms in conflict komen met hun ouders die hen regelmatig dingen moeten ontzeggen en weigeren. Deze kinderen kunnen wegens geldgebrek weinig deelnemen aan vrijetijdsbesteding waardoor de kans op sociaal isolement vergroot wordt. Als ik de sociale wijken in stad Waregem bezoek dan zie ik tijdens vakantiedagen dat de

meeste kinderen gewoon op straat spelen. Thuis zitten de ouders meestal voor de tv en wordt er weinig samengedaan met de ouders zoals wandelen, musea bezoeken, naar de bibliotheek gaan enzovoort. De schooluitstappen vormen in het basisonderwijs meestal geen probleem omdat men daar met een maximumfactuur werkt. In het middelbaar zullen veel kinderen niet kunnen deelnemen aan de extra schoolreizen omdat de kostprijs voor veel Marokkaanse gezinnen een trapje te hoog is.

De armoede heeft volgens Professor Maja Dekovic en andere onderzoekers uit 1997 slechte effecten op de psychosociale ontwikkeling van de kinderen. Ze heeft laten zien welke gevolgen de armoede heeft op kinderen tot de leeftijd van 12 jaar. Hier gaat het over zowel de internalisatiestoornissen zoals angst, depressie en sociale teruggetrokkenheid als over externalisatiestoornissen zoals ongehoorzaamheid, vandalisme, agressie enzovoort. Volgens Kennedy P. Olak Amone (2009) leidt het externaliseren meestal tot het internaliseren van de problemen wegens de lage socio-economische positie. Op grond van de verschillende internationale onderzoeken veroorzaakt de accumulatie van de socio-economische risicofactoren zoals laag inkomen, lage opleiding, migrantenafkomst enzovoort, dikwijls een onveilige gehechtheid (Cyr e.a. 2010). Door de slechte en de moeilijke leefomstandigheden reageren de ouders minder goed op de signalen en de behoeften van hun kinderen. De onveilig gehechte kinderen lopen een groter risico op om later ingewikkelde problemen te ontwikkelen. Er is een bewezen band tussen de onveilige hechting en taalvaardigheden, psychopathologie, gedragsproblemen en cognitieve vaardigheden. Deze kinderen hebben minder kans om goed te kunnen omgaan met stressvolle toestanden en met hun leeftijdsgenoten.

Armoede heeft ook effecten op de schoolprestaties van de kinderen want de kans op het vroeg verlaten van school zonder diploma wordt vergroot, zelfs wanneer sommige arme kinderen toch goed meekunnen op school. Het opleidingsniveau van de ouders speelt hier ook een cruciale rol in. Volgens Holter (2008) neemt het vroeg verlaten van de schoolopleiding met 7 % af wanneer de ouders een extra jaar opleiding hebben gevolgd. Kinderen uit gezinnen van 3 of meer kinderen hebben meer risico's op het vroeg beëindigen van hun schoolcarrière onder meer door financiële redenen. De meeste gezinnen van Marokkaanse afkomst in Waregem leven in armoede, hebben meerdere kinderen (meestal meer dan 3) en zijn vooral gevestigd in de sociale wijken. In de laatste jaren, zijn er in die wijken een aantal zichtbare problemen ontwikkeld onder andere drugsgebruik, hangjongeren enzovoort. Leven in arme gezinnen in moeilijke wijken met diverse problemen heeft ongunstige effecten op de kinderen. Vooral het gebrek aan een gezond sociaal kapitaal in die wijken waarin enerzijds de rolmodellen ontbreken, en anderzijds de antisociale jongeren en hoge criminaliteit sterk aanwezig zijn, heeft een slechte invloed op die kinderen (Vanhee 2007).

Etnische ongelijkheid

4.3 Opvoeden in het westen en het zoeken naar evenwicht tussen tekst en context:

Marokkaanse gezinnen die geëmigreerd zijn naar Europa en specifiek naar Vlaanderen hebben ook hun gebruiken en normen meegebracht. Marokko is een divers land met een waaier aan kleuren en geuren die ontwikkeld zijn binnen een rijke geschiedenis. Dit is te merken aan de verschillende dialecten, klederdracht en de verschillende soorten muziekgenres die aanwezig zijn. Toch is er in Marokko maar één stroming (madhab Maliki) die al eeuwen aangehangen wordt door Marokkanen in tegenstelling tot het Midden-Oosten waar veel Madahib (stromingen) gebruikelijk zijn. Dit heeft gezorgd voor een religieuze en maatschappelijke stabiliteit. Door in contact te komen met moslims vanuit andere werelddelen, zijn de Marokkaanse immigranten in aanraking gekomen met andere islamitische interpretaties waaronder Sjiisme of Wahabisme.

De eerste generatie Marokkanen was weinig zoekend naar antwoorden op de vraag hoe zij als moslims in een niet-moslimland konden leven, omdat ze meestal in hun eigen cocon leefden. In tegenstelling tot de tweede en derde generatie, en de Marokkaanse immigranten die gekomen zijn vanaf de jaren '90, waren ze meer opzoek gegaan naar een duurzame verzoening tussen de tekst en de context. De huidige opgeladen sfeer rond de Islam en het ontstaan van conflicten in het Midden-Oosten, waardoor bepaalde gewelddadige sekten en groeperingen zijn gevormd, maakt deze opdracht nog extra moeilijker. Je kinderen opvoeden in het Westen als moslims brengt heel wat vragen mee over know-how. Hierbij vermeld ik een citaat geschreven door Patrick Meurs en Hans van Crombrugge uit het boek "Gezinnen in soorten" (2012):

"Uit onderzoek naar de invloed van levensbeschouwing op de opvoeding van kinderen in islamitische gezinnen, blijkt dat ouders zelf zoekende zijn tussen wat hen vanuit de traditie meegegeven is en de invloed die de bredere westerse samenleving heeft op de concretisering

hiervan binnen hun gezin. De westerse samenleving waarin deze ouders de doelstellingen van Islamitisch opvoeden proberen te bereiken, is immers grondig anders dan de strikt gestructureerde en hiërarchische samenleving waarin de grootouders leefden.” (p. 115).

De moskee biedt geen vernieuwende blik op de opvoeding omdat de imams meestal “geïmporteerd” zijn en relatief buiten de samenleving leven. Er bestaan talloze moskeeën en dat hebben we voornamelijk te danken aan de eerste generatie. Zij hebben heel veel energie en tijd geïnvesteerd in het bouwen van moskeeën. Men maakte in het begin gebruik van kleine gebedsruimtes bijvoorbeeld in woonhuizen, wat nogal primitief was. Later zijn er islamitische gebedshuizen gebouwd zoals die in de islamitische landen terug te vinden zijn. Wat erg opvallend is, is dat deze moskeeën in de laatste jaren erg weinig worden bezocht, vooral door de tweede generatie. De behoefte om moskeeën te bezoeken leeft lang niet meer bij iedereen. In het algemeen geldt dat jongeren zich niet aangetrokken voelen tot moskeeën. Ook komt het voor dat jongeren een eigen "moderne" invulling aan hun islamitische identiteit wensen te geven. De moskeeën worden meestal gerund door de eerste generatie, en hebben een aanbod dat niet aangepast is aan de leefwereld en noden van de jongeren.

De moskeeën zouden hun Arabische, Koran- en islamitische opvoedingslessen moeten aanpassen aan de noden van de jongeren. Ik merk op dat het programma van de moskeeën en de meeste islamitische verenigingen te beperkt is, en dat ze meestal niet meer aanbieden dan de cliché activiteiten. Er wordt weinig vernieuwend gewerkt, men doet gewoon als iedereen, gewoon doen met weinig methode en aangepaste middelen. Er is weinig visie en feeling met de leefwereld van de jongeren. Deze verenigingen zouden zelf nog een stap verder kunnen gaan door aan jeugdwerk te doen met een educatief karakter. Om dit te realiseren is er echt nood aan een competent team en een professionele arbeidskracht. Educatie is meer dan enkel het formele onderwijs. Ook in niet-formele en informele leercontexten leren we heel wat bij. Niet-formeel leren vindt plaats buiten de reguliere opleidingssystemen en leidt niet tot het behalen van een diploma of certificaat. Het gaat om educatie. De huidige situatie maakt de opvoeding nog een stuk moeilijker voor de moslimouders. De overheid werkt aan projecten met een brede bril waarin de eigenheid en de culturele achtergrond van minderheden gewaardeerd wordt, maar wijst met de vinger aan naar de moslimgemeenschap als de enige verantwoordelijke voor de huidige situatie. Men verwijt de moslims de aankoop en oprichting van moskeeën met Saoedische financieringsmiddelen maar tegelijkertijd willen de politici geen duurzame investeringen realiseren.

Er leeft bij de Marokkaanse ouders de nood om de kinderen te laten opgroeien als volwaardige moslims, maar ze voelen zich verloren zonder ondersteuning noch van de overheid noch van de eigen gemeenschap. Enerzijds hebben Het huis van het kind, Kind & Gezin, en andere opvoedingsondersteuningsorganisaties geen feeling en inzicht in de doelstellingen en de uitdagingen van de islamitische opvoeding in het Westen. Anderzijds

hebben de meeste moskeeën en islamitische organisaties geen kennis van de islamitische pedagogie en de vernieuwende blikken ervan. Veel imams proberen tijdens de vrijdagspreken over opvoeding te spreken maar persoonlijk vind ik dat ze geen handvaten meegeven aan de ouders, maar ze citeren vooral een aantal verzen uit de Koran en/of uitspraken van de profeet (vzmw). Deze imams zouden eerst moeten gevormd worden voor dat ze zich uitspreken over thema's zoals opvoeding en relaties. De reflectie dient volgens Tariq Ramadan (2005) grondiger en dieper geformuleerd te worden. Er moet eerst grondig nagedacht worden over de doelstelling van de opvoeding in het Westen en specifiek de islamitische opvoeding in het Westen. Pas daarna kan men overgaan tot veranderingen in de inhoud en methode van het islamitisch opvoeden. Veranderingen die trouw blijven aan de islamitische traditie maar tegelijkertijd de nodige aanpassingen met zich meebrengen om contextueel te kunnen opvoeden waardoor de kans op integratie in de nieuwe context vergroot wordt.

We zien in de laatste jaren aanzienlijke bewegingen binnen de Marokkaanse gemeenschap die vooral gericht zijn op de opvoeding. Deze verenigingen zouden moeten ondersteund worden zodat ze niet na een bepaalde tijd uitgedoofd worden. De investeringen van de overheid in de middenveldorganisaties zou op lange termijn haar vruchten kunnen plukken. Dit zou een goede aanpak zijn om preventief te werken met een aantal groepen dat in moeilijkheden verkeert. Een passage uit het boek *"Gezinnen in soorten"* Hans van Crombrugge & Karla Van Leeuwen (2012) bevestigt wat ik hier heb genoteerd: *"Geleidelijk ontstaat meer gerichte reflectie bij islamitische intellectuelen, in zelforganisaties en via onlineinitiatieven. Wanneer bovendien de bestaande opvoedingsondersteuning deze kwetsbaarheden van islamitische ouders beter gaat verstaan en er meer kan rond werken, krijgen deze ouders meer wegen aangeboden om zich gesteund te weten in hun zoeken als opvoeders."* (p. 134).

4.4 Het autoritaire opvoedingspatroon binnen de Marokkaanse gezinnen

De Marokkaanse gezinnen in Waregem hebben het opvoedingspatroon meegebracht van het land van herkomst en dat vooral autoritair getint is. De meesten zijn opgegroeid in een autoritaire maatschappij waar men heeft leren buigen, zwijgen en volgen. Allah werd in de preken voorgesteld als de straffer die autoritair alles regelt en plant. Binnen de Koranscholen, de reguliere scholen en de gezinnen werden lijfstraffen gelegitimeerd vanuit het geloof en zo is de ruimte voor communicatie en dialoog vanuit het dagelijkse leven vergaan. De opvoeding gebeurde in gezinnen waarin gezag centraal stond en die in een gemeenschap plaatsvond. Het kind werd dus omringd door veel familieleden die zich met zijn opvoeding bemoeiden. *"Bovendien verschilt de opvoedingsstijl van collectivistische of wij-culturen van deze van de individualistische of ik-culturen. Opvoeden heeft als doel de sociale cohesie binnen de familie en de gemeenschap te waarborgen. Het dient om loyaliteit en familie en de uitgebreide groep van verwanten te beklemtonen. Om dat te bereiken wordt een autoritaire opvoedingsstijl gehanteerd waarin strikte gehoorzaamheid en respect verwacht wordt ... Traditionele*

islamitische opvoeding vindt plaats in een hiërarchische structuur waarin de vader de grootste bevoegdheid heeft. Hij legt de regels op, waaraan het kind gehoorzaamheid verschuldigd is. Traditionele Islamitische opvoeding is daardoor autoritair, er is geen verdere behoefte aan inhoudelijke uitleg door de opvoeder. Het kind luistert en houdt zich aan de regels. De nadruk ligt daarbij op uiterlijkheden of gedrag: het kind moet zich aan de regels houden. Discussies over de inhoud en over wat men daarbij voelt, zijn niet functioneel. Houd het kind zich niet aan de regels, dan grijpt het gezag in om te corrigeren: 'Dat mag niet', dat is zonde (haram), etc. Eerst wordt ongewenst gedrag op die manier afgekeurd, vervolgens-indien afkeuren niet volstaat-wordt het bestraft." (Van Crombrugge, & Van Leeuwen, 2012, p. 125).

Deze opvoedingsvorm werd integraal gehanteerd door de eerste generatie waarin de rollen tussen de vader en de moeder strikt uitgestippeld waren:

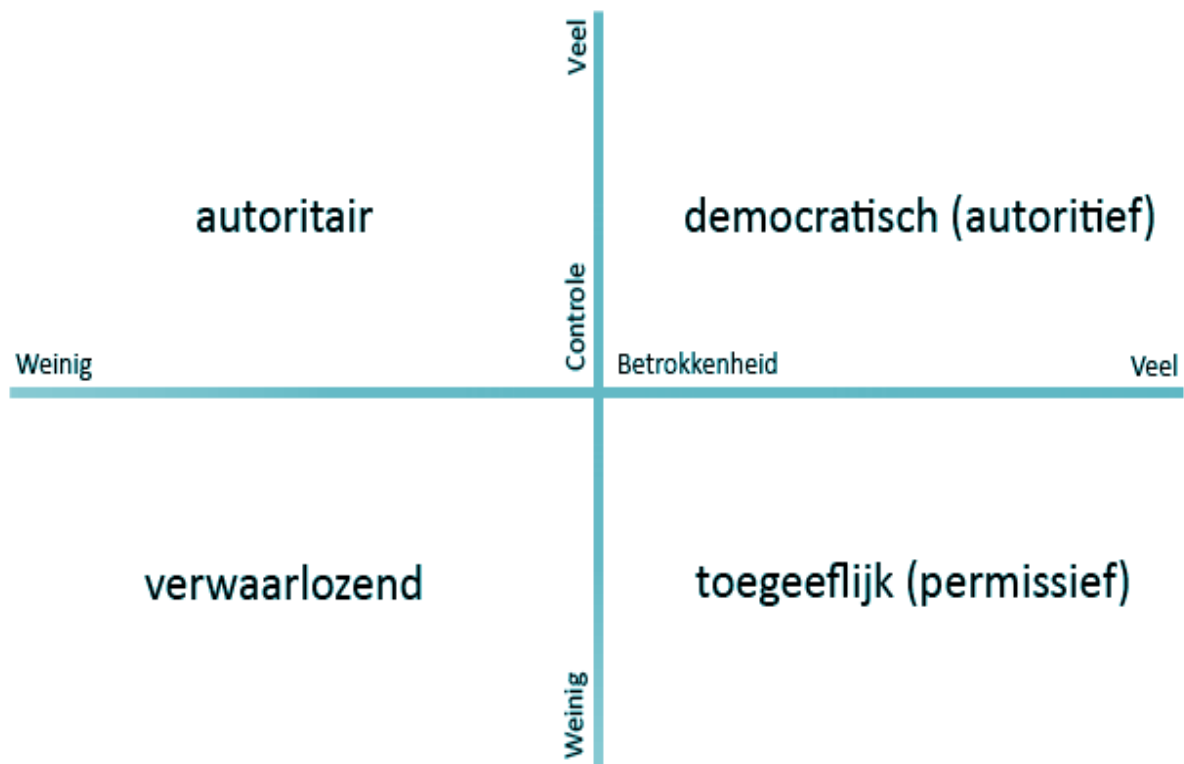
- **Vader:** leider, kostverdiener, verantwoordelijk voor het gezin, beschermer, vertegenwoordiger, heeft een relatie met de kinderen vanop een zekere afstand
- **Moeder:** dagelijkse zorg in het gezin, concrete opvoeding, emotionele band met de kinderen, staat dicht bij de kinderen.

"De ouders laten hun liefde, gevoelens en aandacht voor de kinderen niet zien. Er is verschil tussen vaders en moeders. De meeste vaders bemoeien zich niet met de dagelijkse activiteiten voor de kinderen zoals eten, klaar en naar het bed brengen. Dat zijn meestal opvoedingstaken van de moeders. Door voortdurend interactie in huis tussen moeders en kinderen hebben de meeste moeders een emotionele band ontwikkeld met de kinderen. De moeders kunnen gemakkelijk hun liefde en gevoelens laten merken aan de kinderen. In vergelijking met de vaders geven de moeders veel aandacht aan de kinderen." (Yerden, 2010, p.36).

Respect voor de ouders en hun eisen werd verwacht van de kinderen die minder ruimte hadden om de regels in vraag te stellen. De vader trad op om orde te herstellen wanneer de kinderen de uitgestippelde lijnen overtraden. De naam van de familie was heilig, daarom werden de meisjes extra onder controle gehouden om geen eerschande te veroorzaken. Het principe van h'chouma (eerbaarheid, respectvol en maagdelijk gedrag, code van de eerbaarheid) werd hoog in het vaandel gedragen. Deze hantering heeft voor lange tijden gewerkt en de gezinnen vonden daar de weg om hun kinderen op de één of andere manier tot volwaardige moslimvolwassenen op te voeden. In een Vlaamse context zijn de rollen en de verwachtingen van de opvoeding volledig anders wat de taak van die gezinnen extra moeilijk maakt. De ouderrol ondergaat in de migratie nieuwe uitdagingen die niet vanzelfsprekend zijn waardoor deze gezinnen het moeilijker hebben dan de autochtone gezinnen. Opvoeden in een individualistische samenleving maakt deze ouders kwetsbaarder omdat de oude opvoedingspatronen niet meer de ruggensteun vormen. De vader krijgt een andere rol in de westerse samenleving omdat hij rechtstreeks in contact staat met zijn kinderen waardoor hij als persoon zelf meer in beeld komt. Deze ouders spreken ook niet graag over de eigen opvoedingsproblemen omdat ze bang zijn van reacties van de eigen

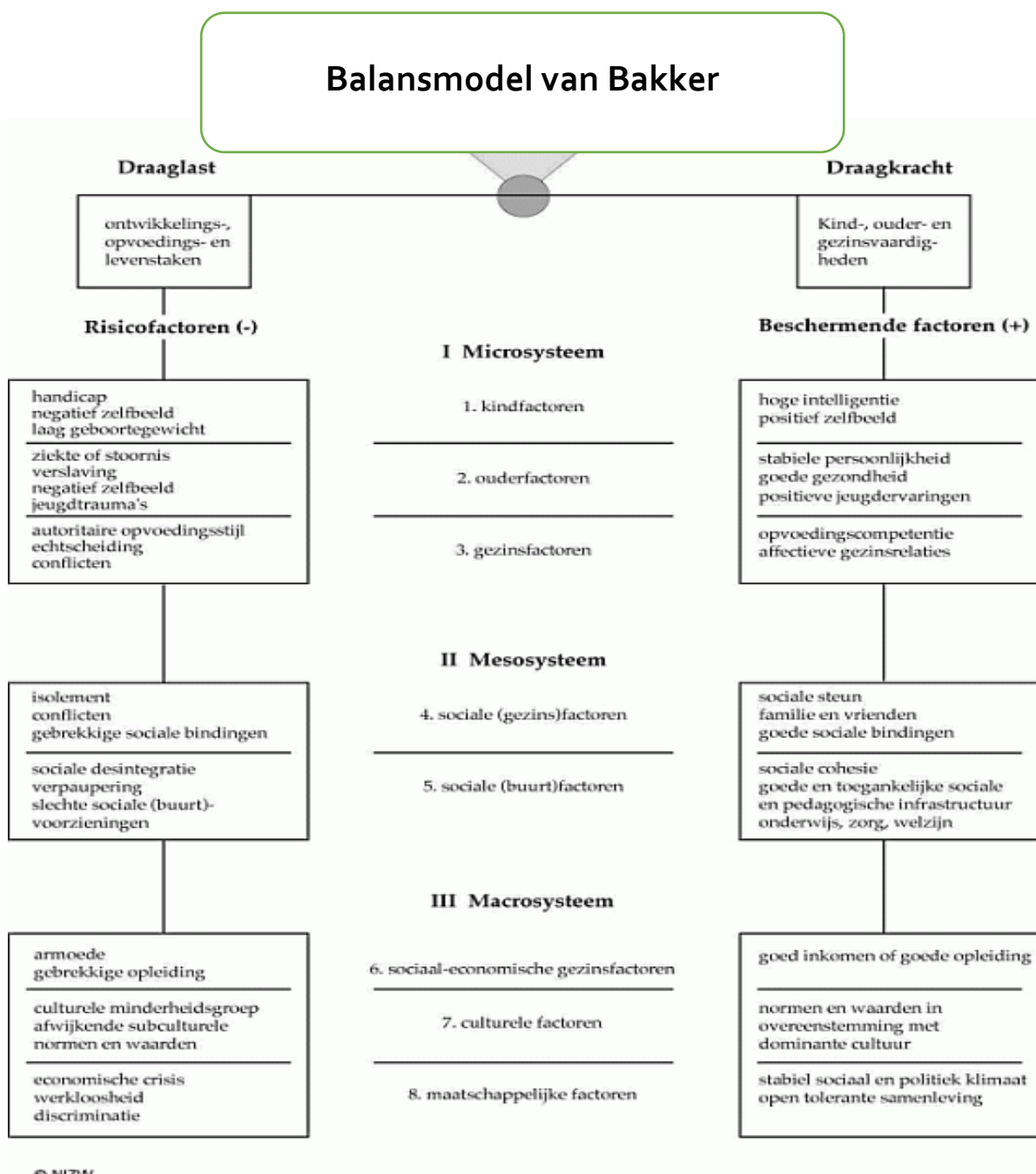
gemeenschap, de roddels, de schaamte en gezichtsverlies (Meurs & Van Crombrugge, 2012, p. 117).

Baumrind beschrijft de autoritaire opvoeding als een stijl waarin de controle hoog en de warmte laag. Volgens haar is de autoritatieve opvoeding waarin liefde en controle hoog staan de beste opvoedingsstijl. Uit onderzoek blijkt dit ook het geval te zijn: aandacht voor de behoeften van het kind gaat immers samen met duidelijke grenzen (Van Crombrugge, 2009, p. 58). Rasid Bal noemt de traditionele islamitische opvoedingsmethode normatief, autoritair, corrigerend en hiërarchisch met een klemtoon op uiterlijkheden. Volgens hem moet deze vorm van opvoeding evolueren van normatief-autoritaire naar normatief-procesmatige opvoeding. Men kan de cruciale waarden binnen zijn cultuur en/of geloof blijven behouden, maar de wijze waarop ze gegeven worden zou moeten veranderen (Van Crombrugge, & Van Leeuwen, 2012, p.158).

Natuurlijk is de manier waarop de opvoeding gebeurt niet enkel te verklaren vanuit de opvoedingsstijlen. Andere pedagogen verwijten aan Baumrind dat ze de context en de tijd in haar verdeling niet heeft geïmplementeerd. Zo kunnen andere opvoedingsstijlen in beeld gebracht worden maar ook het feit dat de ouders niet reduceerbaar zijn tot één opvoedingsstijl maar ze kunnen overschakelen op diverse opvoedingsstijlen. Het balansmodel van Bakker & Bakker schenkt ons een brede kijk op de factoren die meespelen in de manier waarop de kinderen opgevoed worden. De opvoeding is een circulair gegeven en dat de kinderen ook een invloed hebben op de ouders en de ruimere omgeving, zoals de ruimere omgeving en de ouders ook invloed op de kinderen uitoefenen. Onder de ruimere omgeving begrijpen we de micro-, meso- en macroniveau.

Bij ieder niveau zijn er zowel projectieve als risicofactoren aanwezig. De ouder-kindrelatie is het resultaat van de voortdurende interactie binnen de context rond het kind. Het blijft een algemeen principe voor alle gezinnen om evenwicht te zoeken tussen de draaglast (de capaciteiten en de vaardigheden die we bezitten en die ons helpen om de draaglast te verminderen) en de draagkracht (Eric Erikson noemt ze ontwikkelingstaken). Ieder gezin heeft een specifiek evenwicht die van haar eigen interactionele context afhangt. Dus het evenwicht is voor iedereen anders en wat voor iemand een kracht is, is voor de andere een last en omgekeerd ook. Dus het geloof kan inderdaad voor een bepaald Marokkaans gezin een kracht zijn maar voor een ander een last omdat de interpretatie van het geloof en de beschikbare vaardigheden verschillend kunnen zijn.

De eerste generatie ouders (maar ook de ouders die later zijn gekomen bv. vanaf de jaren '90) hebben weinig maatstaven meegeven aan de tweede en derde generatie kinderen over hoe ze hun eigen kinderen kunnen opvoeden als moslims in migratiecontext. Die ouders beheersten de Nederlandse taal niet genoeg om een constructieve communicatie met hun kinderen te hebben waardoor ze elkaar niet konden begrijpen tijdens conflictmomenten. De ondersteuning aan deze gezinnen is van primordiaal belang om preventief te kunnen werken met die ouders door hen te bewapenen met de nodige inzichten.

4.5 De afwezige vader in de opvoeding

Tijdens een uiteenzetting van Bianca Debaets (Staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) aan Odisee (zaterdag 30 september van 11u30 tot 12u30) gaf ze toe dat de Belgische overheid weinig geïnvesteerd heeft in de vaders. De integrale aandacht ging naar de moeders waardoor men een verkeerde keuze heeft gemaakt. De vaders moesten volgens haar van meet af aan verantwoordelijk gemaakt worden voor de opvoeding van hun kinderen. Dit heeft in de meeste gevallen ongunstige effecten gehad op het grootbrengen van de kinderen. Dit merk ik ook op hier in Waregem bij heel veel gezinnen en vooral bij de ouders die niet opgegroeid zijn in Vlaanderen. De mannen komen samen in de moskeeën, gaan samen iets drinken in caféhuizen en er worden regelmatig etentjes georganiseerd op zaterdagavonden waarbij de imam van de moskee meestal aanwezig is. Die vaders kunnen elkaar weinig positief beïnvloeden aangezien ze niet over de nodige kwaliteiten en inzichten beschikken. De tweede en derde generatie vaders proberen min of meer tijd samen door te brengen met de kinderen maar ze zijn zoekend in hun opvoedingstraject. Ze hebben ook ondersteuning nodig om positief te kunnen opvoeden en de nodige kwaliteiten te ontwikkelen. Zeker omwille van het feit dat de meesten van hen geen democratisch en autoritatiev opvoeding meekregen om uiteindelijk het evenwicht te vinden tussen de tekst en de context om hun eigen kinderen als volwaardige burgers (moslims) te kunnen opvoeden. De afwezigheid van de vader in veel Marokkaanse gezinnen is ook van culturele aard. Dit betekent trouwens niet dat die ouders geen aandacht en liefde aan hun kinderen schenken. Hier bespreken we de manier waarop ze de nobele doelstellingen (behelpzaam, gediplomeerd, volwaardige burgers) proberen te bereiken. We gaan ervan uit dat alle ouders het beste willen voor hun kinderen en zullen alles proberen te doen om hen de beste kansen te bieden.

De actieve aanwezigheid van de vader in de opvoeding is van cruciaal belang. De meeste literaturen hebben veel tijd en energie besteed om de moederrol in de opvoeding te onderzoeken en te belichten. Zo werd er veel geschreven over de emotieregulatie en gehechtheid met moeder als centraal figuur. Dit heeft enerzijds gezorgd dat we binnen de westerse literatuur een rijk erfgoed rond het thema "relatie kind & moeder in de ontwikkeling", maar anderzijds is er weinig gedaan om de vaderrol in de ontwikkeling van het kind te onderzoeken. Zoals ik al aangaf, ontsproten vooral de Marokkaanse jongens in vergelijking met de meisjes en dit vanaf de puberteit. Patrick Meurs sprak over het belang

van een goede communicatie tussen vader en zoon die een helend effect heeft. Deze relatie kan een beschermingsfactor zijn. Dit verklaart voor een stuk waarom sommige Marokkaanse jongens opvoedings- en onderwijsmoeilijkheden kennen. Het is algemeen geweten dat de meisjes het beter doen dan de jongens. Hier citeer ik uit de cursus "Ontwikkelingspsychopathologie en ouderbegeleiding (2017/2018) van Patrick Meurs:" *Vaderlijke afwezigheid is vooral bij jongens verbonden met gedragsproblemen. Hoe groter de tijd is die een vader met zijn zoon spendeert en hoe beter de kwaliteit van hun samen-zijn, hoe kleiner het risico op probleemontwikkeling bij het kind. Deze jongens voelen zich op relationeel en schools vlak competent en hebben een hogere zelfwaarde.*"(p. 32).

Het is belangrijk dat de Marokkaanse vader het belang van de actieve betrokkenheid in de opvoeding inziet. Het is dan ook van belang dat deze vaders deze rol vroeg in het leven van hun kinderen invullen, en deze rol blijvend vervullen. Een vader beïnvloedt niet alleen de interactie met zijn kind, maar ook de wisselwerking tussen moeder en kind. Trias Pedagogica uit Nederland is een onafhankelijk adviesbureau in Nederland dat gespecialiseerd is in het opvoeden in de migratie met de focus op de vader. Ze hebben een methodiek ontwikkeld om samen met de vaders over de opvoeding- en onderwijsmogelijkheden te kunnen debatteren. Abdullah Mehraz, oprichter van Trias Pedagogica, betreurt dat er in de markt weinig te vinden is voor de vaders die zoekend zijn naar de manier waarop ze hun taak optimaal kunnen vervullen. Daarom is deze organisatie ontstaan om die vaders te helpen in hun zoektocht.

"Er is ook een aantal indirecte of achterliggende doelen te formuleren, door dat ze vaders bewust maken van hun invloed op kinderen (bv. de invloed van de opvoeding aan de moeder overlaten, van de invloed van bepaalde gedragingen op kinderen), leggen de opvoeddebatten een basis voor veranderingen in gedrag...een gunstig bijeffect van de opvoeddebatten kan zijn dat de vaders gemakkelijk de stap nemen naar formele steun, of gemakkelijker elkaar te weten te vinden."(Mehraz et al., 2015, p. 29).

4.6 De tweede separatiefase is een moeilijke fase

De puberteit is een moeilijke leeftijdsperiode waarin men opzoek is naar waardering en erkenning. In deze fase hebben de jongeren generatieconflicten met het gezin en de omgeving. Eigenlijk is het een separatiefase waarin men probeert los te komen van zijn entourage, en opzoek gaat naar zichzelf en de identiteitsstukken die nog in zijn leven ontbreken. Een gevaarlijke bezigheid die niet eenvoudig en simpel is want in deze fase hebben de jongeren extra begeleiding en begrip nodig zeker in deze tijden waarin de wij-zij houding en polarisering versterkt zijn. De Marokkaanse kinderen kennen in het algemeen in het basisonderwijs een stabiele fase met hier en daar wat problemen maar de echte moeilijkheden beginnen vanaf de puberteit. De opvoedingsproblemen die de ouders ondervinden en terechtkomen in het waternivalonderwijssysteem zijn typische kenmerken van

de Marokkaanse puberende jongeren (vooral jongens) in Waregem. Dit bleek door de bevraging die ik deed.

De jonge adolescent wil in deze periode aansluiten bij de peer-group. Zo zal hij actief opzoek gaan naar een groep van leeftijdsgenoten. Hij is opzoek naar het vervullen van zijn behoefte aan identificatie en sociale aansluiting. Het is heel normaal dat de jongeren in deze ontwikkelingsfase ergens willen aansluiten om ideeën en gedeelde idealen te kunnen uitwisselen. Het is belangrijk dat de ouders hier wat ruimte en autonomie schenken aan deze jongeren om hen te leren omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid. Maar dit betekent dat deze ouders tegelijkertijd structurering en begeleiding bieden en een oogje in het zeil houden, omdat de afwezigheid van de vader in deze fase een risico vormt (Meurs, 2017, p.20).

Volgens de psychoanalyse zijn er vier ontwikkelingstaken die het vaakst moeilijk verlopen: de generatieconflicten, de integratie van het seksueel maturerende lijf in het zelfbeeld, de identiteitsontwikkeling en de invloed van de cognitieve ontwikkeling op het affectief-relatieve leven. Het is een fase met intense momenten van conflict, chaos, pijnlijke eenzaamheid en verwarring maar ook van geluk en plezier. *"Wanneer deze integratie problematisch is, doet zich een developmental breakdown voor: het seksuele lichaam met zijn aanspraken, gevoelens, verlangens wordt verworpen, terwijl ook de verantwoordelijkheden waarvoor het seksuele lichaam de adolescent stelt, niet geaccepteerd worden."* (Meurs, 2015, p.106).

De jongeren hebben in deze fase een luisterend oor nodig zonder hen te veel te verwijten en te bekritisieren. Iemand die hen kan begrijpen en die inzicht heeft in de moeilijkheden die ze meemaken tijdens hun ontwikkeling. De adolescenten zijn fragieler en kwetsbaarder waardoor ze bepaalde gevaren kunnen oplopen. Françoise Dolto vergeleek de adolescent met een kreeft die op een aangewezen moment zijn rugschild verliest om een nieuwe te kunnen maken. In die periode is de kreeft zonder bescherming en staat bloot voor reële gevaren. *"Les homards, quand ils changent de carapace perdent d'abord l'ancienne et restent sans défense, le temps d'en fabriquer une nouvelle. Pendant ce temps-là, ils sont très en danger. Pour les adolescents, c'est un peu la même chose. Et fabriquer une nouvelle carapace coûte tant de larme et de sueurs que c'est un peu comme si on la 'suintait'. Dans les parages d'un homard sans protection, il y a presque toujours un congère qui guette, prêt à le dévorer. L'adolescence, c'est le drame du homard! Notre congère à nous, c'est tout ce qui nous menace, à l'intérieur de soi et à l'extérieur, et à quoi bien souvent on ne pense pas."* (Meurs, 2015, p.115).

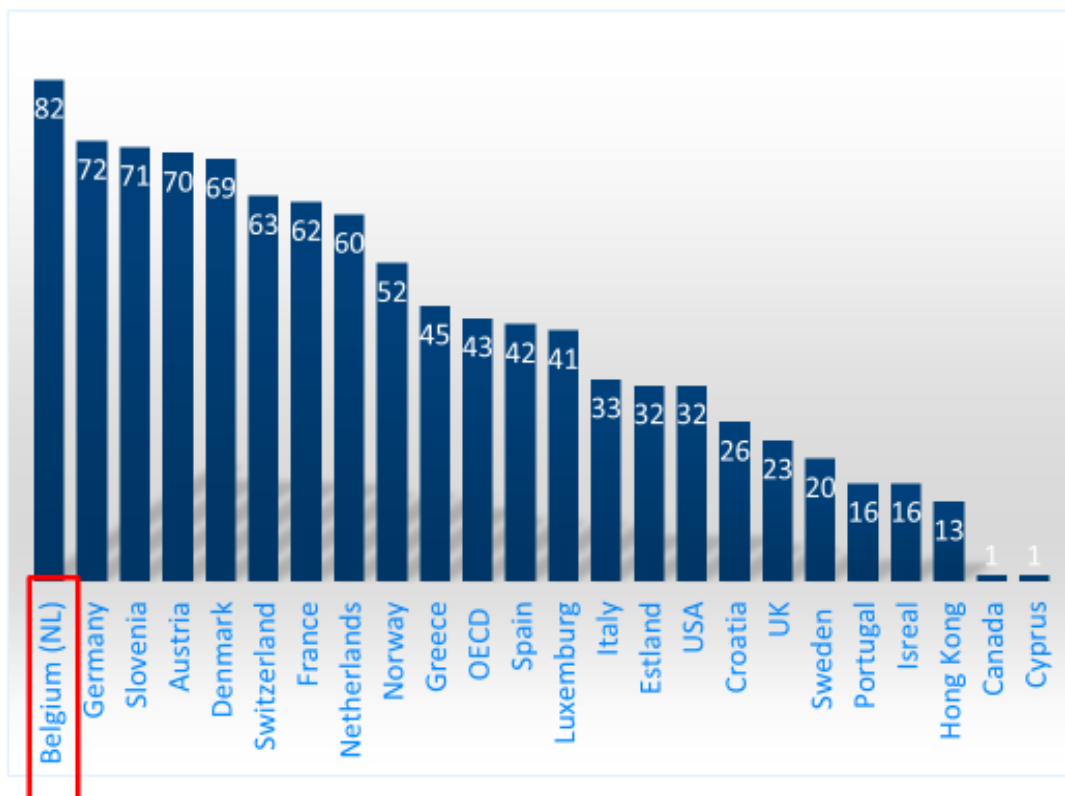
Deze periode met diverse complexe ontwikkelingen kan de adolescenten dus in het algemeen een intense ervaring bezorgen waarin intense en nieuwe gevoelens opgeroepen worden. Ze leren stilaan omgaan met hun eigen lichaam en de sensuele en seksuele noden. De Marokkaanse jongeren kunnen deze periode extra moeilijk ervaren indien ze weinig ondersteuning, begrip en begeleiding van thuis af krijgen. Dit kan leiden tot de aansluiting bij een deviante groep waarin ze kunnen leren experimenteren wat vaak tot desastreuze gevolgen kan leiden. De relatie met de ouders kan hevige wrijvingen ondervinden waardoor

het gezin de binding geleidelijk aan verliest. Dit heeft directe gevolgen op het schoolgebeuren aangezien deze jongeren zich weinig zullen willen inzetten voor de lessen.

4.7 De schoolcultuur binnen de Vlaamse context

Het Vlaamse onderwijssysteem behoort tot één van de beste in de wereld op vlak van prestaties en kwaliteit. Het onderwijsbeleid probeert gelijkheid te implementeren in alle onderwijsinstellingen om alle kinderen een eerlijke toegang te geven tot het huidige aanbod. Toch blijkt uit verschillende onderzoeken dat ons onderwijs met een reuzegroot probleem te maken heeft, namelijk dat de prestatiekloof tussen autochtone en allochtone leerlingen in België één van de grootste ter wereld is. Kinderen met migratieachtergrond en van lage socio-economische klassen hebben het moeilijk op school om te kunnen voldoen aan de uitgestippelde eisen die vooral gericht zijn op de middenklasse. De leerkrachten zijn in het algemeen ook afkomstig uit de witte middenklasse waardoor ze weinig inzicht en aandacht kunnen hebben voor de specifieke noden van die kinderen. De leraren organiseren activiteiten en vragen vaak dingen aan de kinderen om mee te brengen zonder rekening te houden met de mogelijkheden van die gezinnen (Agirdag, &Korkmazer, 2015, p. 231).

Etnische ongelijkheid - PISA 2015 (wetenschappen)

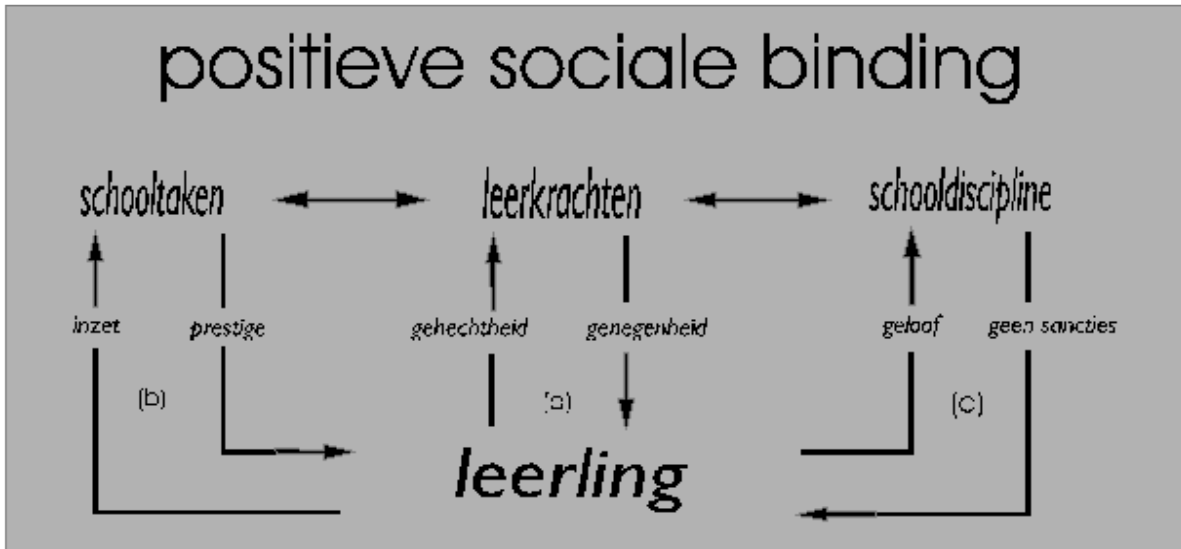
De gedachte dat de gekleurde kinderen slechter presteren op school omdat de gezinnen waarin ze opgroeien, hun onvoldoende normen, waarden, kennis en attitudes meegeven, is

heel oppervlakkig. Men wijst naar die gezinnen als oorzaak van deze problematiek en er wordt minder vanuit een bredere bril bekeken. Onze samenleving is geëvolueerd naar een competitiesamenleving, maar het probleem is dat niet iedereen deze aanpak en tempo aankan. Een citaat uit het boek "Het einde van de psychiatrie" (2009) van Paul Verhaeghe legt de vinger op de wond *"Dat is niet nieuw! Dat gebeurde 100 jaar geleden ook al met 'kindersterfte': Het eerste officiële rapport over kinderverzorging (1919) laat zien dat kinderverzorging niet werd toegeschreven aan de lamentabele levensomstandigheden van arbeiders binnen een bepaald maatschappij bestel, maar aan de domheid van de moeders of aan moedwillige verwaarlozing. De vooropgestelde oplossingen hadden dan ook niets te maken met het verbeteren van de leefomstandigheden van, wel met het oprichten van consultatiebureaus die de individuele moeders opvoeden! Gebeurt ook vandaag (decontextualisering): wat in eerste instantie een sociaal fenomeen is (hangjongeren, spijbelen verschuift van een sociaal probleem (woonwijken, voorsteden,) naar een opvoedingsprobleem (eenoudergezin, werkloos, schulden, drugsverslaafd kortom slechte ouders) en vervolgens vrij snel: gedragsstoornissen van het kind."* (Van der Straeten, 2015, p. 7).

Dus onderwijs speelt een grote rol in de reproductie van de ongelijkheid want voor veel jongeren uit sociaal lagere stratificaties is het schoolaanbod weinig motiverend en veel minder aangepast. De arbeidskinderen zijn minder vertrouwd met informele regels, het taalgebruik en de verbaal abstracte denkpatronen. Veel leerkrachten zullen minder verwachten van die soort kinderen en zullen hen ook weinig stimuleren, wat tot een lager schoolresultaten kan leiden. Door interactie van factoren zal de kloof tussen de schoolcultuur en de cultuurvariant van hun gezin steeds groter en groter worden. Heel veel ontsporingen op het vlak van onderwijs en opvoeding bij een aantal jongeren van Marokkaanse afkomst kan verklaard worden vanuit de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid. Opeenstapeling van de negatieve ervaringen met de maatschappelijke instellingen (voornamelijk school) kan leiden tot het ontstaan van specifieke psychologische kenmerken en sociaalpsychologische copingmechanismen waarin het risico op intensiever delinquentie verborgen zit. Dit resulteert in een negatieve interactie tussen de jongere en de maatschappelijke instellingen waarin hij sterk geconfronteerd wordt met controle, sancties en discriminaties zonder optimaal te genieten van het aanbod van informatie, vorming, hulpverlening en respect dat de maatschappij aan haar burgers toekent.

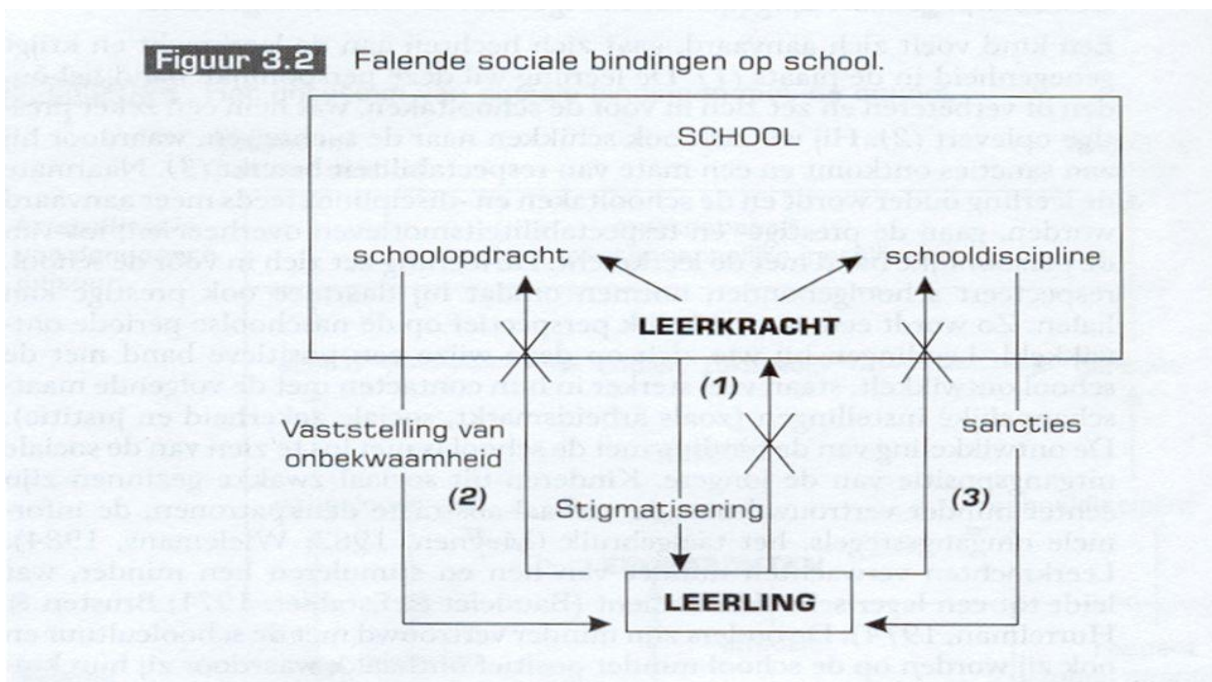
De school neemt een cruciale plaats in de ontwikkeling van sociale bindingen. Het kind poogt eerst en vooral een band van gehechtheid met de leerkracht te realiseren. Dankzij die band zal het kind de opgelegde schoolregels aanvaarden en zich ook engageren voor de taken. Die gehechtheid is onontbeerlijk omdat pas na dat het geïnstalleerd is, dat het kind de schooltucht als belangrijk acht, en de inzet voor schooltaken uitgelokt wordt. De bindingen komen niet zomaar tot stand want ze vormen zich omdat het kind er iets voor terugkrijgt namelijk: affectie, respect en prestige. Dit heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van het kind dat zijn zelfvertrouwen en het geloof in de samenleving versterkt worden.

positieve sociale binding

Trouwens wanneer die binding niet tot stand komt dan zal dit tot tegenovergestelde resultaten leiden. Het schoolaanbod is minder aangepast en motiverend voor deze jongeren omdat ze minder vertrouwd zijn met de normen en de regels van de heersende dominante schoolcultuur. Zo komen een aantal misverstanden tot stand waardoor de leerkrachten minder beginnen verwachten van die kinderen uit die milieus. De kansen op sociale bindingen worden fors verminderd die meestal gepaard gaan met een overduidelijke stigmatisering. De kinderen met weinig ondersteuning van thuis af zijn extra gevoelig aan dit fenomeen (Vettenburg, 2017, P. 2).

Figuur 3.2 Falende sociale bindingen op school.

Het gebrek aan positieve bindingen op school leiden geleidelijk aan tot het ontstaan van het pygmalion effect /Selffulfilling prophecy waarin de jongeren zich gedragen naar hoe ze denken dat anderen naar hen kijken. De negatieve binding op school bevestigt het risico om de sociale bindingen met andere instellingen te activeren waardoor ze terecht kunnen komen een vicieuze negatieve spiraal. Dit verklaart voor mij ook een stuk waarom dat bepaalde Marokkaanse jongeren in radicalisering terecht gekomen zijn. Ik zie de radicalisering als gevolg en niet als oorzaak.

Ook de vervrouwelijking van het onderwijskorps brengt een aantal aspecten mee die niet door iedereen geapprecieerd worden. Een collega mannelijk leerkracht zei dat de meeste leerkrachten vroeger mannen waren. Hij vindt de feminisering van het onderwijs geen goede zaak aangezien de vrouwelijke leerkrachten een andere aanpak hanteren in het omgaan met de kinderen. Vroeger was het gezelliger in de lerarenkamer en de sfeer was duidelijker veel beter. Nu zijn er meer spanningen op school en veel leraressen lopen meestal nerveus en gestresseerd rond. Hij pleit voor een evenwichtig onderwijsteam waarin de mannelijke leerkrachten naast hun vrouwelijke collega's ook terug opnieuw actief kunnen lesgeven. Dit zal volgens hem een beter effect hebben op de ontwikkeling van het kind (Vanderberghe, Persoonlijke communicatie, 9 april 2018).

Hoofdstuk 5 De visie van de Islam op opvoeding en onderwijs

5.1 De visie van de Islam op de opvoeding

De islam schenkt bijzonder aandacht aan de opvoeding. Het doel van de opvoeding in de Islam is het kind te helpen ontwikkelen tot een goede moslim die in harmonie staat met zich, met anderen en de omgeving. De koran benadrukt het belang van de zeden als kenmerk van een goede moslim: *"Waarlijk, de gelovigen slagen. Degenen die nederig zijn in hun gebeden. En degenen die nutteloos gepraat vermijden. En degenen die de zakaat (armenbelasting) betalen. En degenen die hun kuisheid bewaken"*. Koran, Hoofdstuk 23: 1-5. De profeet (vzvh) wordt gezien als een opvoeder met uitstekend omdat hij een voorbeeldige rol in de Islam vervult. Hij zei: *"Ik ben slechts gestuurd om de goede manieren te vervolmaken"* (Overgeleverd door imaam Ah'mad in Moesned 2/381). Eén van de namen van God is "rabb" dat afkomstig van het woord "tarbiyya" wat de opvoeding betekent. Allah (swt) is de degene die de mens heeft voorzien van alles wat nodig is om zijn taak te kunnen vervullen. In soerat Albaqara vinden we een vers die de waaromvraag beantwoordt in verband met het doel van de schepping van de mens: *"En gedenk toen jouw Heer zei tegen de engelen: 'Waarlijk, Ik zal op aarde een opvolger (de mens) aanstellen'"* (Hoofdstuk 2. 30). Hier betekent een opvolger "een beheerder" die zijn leven op een zelfstandige manier kan leiden in samenwerking met de andere soortgenoten. Een goed moslim is degene die in staat is om deze drie elementen te beheren:

- 1- Het beheer van de innerlijke wereld door het hart te zuiveren van het slechte (purificatie is een individuele taak).
- 2- Het beheer van de menselijke relaties is een collectief taak. Iedere moslim is verantwoordelijk voor de maatschappij waarin hij leeft door zijn bijdrage te leveren om de harmonie en wederzijdse respect tussen de mensen te promoten.
- 3- Het beheer van de aarde en de ontwikkeling van haar vermogens door te zorgen voor de natuur. Alles wat nefast is voor het milieu zoals oorlogen, ontbossingen, vervuilingen enzovoort zijn praktijken die afgekeurd zijn binnen de Islam.

Dus de islam maakt de mens verantwoordelijk voor zijn daden die hij uitvoert door hem de vrijheid te geven om beslissingen te nemen. De opvoeding heeft in de Islam de taak om de kinderen zelfstandig te maken door een veilige sfeer te creëren waarin ze optimaal kunnen ontwikkelen. De kinderen hebben begeleiding nodig en moeten kunnen rekenen op de aanwezigheid en aandacht van de ouders. Een van de beste aanbiddingen die een moslim kan verrichten is zijn kinderen opvoeden. Zeker in de tijd van de profeet (vzvh) waarin de meisjes benadeeld waren omdat men liever een zoon had, kwam de Islam met een duidelijke boodschap over de gelijkheid in de opvoeding tussen jongens en meisjes: *"Degene die drie dochters of drie zussen heeft, of twee dochters of twee zussen en goed voor hen zorgt en Allah vreest ten aanzien van hen, zal het Paradijs binnentreden."* (Overgeleverd door Aboe Said Al-Khoedrie, vermeld in de sahih van Ibn Hibbaan, soe2/190).

De kinderen kunnen binnen de opvoeding steunen op de barmhartigheid van de ouders. Het is onmogelijk om te ontwikkelen zonder fouten te maken, daarom is vergeving van cruciaal belang. Geduld hebben met de kinderen is noodzakelijk om ze een gevoel van veiligheid en acceptatie te kunnen geven. In de islam moet men zijn ouders eren omwille van de opvoeding die hij gekregen heeft en niet omdat ze hem op de wereld hebben gezet. Allah (swt) zegt in de koran:

"En wees zachtmoedig voor beiden, en nederig en liefdevol en zeg: "O mijn Heer, schenk hun Genade, zoals zij mij opvoedden toen ik klein was."(Soerat al-Israa, 24).

"En Wij bevelen de mens (goedheid) jegens zijn ouders. Zijn moeder droeg hem in zwakheid op zwakheid, en het zogen van hem duurde twee jaren. Wees daarom Mij dankbaar en jouw ouders. Tot Mij is de terugkeer."(Soerat Loeqmaan, 14).

Een goede ouder is iemand die zijn gezin goed beheert waarin de verantwoordelijkheid van het opvoeden fundamenteel is. De profeet (vzmh) zei: *"Eenieder van jullie is een herder en eenieder van jullie is verantwoordelijk voor zijn kudde. Dus de leider is een herder en hij is verantwoordelijk, en de man is de herder van zijn familie en hij is verantwoordelijk..."* (Overgeleverd door Al-Boekhaarie en Moeslim). Hier wordt "verantwoordelijk" zijn vergeleken met de taak van een herder die geen enkel moment zijn kudde uit het oog verliest. Hij moet een goede omgeving met genoeg voorraden zoeken, verdraagzaam, barmhartig en geduldig zijn, beschermen tegen de roofdieren enzovoort. Het is precies wat een opvoeder moet zijn voor zijn kinderen. Soerat Loeqman duidt aan de relatie tussen Loeqman en zijn zoon waarin hij kostbare adviezen gaf met veel betrokkenheid en geduldigheid. Hij sprak zijn zoon aan met een duidelijke boodschap met veel liefde en compassie, waarin hij uitlegt waarom het goed of niet goed is om iets te doen.

De autoritaire opvoeding die wij terugvinden bij veel Moslimgezinnen is vooral te wijten aan culturele factoren of een bepaalde vorm van interpretatie van bepaalde teksten. Ibn Abu Saad (2015) (een hedendaags Marokkaanse moslimpedagoog) waarschuwt voor de gevolgen van alle vormen van lijfstraffen die het zelfvertrouwen en zelfbeeld van het kind doorboren. Het kind moet benaderd worden met veel begrip waarin communicatie centraal staat. Hij voegde ook toe dat het kind dat voortdurend bekritiseerd wordt zal het te maken hebben met een broos zelfbeeld. De profeet heeft nooit op een kind geschreeuwd of een kind geslagen zelfs niet wanneer er zware fouten werden gedaan. Ibn Khaldun zei dat kinderen die met geweld en agressie opgevoed worden, zullen later meer en meer een gedrag van bedrog en leugens aanhangen. Hij beklemtoonde het belang van het preventief werken met de kinderen door de goede voorwaarden te scheppen waarin het kind kan bloeien. De ouders moeten ook consequent zijn met de straffen en die uiteraard niet over proportioneel moeten zijn (Ben Ahmed Saleh, 1983 p.278).

Al-Ghazali wijdt een hoofdstuk aan de opvoeding van het kind in zijn boek "Heropleving van de religieuze wetenschappen" waarin hij schrijft: *"men moet het kind de ruimte en de plaats*

schenken om te spelen na dat hij klaar is met zijn taak. Het spel is voor een kind een middel om de routine af te breken en weer terug evenwicht te vinden. Wanneer de speeltijd ontnomen wordt van het kind dan heeft dit negatieve gevolgen op zijn ontwikkeling waardoor hij schoolmoeheid en verlies van alertheid en interesse zal oplopen...dat de opvoeding van een kind een zeer moeilijke en zeer belangrijke opdracht is. Het kind is een bewaargeving (amana) in de handen van zijn ouders. Hij heeft een zuiver hart dat kan vergeleken worden met een waardevolle parel, leeg van gravure en beeld, bekwaam om er te ontvangen "(Al-Ghazali, 2004 p. 96). Al-Ghazali vergelijkt in ander boek het werk van de opvoeder met het werk van een boer. Het is noodzakelijk om het kind te beschermen tegen de hinderpalen die zijn ontwikkeling kunnen verstoren:

التربية يشبه فعل الفلاح الذي يقلع الشوك ويخرج النباتات الاجنبية من بين الزرع، ليحسن نباته ويكمل ريعه

“De opvoeding kan vergeleken worden met het werk van de boer die zijn planten beschermt en onderhoudt door het onkruid weg te doen. Dit zorgt voor een goede groei en openbloei van de planten”(Al-Ghazali, z.j p. 6).

Ibn AlQayyim schreef in het boek (TUHFATUL-MAWDUD BI AHKAAM AL-MAWLUD (تحفة المودود بأحكام المولود) enorm veel adviezen voor de ouders. Zijn uitgave is verdeeld in 17 hoofdstukken die volledig gewijd zijn aan de opvoeding en het gezin. De auteur benadrukte het belang van de actieve betrokkenheid van de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen in zijn ontwikkeling. Hij beschreef de periode van de zwangerschap en hoe het kind in de buik gevormd wordt. De zwangere vrouw zou de donkere kleuren en de angstschrikkende beelden vermijden want dit heeft slecht effect op het welzijn van de baby. Na de geboorte zou een goede moederregulatie en anticiperen op de noden van het kind (melk, warmte...) van cruciaal belang zijn. Het kind moet beschermd worden van alles wat hem angst kan jagen of zijn rust storen. Liefde is heel belangrijk die kan doorgegeven worden door het kind te kussen en lichaamswarmte te schenken. De rechtvaardigheid in het behandelen van de kinderen is onvermijdelijk in de opvoeding (Ibn AlQayyim, z.j p. 324-400).

Ik heb hier kort de visie van islam over de opvoeding geschetst omdat ik meerdere keren vragen kreeg over het doel van de opvoeding binnen de Islam. Er is veel onwetendheid over deze thema bij de hulpverleners en schoolteams. Sommigen denken dat de Islam de oorzaak is van de opvoedingsproblemen omdat die niet compatible is met de Westerse waarden en normen. Ik heb verschillende standpunten geciteerd die allemaal het belang van de opvoeding prijzen. Ik moet wel toegeven dat de meeste opgesomde moslimgeleerden wel de lijfstraffen toestaan als opvoedingsmiddel voor kinderen boven 10 jaar wanneer alle andere methoden geen succes boeken. Er werd wel expliciet vermeld dat de lijfstraffen met maat moeten gebruikt worden en dat ze niet op het bovenlijf moeten plaatsvinden (hoofd, borstkast, rug). Sommigen hebben geciteerd dat de straf niet boven drie slagen mag zijn en

niet op dezelfde lichaamsdeel uitgevoerd wordt (andere geleerden niet boven 10). De lijfstraffen moeten vermeden worden wanneer de opvoeder in boosheid verkeert of wanneer het kind in bijzijn is van anderen. De opvoeder moet zijn hand niet opheffen en het voorwerp waarmee de straf wordt uitgevoerd moet niet hard zijn.

Wanneer wij de meningen van de opgesomde geleerden grondig bestuderen dan concluderen wij dat er voorkeur was voor de opvoeding via communicatie en gesprek. De profeet(vz mh) is het voorbeeld voor alle moslims en hij heeft nooit een kind of een vrouw geslagen. De hedendaagse moslimpedagogen keuren de lijfstraffen volledig af en pleiten voor een liefdevolle relatie tussen kind en ouder waarin geen misbruik van macht gemaakt wordt. De islamitische visie is voor veel moslims ongekend omdat er meestal vanuit cultureel achtergrond opvoedt wordt. Via de workshops en de lezingen die vzw De Brug georganiseerd heeft voor de moslimouders heb ik afgeleid dat er heel wat onwetendheid is omtrent het doel van de islamitische opvoeding in het Westen. Via de gesprekken die ik gehad heb met een aantal ouders en kinderen, werd er soms het harde aanpak verweten bij de moskeeleerkrachten die islamlessen in het weekend onderwijzen. Sommige kinderen weigeren om naartoe toegaan omdat ze schrik hebben. In november heb ik een discussieavond georganiseerd met het bestuur van moskeeën uit Roeselare en Waregem rond deze problematiek. De grootste belemmering binnen deze organisaties is van financiële aard. Door te kort aan middelen kunnen deze organisaties geen bekwame leerkrachten aanwerven waardoor men meestal vrijwilligers aanwerft die niet over de nodige kennis en diploma beschikken.

5.2 De visie van de Islam op onderwijs

De islam heeft sinds zijn ontstaan de moslims opgeroepen om kennis op te doen. Het eerste vers dat de profeet (vz mh) van God ontving via de engel Djibriel is een oproep om te leren en om kennis op te doen: *"Lees, in de naam van uw Heer, die heeft geschapen. Hij heeft de mens geschapen uit een bloedklonter. Lees, en uw Heer is de Meest Waardige, Die onderwees met de pen. Hij onderwees de mens wat deze niet wist"* (Soerat Al-Alaq, 1).

Kennis brengt de mens dicht bij zijn Schepper wanneer hij de perfectie en de volmaaktheid van de schepping onderzoekt. De woorden 'kennis' en 'bezitters van kennis' en dergelijke begrippen komen meer dan 700 keer voor in de koran. Het verstand (alaql) is in de Islam het middel dat de mens onderscheidt van de andere wezens, en die hem het vermogen geeft om te denken en te begrijpen. De moslimgeleerden hebben het belang van het verstand beklemtoond: "alaql manaat alatqlief: العقل مناط التكليف" d.w.z. dat door middel van het verstand men al dan niet verantwoordelijk is voor zijn daden. De profeet (vz mh) heeft gezegd: *"De pen is opgeheven (schrijft niet) voor drie personen; de slapende totdat hij wakker wordt, het kind totdat het volwassen wordt en de geestelijk gestoorde totdat hij zijn verstand hervindt"* (Sahih Soenan Ibn Maadjah).

In soerat Faatir, vers 28 zegt Allah: "*Waarlijk, het zijn slechts de bezitters van kennis onder Zijn dienaren die Allah vrezen.*" En in soerat Az-Zoemar, vers 9: "*Zijn degenen die kennis hebben gelijk aan degenen die geen kennis hebben?*". In de koran zijn er enorm veel uitnodigingen van God aan de mens om te zoeken en te onderzoeken. Het verstand is een belangrijk middel in de zoektocht naar kennis en wetenschap. De profeet Mohammed (v.z.m.) heeft enerzijds de gelovigen aangespoord om bij te leren en anderzijds ook om kennis door te geven.

De profeet (vzvh) prees de meertaligheid door zijn metgezellen te bevelen om de talen van de omringende gebieden te leren. Zo kon men die culturen beter begrijpen om samenwerkingen en dialogen te kunnen realiseren (Ben Ahmed Salih, 1983, p. 314). Toen de profeet de oorlog van Oehoed won, had hij veel Mekkaanse krijgers gevangengenomen. Hij deed hen een opmerkelijk voorstel om hun vrijheid te kunnen terugkrijgen. Iedere gevangene die 10 kinderen kon leren lezen en schrijven werd vrijgelaten (IbnSaad, z.j, p. 22). De voorzitter van de Europese Marokkaanse oelama(geleerden) TaherTijgani zei in een persoonlijk gesprek dat wij uit deze gebeurtenis een pedagogische aanpak kunnen afleiden. Het is sterk aanbevolen om de kinderen in kleine groepjes van maximum 10 kinderen te onderwijzen. "*De leraar kan beter presteren en zal de noden van de kinderen individueel kunnen bekijken*" voegde hij eraan toe (Tijgani, persoonlijke communicatie, 7 oktober 2017).

Kennis opdoen wordt in de Islam gezien als een belangrijke vorm van aanbidding die noodzakelijk is voor de spirituele en intellectuele ontwikkeling van iedere moslim en moslima. De profeet (vzvh) zei dat kennis opdoen een plicht is van iedere moslim en moslima. Toen de Islam ontstond, waren de meeste moslims analfabeten die in de onherbergzame woestijn woonden. In 100 jaar tijd was de islam verspreid tussen China en Spanje waarin verschillende culturen en afkomsten samenleefden. Dit heeft gezorgd voor de bloei en de ontwikkeling van de wetenschappen dankzij de stabiliteit en de aanmoediging van de kaliefen. Verschillende disciplines werden samengebracht in speciaal ontwikkelde hogescholen en universiteiten. Het kalifaat van de Abbasieden opende in 820 het Huis der Wijsheid in Bagdad, waar klassieke Griekse, Perzische en Indiase werken werden bestudeerd en vertaald naar het Arabisch. Heel veel werken werden vertaald door geleerde joden en christenen die vrij hun geloof konden blijven uitoefenen. Verscheidene wetenschappers werden in het Huis der Wijsheid bijeengebracht om onderzoeken te doen in verschillende domeinen.

De bloei van de wetenschap zoals filosofie, astronomie, geneeskunde enzovoort bereikte haar hoogtepunt. In het islamitische Andalusië zijn grote universiteiten opgericht die de bescherming en de financiering van de kalief genoten. Lucas Catherine (1997) stelt het volgende "*Zevenhonderd jaar later zou Londen nog altijd geen openbare verlichting hebben en in Parijs wandelde men eeuwen later op een regenachtige dag nog altijd tot aan enkels in de modder. De stad telde 213077 huizen van gewone mensen en 60300 residenties van welgestelden. Er waren 80455 winkels,1600 moskeeën en 900 publieke badhuizen. Er waren 600 openbare scholen,80 instellingen voor hoger onderwijs en 70 bibliotheken, waarvan de*

grootste een half miljoen boeken bezat. De grootste bibliotheken in christelijke Europa waren die van Sankt Gallen met een poeve 60000 boeken. De paleisbibliotheek groeide zo snel dat ze vijf keer moesten verhuizen en bij één zo'n gelegenheid duurde het vijf dagen om alleen maar de boeken met poëzie te verhuizen. Er stond in Cordoba een ware boekenindustrie, waarin door vrouwelijke kopiïsten jaarlijks 60000 volumes werden geproduceerd. Deze massaproductie werd mogelijk omdat boeken niet langer meer op het dure perkament, maar op goedkoper papier werden gekopieerd. Cordoba had zijn eigen papiermolens. De vrouwelijke kopiïsten maakten van hun werk een fulltime broodwinning; zeventig van hen deden niets anders dan korans produceren. Vrouwen speelden trouwens een belangrijke rol in Cordoba, niet enkel als boekproducenten maar ook als leraars, bibliothecarissen, dokters en advocaten. In Cordoba werd het werk van het Beit al Hikma, het vertaalcentrum in Bagdad, verdergezet en talloze Griekse en Oosterse geschriften werden naar het Arabisch vertaald. In Toledo (Tutilu)vertaalden de christenen die dan weer naar het Latijn" (p. 76).

Door het belang dat de moslims aan de wetenschap hebben besteed, werd er enorm veel geschreven over onderwijs. Kennis opdoen werd gezien als een belangrijk middel om dicht bij God te komen en zijn goddelijkheid beter te leren kennen. Veel geleerden schreven over de methodieken van het lesgeven en de eigenschappen van een goede leraar. Ibn khaldun schreef in zijn boek "Muqaddima" vele adviezen en concepten met betrekking tot opvoeding en onderwijs. Hij gaf zelf les en ontwikkelde daardoor ideeën over hoe onderwijs moest worden gegeven. Ibn Khaldun schreef onder meer dat leerlingen op hun eigen niveau les zouden krijgen. Ze mochten niet gedwongen worden om dingen in het hoofd te stampen en dat ze zich nooit met meer dan één onderwerp tegelijk moesten bezighouden. Leerlingen moesten juist de mogelijkheid krijgen om na te denken over de onderwerpen, erover te praten en praktijkervaring op te doen met de leerstof. Het is volgens hem de beste manier om die inhoud te beheersen. Hij citeerde ook de eigenschappen die een leraar moest hebben om goede lessen te kunnen geven. Een onderwijzer is een opvoeder in de eerste plaats en die liefde en geduld moet uitstralen. De kinderen worden in het onderwijs gezien als personen die met zachtheid en begrip moeten aangepakt worden. Als de onderwijzer over de grens van strengheid gaat, dan is dit schadelijk voor hun groeiproces. Het kind verliest zijn werklust en ontwikkelt leugenachtige, luie en gemene houdingen (Ben Ahmed Saleh, 1983 p. 342).

يقول ابن خلدون: فنجد طالب العلم منهم بعد ذهاب الكثير من أعمارهم في ملازمة المجالس العلمية سكوتا لا ينطقون، ولا يفاوضون، وعنايتهم بالحفظ أكثر من الحاجة فلا يحصلون على طائل من ملكة التصرف في العلم والتعليم

Al-Ghazali is volgens veel onderzoekers degene die het meest over het onderwijs heeft geschreven. Hij was zelf onderwijzer in een hogeschool in Bagdad. Hij beklemtoonde het belang van kennis opdoen in de kindertijd. Hoe jonger het kind is, hoe vlotter het wordt om dingen aan hem aan te leren. Leren in de kindertijd is zoals graveren op een steen stelde Al-

Ghazali. Het geheugen van het kind is in staat om op een bijzondere manier dingen te onthouden en te verwerken. De leraar moet naar de leerlingen kijken zoals hij naar zijn eigen kinderen kijkt. Barmhartigheid en genade zijn noodzakelijk om succes te boeken in het leerproces van de kinderen (Ben Ahmed Saleh, 1983, p. 360). Een leraar heeft een voorbeeldfunctie en de leerlingen zien hem als een moreel rolmodel. Zijn daden moeten stroken met zijn uitspraken door consequent, eerlijk en betrouwbaar te zijn. In het onderwijs moet men rekening houden met de verschillen tussen de leerlingen door oog te hebben voor hun interesses en mogelijkheden:

“Zoals een dokter, wanneer hij alle patiënten op dezelfde manier behandelt, de meesten zal doden, zo zal ook de opvoeder als hij alle pupillen op dezelfde manier training geeft, hen vernietigen en hun harten doden. Hij moet echter kijken naar de ziekte van de pupil, zijn situatie, zijn leeftijd, zijn smaak en de oefening die hij zelf met zich meebrengt en daarop voortbouwen”(Al-Ghazali, z.j geciteerd door Van De Wetering & Karagül, 2013, p. 55).

Al-Qābisī (936Kairouan) heeft een belangrijk boek (أحوال المتعلمين وأحكام المعلمين والمتعلمين) geschreven over het onderwijs dat gebaseerd is op het werk van een ander beroemde maliki geleerde Ibn Sahnoun (776 Kairouan). Hij riep de overheid op om onderwijs te organiseren voor alle sociale klassen van de samenleving. De kinderen die van arme gezinnen komen zouden kunnen rekenen op kosteloze onderwijs. Hij pleitte om de schoolplicht in te voeren zowel voor jongens als voor meisjes. Rechtvaardigheid zou centraal staan bij de leraren die de kinderen op een gelijkwaardig en menswaardige manier moeten behandelen (Alahwani, 1968, p.12).

Ik heb hier in mijn werk de visie van de Islam op onderwijs vermeld om een aantal vermoedens uit te sluiten die ik opgevangen heb over de schoolachterstand bij moslimkinderen. Sommigen verklaarden dat het geloof geen gunstige effecten heeft op de schoolloopbaan van deze kinderen. Integendeel het geloof kan een belangrijke katalysator zijn bij heel veel moslims om kennis op te doen. Prof. Orhan Arıgdag van KU Leuven benadrukte in een persoonlijk gesprek dat de religiositeit een aandrijvingskracht is bij de ondervraagde deelnemers. Vanuit zijn onderzoeken bleek dat praktiserende moslimjongeren een betere aspiratie en ambities hebben om hoger onderwijs te voltooien (Arıgdag, Persoonlijke communicatie, 24 november 2017). Maar hier is er een nuancering noodzakelijk want het probleem ligt niet bij de religie maar bij bepaalde vormen van religiositeit. Het volgen van een zeer strikte vorm binnen het Salafisme kan zorgen dat men zich afzondert van de samenleving door het Westerse systeem te verwerpen.

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen naar de toekomst

De versterking van de deze soorten gezinnen is van cruciaal belang om nieuwe voorwaarden te scheppen waarin het kind optimaal kan ontwikkelen. De overheid kan op verschillende niveaus acties ondernemen om een aantal protectieve condities te realiseren: micro-, meso- of macroniveau. In deze hoofdstuk zal ik pogen om een antwoord te geven op de vraag hoe we deze jongeren kunnen verhelpen in hun groeiproces en weerbaar te maken. Door jarenlang te werken met moslimgezinnen en specifiek Marokkaanse gezinnen maar ook via de interviews die ik afgenomen heb, kan ik met vol overtuiging beklemtonen dat die gezinnen nood hebben aan ondersteuning en empowerment. De huidige aanbod in de stad Waregem (maar ook in Vlaanderen) is niet afgestemd op de specifieke problemen van deze gezinnen met migratieachtergrond. Er is een dominante witte cultuur aanwezig bij de scholen, en de ondersteuningsdiensten hebben weinig expertise en inzicht in de moslimgezinnen.

De scholen zijn actief opzoek naar een manier om de jongeren met migratieachtergrond te kunnen verhelpen maar dit zal niet gerealiseerd worden zolang het schoolkorps niet divers genoeg wordt. De diversiteit binnen de verschillende diensten brengt een nieuwe dynamiek mee binnen de allerlei teams wat een nieuwe onontbeerlijke meerwaarde kan creëren. Mijn benadering zal vanuit het gezin zelf vertrekken. Het microniveau is het dichtste laag dat bij het kind staat en de ouders zijn degenen die een belangrijke ruggensteun voor de verschillende ontwikkelingen van het kind kunnen betekenen. Mijn focus zal vooral op de opvoedrol van de vader leggen die een protectieve factor kan zijn om het kind te beschermen en te ondersteunen in zijn groeiproces. Om deze invalshoeken in praktijk te brengen zijn er middelen en kaders nodig om dit in praktijk als project te kunnen realiseren. Ik zal in deze hoofdstuk verwijzen naar de benodigdheden die broodnodig zijn om zo een project te kunnen opstarten en laten draaien.

6.1 Waarom de Marokkaanse gezinnen ondersteunen?

De ondersteuning van de gezinnen is van cruciaal belang voor het welzijn van het gezin. Vooral in deze tijd van onzekerheid en snelle veranderingen is het meer dan ooit nodig om die ondersteuning op maat te organiseren. Dit schept de mogelijkheid om te anticiperen op de specifieke noden van de hedendaagse gezinnen die niet meer over de oude zekerheden en structuren beschikken. De migratiegezinnen zijn meer dan ooit geconfronteerd met de vraag hoe ze hun kinderen het best kunnen opvoeden. Deze ouders willen zoals de autochtone ouders het best voor hun kinderen om ze optimaal te kunnen verhelpen in de verscheidene ontwikkelingsfasen. In het algemeen hebben ze dezelfde opvoedingsdoelen als de Vlaamse ouders maar er zijn wel hier en daar wat accentverschillen (Pels, 2008). De Marokkaanse gezinnen in Waregem zijn zoals iedereen beïnvloed geweest door de individualisering en de globalisering waardoor het moeilijk wordt om de oude structuren in stand te houden. Deze gezinnen bestaan vooral uit ouders die allebei of één van hen afkomstig is van Marokko. In de laatste jaren kiezen veel Vlaamse Marokkanen om toch te

huwen met iemand die hier geboren en getogen is, en dit is enerzijds te wijten aan de verstrenging van de gezinsherenigingswet, anderzijds aan de emancipatie van de Vlaamse Marokkaanse meisjes die zelf hun partner willen kiezen zonder tussenkomst van hun ouders.

Door deze ouders te ondersteunen zullen we deze gezinnen actief aan het werk zetten om de nodige voorwaarden te scheppen die het kind ten goede zullen komen. Zonder de nodige ondersteuning voor de Marokkaanse ouders te voorzien zullen de schoolinspanningen vervagen en de vruchten niet optimaal kunnen geplukt worden. Het gezin is het eerste nest waarin het kind zijn ogen opendoet om de eerste ontwikkelingsbouwstenen te verwerven. Zeven op negen basisgevoelens ontwikkelen zich in de eerste acht maanden waardoor de interactie tussen kind en ouder in eerste levensjaren van grootste belang is. *“In de eerste twee levensjaren gaat het om het verwerven van basisvertrouwen, een vorm van ongelooft in de goedheid van de dingen. Indien de zorgfiguren moeite hebben om de noden van het kind te beantwoorden op een sensitieve en voorspelbare wijze, dan heeft het kind hier een probleem.”* (Meurs, 2017, p. 15).

De ouders zijn de eersten die de basisstructuur van het psychisme van het kind helpen om vorm te krijgen. Deze basisstructuur is van cruciaal belang om het kind het vermogen te geven om dingen te kunnen ontvangen en ontwikkelen. Daarom is het noodzakelijk om de ouders zo vroeg mogelijk te ondersteunen om uiteindelijk het kind optimaal te kunnen verhelpen. *“Ter vergelijking: een fles wijn, met daarin lekkere wijn. In de babytijd en de peutertijd wordt gewerkt aan de basisstructuur, de fles. Nadien wordt gezorgd voor complexe invulling, inhoud van die fles. Een fout aan de fles zelf maakt dat de hele zaak slecht wordt; de fles is zoals de basisstructuur van het psychisme die bij de mens eerst wordt opgebouwd. Als die goed is, kan de wijn of het psychisme verder op punt worden gebracht. Anders gesteld: de inhoud van de wijnfles of van het psychisme vergt een drager (een fles of een psychisch kader dat voldoende stevig gevormd wordt in de eerste levensjaren).”* (Meurs, 2017, p. 21).

Ook hersenonderzoek heeft vastgesteld dat een optimale ontwikkeling van de aanleg van het kind niet zomaar tot stand komt. Om dit te realiseren is de aanwezigheid van een voldoende goede omgeving onmisbaar. De ouders spelen hier een belangrijke rol om de gezinscontext te vervolmaken. Patrick Meurs verwoordt dit als volgt: *“Dit vergt namelijk een goede omgeving. Waar die bij ouders geblokkeerd is, moet de weg naar het ontwikkelingbevordende ouderschap eerst vrij gemaakt; waar die omgeving ‘gebroken’ is moet die omgeving als dragende structuur gereconstrueerd worden. Het kind heeft nu eenmaal betrouwbare, voldoende stabiele, ontwikkelingsbevordende relaties nodig om optimaal te ontplooien, niet alleen op emotioneel vlak, maar ook op vlak van hersenstructuren en andere fysiologische mechanismen die het een mens mogelijk maken gezond emotioneel te reageren en in het leven te staan”* (Meurs, 2017, p.6).

De Marokkaanse gezinnen vinden hen weg moeilijk naar de huidige opvoedingscentra enerzijds omdat veel ouders onwetend zijn over het bestaan en de functies van zulke organisaties, en anderzijds omdat het huidige opvoedingsaanbod vooral gericht is op de

dominante witte cultuur. De meeste hulpverleners hebben geen inzicht in de noden van de islamitische gezinnen.

6.2 De opvoedrol van de vader als vertrekpunt

Ik pleit binnen de gezinsondersteuning om extra aandacht te schenken aan de vader als onontbeerlijke sleutelfiguur, om de kinderen van Marokkaanse afkomst te kunnen bevorderen in hun groeiproces. Het is algemeen gekend dat er in de literatuur veel geschreven is over het belang van de moeder-kindrelatie en daarom kunnen we veel informatie en onderzoeken terugvinden maar over de vader is er weinig gedaan en geschreven. Terwijl de vader even belangrijk is als de moeder voor het welzijn van het kind vandaar onderstreep ik de doorslaggevende vadersrol vooral bij de Marokkaanse gezinnen waarin veel vaders afwezig zijn. De Marokkaanse vaders zijn heel divers en kan je moeilijk in één vakje steken daarom is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de verschillende aanwezig generaties hier in Vlaanderen. In het algemeen hebben alle die soorten vaders ondersteuning broodnodig om de nodige opvoedingsinzichten te verwerven waarin rekening gehouden wordt met de verscheidene achtergronden en de individuele verzoeken.

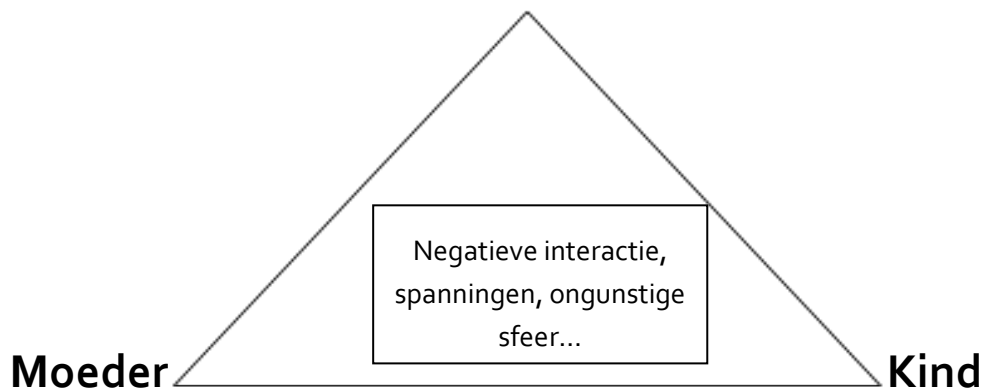
Binnen de Marokkaanse gezinnen is de moeder al actief bezig met de kinderen maar veel vaders zijn vooral op een heel andere manier aanwezig. Ze besteden meer tijd buiten het huis met de vrienden, in de caféhuizen of in de moskee maar weinig met het gezin zelf. Enkel wanneer zijn autoriteit dreigt overtreden worden, dan treedt hij op met veel gezag en macht. De afwezigheid van de vader is problematisch omdat de moeder alleen niet in staat is om te voldoen aan de noden van de kinderen. De snelle veranderingen in de samenleving en de overvloedige prikkels en informatie die op de kinderen afkomen zijn niet te onderschatten. In het land van herkomst was de afwezigheid van de vaderfiguur niet zo dramatisch omdat er altijd in de omgeving een andere persoon aanwezig was die zijn plaats kon innemen, en zich als vaderfiguur voor het kind beschikbaar kon stellen. Men leefde in gemeenschappen en zo was er altijd een oom, een oudere neef, een opa enzovoort beschikbaar om wat tijd te maken voor het kind. In de huidige kerngezinnen is dit niet meer van toepassing waardoor de aanwezigheid van de vader onontbeerlijk wordt. De responsabilisering van die vaders zal het hele gezin ten goede komen.

Zoals ik aangaf worden de opvoeding en onderwijsproblemen bij de jongeren van Marokkaanse afkomst zichtbaarder vanaf de vroege adolescentie. Dit zijn de bevindingen die naar boven kwamen na de interviews die ik gedaan heb met de verschillende ouders, scholen en jongeren. De relatie tussen de pubers en de ouders/samenleving groeit op in vele gevallen naar conflicten en botsingen. Voornamelijk hebben de Vlaamse Marokkaanse jongens meer problemen dan meisjes, en dit komt een stuk tot stand volgens mij door de afwezigheid van de vaders in de opvoeding. Hier citeer ik een citaat van Patrick Meurs: "*vaderlijke afwezigheid is vooral bij jongens verbonden met gedragsproblemen. Hoe groter de tijd is die een vader met zijn zoon spendeert en hoe beter de kwaliteit van hun samen-zijn, hoe kleiner het risico op*

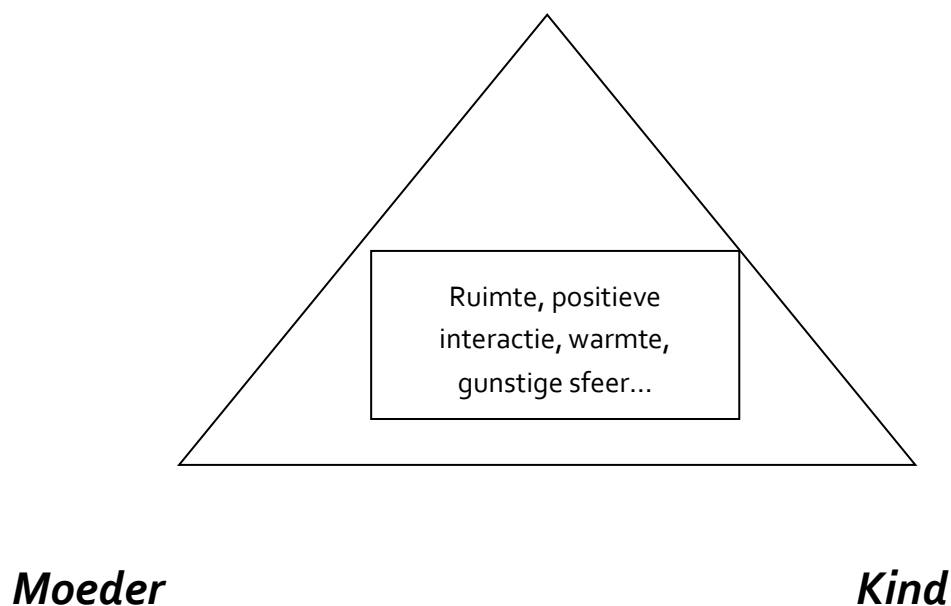
probleemontwikkeling bij het kind. Deze jongens voelen zich op relationeel en schools vlak competent en hebben een hogere zelfwaarde” (Meurs, 2017, p. 32).

Ook de vader heeft volgens Patrick Meurs een zeer positieve invloed op de psychologische welzijn van de moeder. Door warmte en betrokkenheid te stralen binnen het gezin zorgt de vader voor een goede sfeer die de moeder versterkt in haar opvoedingstaken. " *Bandura Ontdekt dat moeders die de neiging hebben om te zeuren en te schelden op hun zonen, minder affectie krijgen en warmte ervaren van hun partner. De mate waarin moeders het gevoel hadden gewaardeerd te worden door de respectievelijke vaders, bleek systematisch samen te hangen met de mate waarin ze zelf hun waardering uiten ten aanzien van baby's en peuters.*" (Meurs, 2017, p.6).

De afwezige vader

De aanwezige vader

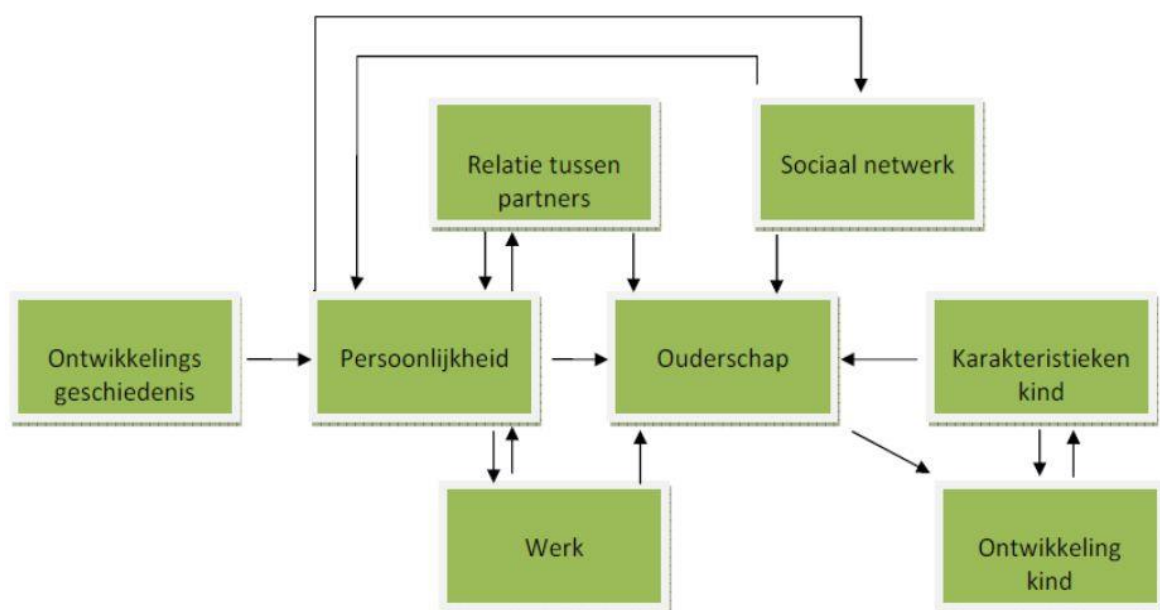

6.3 Model van Belsky als leidraad binnen mijn invalshoek

Ik vind dat het model van Belsky een goed voorbeeld is om inzichten te verwerven in de ouder-kindrelatie. De opvoeding wordt zoals Bronfenbrenner beschouwd als een "buffered systeem" waarin de relatie tussen de ouders en kinderen een bidirectionele beïnvloedingsrelatie is. "Hiermee wordt bedoeld dat-doordat de ouder-kindrelatie door de verschillende factoren beïnvloed wordt – tekorten in een of meerdere factoren gecompenseerd kunnen worden door een of meer andere factoren." (Van Crombrugge, 2009, p.76).

Belsky brengt een rangschikking betreffende de belangrijkheid van de aanwezige factoren. Het persoonlijk functioneren van de ouders neemt de hoogste plaats in deze hiërarchie en de partnerrelatie wordt als belangrijkste contextuele bron van stress en support beschouwd. Binnen de Marokkaanse gezinnen is de aanwezig autoritaire opvoeding een negatieve factor die de vader-kindrelatie beschadigt. De ouders ondermijnen de optimale ontwikkeling van het zelfbeeld en vertrouwen in de eigen capaciteiten en mogelijkheden bij het kind. Dit leidt tot het ontwikkelen van kinderen die zelf minder tot actie komen. Ze leerden om te gehoorzamen zonder veel in vraag te stellen. Volgens mij is de autoritaire opvoeding één van de oorzaken die kunnen leiden tot de radicalisering van een aantal jongeren dat heeft geleerd om te luisteren en te zwijgen waardoor hun kritische ingesteldheid ten onder ging.

PROCESMODEL VAN BELSKY

6

Het model van Belsky is niet de enige model dat bestaat maar aangezien dat ik de focus op de opvoeder-kindrelatie wil leggen, is dit model een goede bril om de dynamiek binnen het gezin goed te begrijpen. Maar de bedoeling zou zijn, dat ik ook rekening houd met het bestaan van de andere modellen die de meso en macroniveaus ten acht nemen.

Ik zou graag een project opstarten om die gezinnen te ondersteunen via gesprekken, workshops en huisbezoeken. Door die verschillende ontmoetingen zal ik trachten om die vaders inzichten te laten verwerven in de eigen geschiedenis en opvoedingsstijl. Het huidige aanbod binnen het reguliere opvoedingsaanbod bereikt zelden die gezinnen en heeft ook weinig inzichten in hun specifieke noden. Dit project zou complementair zijn voor de beschikbare diensten, en een tussenschakel zijn tussen de scholen, de bestaande opvoedingsorganisaties en die ouders.

6.4 Over welke vaardigheden en kwaliteiten zouden de medewerkers binnen het project moeten beschikken?

De gezinnen zijn dynamisch en worden beïnvloed door de verschillende hedendaagse uitdagingen. De rol van de ouders is anders dan in het verleden waarin de rollen binnen het gezin vooral hiërarchisch en patriarchaal werden georganiseerd. Dirk Geldof beklemtoont in zijn boek "Onzekerheid" de complexiteit van de tijd waarin we leven. De gezinnen worden geconfronteerd met de moeilijke constellatie van werk, gezin en opvoeden. De gezinnen van allochtone afkomst hebben ook diverse evoluties meegemaakt waardoor de oude gezinsstructuren erg veranderd zijn. Nog een moeilijker uitdaging is het evenwicht vinden tussen de Vlaamse context en de culturele en religieuze erfgoed. Dat project zou deze vaders helpen dat evenwicht te vinden door hen te versterken in hun opvoedingsrol.

De medewerkers die de doelstellingen van het project zouden realiseren, moeten beschikken over een aantal belangrijke kwaliteiten om die taak te kunnen vervullen. Ze dienen een holistische visie op de samenleving hebben waarin respect en waardering voor de minderheden centraal staat. De communicatieve vaardigheden zijn onontbeerlijk in het omgaan met die ouders en hier benadruk ik de methode van Rogers waarin hij drie principes accentueert namelijk Echtheid, empathie en onvoorwaardelijk acceptatie die hij als onmisbaar beschouwt in het werken met mensen.

De medewerkers zouden in Berbers, Marokkaanse en Nederlands kunnen communiceren en extra talen zoals Frans en Arabisch zijn een troef. Heel veel gezinnen zijn nog altijd patriarchale getint en daarom zou ik mannelijke medewerkers aanwerven die de vaderspositie in de opvoeding begrijpen. Beschikken over een stevige kennis van de Marokkaanse cultuur is van cruciaal belang om te kunnen inzien hoe bepaalde zaken tot stand komen, en het verschil kunnen maken tussen geloof en cultuur. Want heel veel hulpverleners maken zo een verschil niet waardoor alle moslims bijvoorbeeld in hetzelfde vakje gestoken worden. De moslims en specifiek de Marokkaanse vaders kunnen verschillende culturele achtergronden hebben waarin het omgaan met de religie heel verscheidene kan zijn. Ook de

kennis van Islam, de verschillende tendensen die aanwezig zijn en de grote islamitisch pedagogische richtlijnen zijn van groot waarde want dit geeft de medewerkers de mogelijkheid om dieper en constructieve gesprekken te kunnen uitvoeren.

Uiteindelijk is het enerzijds onontbeerlijk dat die medewerkers kennis hebben van de verschillende opvoedingsmodellen om de dynamiek binnen die gezinnen te verstaan door rekening te houden met biologisch, psychologisch en omgevingsfactoren. Anderzijds moeten ze voldoende kennis hebben van de verschillende ontwikkelingen die een kind in zijn leven doorloopt, om die ouders attent te maken op de specifieke noden van iedere ontwikkelingsfase.

6.5 Hoe te werk gaan?

Het project kan een samenwerking met Kind & Gezin smeden om de toekomstige en de nieuwe Marokkaanse vaders zo vroeg mogelijk te ondersteunen. Het is niet enkel de moeder die centraal moet staan wanneer we over gehechtheid en co-regulatie gaan spreken, want de vader is even belangrijk om een goede sfeer te creëren waarin die mechanismen kunnen plaatsvinden. *"De vader die er aanvankelijk vooral moest voor zorgen dat de moeder zich op de baby kon afstemmen, belichaamt nu een specifieke persoon in die omgeving."* (Meurs, 2015, p. 44). *"Hij moet die bredere omgeving aantrekkelijker maken en het kind actief uitnodigen tot contact om het op die manier te helpen loskomen van de moeder", "In die zin weten wij dat de ontwikkelingsbegeleiding en opvoedingsondersteuning in de voorschoolse leeftijd een belangrijk gegeven is voor allochtone ouders..."* (Meurs, 2015, p. 12). . Die Marokkaanse vaders krijgen geleidelijk aan de nodige inzichten in hun eigen opvoedingsgeschiedenis en opvoedingsstijl, om stapsgewijs besef te hebben van de nadelen van deze factoren op de ontwikkeling van het kind.

Uit mijn eerdere bevindingen heb ik aangetoond dat de meeste Marokkaanse ouders het moeilijk hebben met het puberende gedrag van het kind (vooral jongens). Daarom is het belangrijk om extra aandacht te schenken aan deze leeftijdscategorie, om de nodige steun aan die jongeren en hun ouders te kunnen bieden. De vaders met een autoritaire opvoeding geven weinig ruimte aan die jongeren die in de vroege adolescentie naar autonomie en keuzevrijheid streven. Veel Marokkaanse ouders zullen in die periode extra autoritair reageren met veel gezag en macht, en dit botst op de wens van de pubers om los te komen van het gezin en het versmachtende omgeving. Sommige pubers komen openlijk in conflict met de ouders, en met de tijd kan het gezin geen controle meer op die jongeren hebben. Andere jongeren zullen vermijden om in conflict aan te gaan met de ouders, en zullen met verschillende maskers tewerk gaan (thuis: rustig, braaf/op school-straat: gedragsproblemen, conflicten). *"Het gevolg is dat binnen een familie de verschillende generaties en gezinsleden elkaar niet langer begrijpen tijdens conflictmomenten in de opvoeding. Dat maakt de opvoeding thuis veel moeilijker: ofwel is er confrontatie die moeilijk opgelost raakt, ofwel gaat men elkaar uit de weg (en verplaatsen de problemen zich buiten het blikveld van de ouders). Indien dit*

laatste bovendien betekent dat de jongeren 'de straat op gaan', dan krijgt men een zeer moeilijke constellatie waarbij de jongeren thuis de ouders eren en elders zwaar in de problemen komen." (Meurs & Van Crombrugge, 2012, p. 127). Het is hier enorm belangrijk dat deze vaders begrijpen wat er gaande is bij hun kinderen om zo goed mogelijk te kunnen inspelen op hun noden. *"De dagelijkse normeringen en verkeerswijzers, boetes, en stoplichten zijn minder noodzakelijk, maar mogen in noodgevallen nog even uit de kast gehaald. De ouderlijke GPS mag af en toe uit, mits een duidelijke inbedding, oevers die zich verhouden met de organische loop van de stroom."* (Voets, 2017, p. 10).

Ik zou binnen dat project extra aandacht schenken aan de ouders die weinig inzicht hebben in de noden van de samenleving. Die zijn vooral ouders die afkomstig zijn van Marokko en die de Nederlandstaal niet goed beheersen. Ze zijn te vinden in de moskeeën en de caféhuizen waarin ze regelmatig samenkomen. Zulke ouders krijgen van niemand steun noch van de moslimorganisaties en noch van de Vlaamse bestaande opvoedingsorganisaties. De bedoeling is dat ik naar de moskeeën en caféhuizen ga om daar in gesprek te treden met hen, en daarna geleidelijk aan individuele en/of collectieve specifieke ontmoetingen te organiseren (rond opvoeding, onderwijs, structuur van organisaties ...). Met dat project kunnen we ook een brug vormen tussen de scholen en die ouders om hun relatie te optimaliseren waarin een participatie en samenwerking centraal staan. Zo een aanpak zal de opvoedings- en onderwijsproblematiek ten goede kunnen komen. Want velen van die ouders hebben geen weet van het onderwijssysteem hier in Vlaanderen en de positieve opvoedingsmethodes die de relatie vader-kind kunnen vervolmaken.

Voor de tweede/derde generatie ouders kunnen we binnen het project inspelen op hun specifieke vragen door workshops/lezingen/sessies en foldertjes te voorzien. Deze gezinnen zijn minder patriarchaal getint maar hebben vooral vragen rond de identiteitsontwikkeling, en de vraag hoe men zijn kind tot moslim in Vlaanderen kan opvoeden zonder in conflict te komen met de heersende Vlaamse normen en waarden. We kunnen via het project ook onze expertise delen met de stadsdiensten, scholen en opvoedingsorganisaties om een holistische visie te kunnen hanteren in het omgaan met zulke gezinnen.

De jongeren van Marokkaanse afkomst zijn niet minder slim dan de autochtone jongeren. Terecht komen in het watervalstelsel heeft vooral te maken de specifieke puberteitsproblemen die niet goede opgevangen worden noch van het gezin, en noch van de scholen die vooral in het algemeen een defensieve aanpak hanteren in het omgaan met de jongeren. Daarom is het noodzakelijk om een oog te hebben voor de specifieke oorzaken van deze problematiek. Veel Vlaamse Marokkaanse jongeren voelen zich in de samenleving gekleineerd en gedegenereerd omdat ze vaak moeten horen dat hun cultuur en geloof minderwaardig is. Via de interviews die ik gedaan heb met een aantal jongeren, bleek uit dat velen onder hen op een of andere manier geconfronteerd worden met subtiele discriminatie. En dit gebeurt soms openlijk zelfs door leerkrachten en vaak door politici die dit gebruiken om hun politieke agenda te verwezenlijken. De identiteitsontwikkeling bij deze jongeren is

dubbel ingewikkelder dan bij de autochtone jongeren omdat de sfeer heel opgeladen is, en de islam vaak kop van Jut is. Via het project kunnen we de ouders en de scholen extra sensibiliseren om aandacht te hebben voor deze factoren. De weerbaarheid kan versterkt worden wanneer deze jongeren op de aanvaarding en begrip uit de omgeving kunnen rekenen.

6.6 Een concreet voorbeeld van een vorming voor de Marokkaanse vaders

6.6.1 • Opvoedebatten methodiek

Opvoedebatten zijn een goed middel om in gesprek te gaan met de vaders van Marokkaanse afkomst waardoor een proces van reflectie geactiveerd wordt, dat hen helpt als opvoeders. De kennis die aan die vaders overdragen wordt in de debatten is enerzijds gefundeerd op de algemene westerse pedagogische en ontwikkelingspsychologische wetenschap en anderzijds op de islamitische pedagogische richtlijnen. De rol van vader in de opvoeding heeft een hellend effect op het welzijn van het hele gezin maar vooral op de ontwikkeling van de jongens. Door die vaders aan het woord te laten komen, worden ze actief gestimuleerd om na te denken over de aanwezige mechanismen binnen het gezin en de gehanteerde opvoedingsstijl. Daarna worden een aantal maatstaven aangereikt over hoe ze de communicatie met hun partner en kinderen kunnen optimaliseren, over het belang van de regels, de ontwikkelingsfasen van de kinderen, over rollen van de moeders en de vaders en het belang van hen samenwerking als ouders (Van Crombrugge et al., 2002, p. 71).

De inhoud houdt rekening met de verschillende aanwezige culturele patronen binnen de Marokkaanse gezinnen waardoor aandacht besteden wordt aan de tradities in de Marokkaanse gemeenschap en de positie van de vader als migrant. De verschillen met de Vlaamse omgeving worden soms door bepaalde ouders als bedreigend beleefd aangezien ze niet over de nodige inzichten en kennis beschikken om te kunnen omgaan met die verschillen. Deze methodiek kan toegepast worden bij zowel eerste generatie als bij de tweede generatieouders mits de nodige aanpassingen te brengen in de inhoud, als in de aanpak. Maar dit kan ook gebruikt worden bij andere vaders met andere afkomst zoals Turks, Somalisch, Irakees enzovoort.

6.6.2 Vorm

In deze opvoedebatten is het noodzakelijk om rekening te houden met de drempelvrees die die vaders kunnen ervaren, daarom is het essentieel om de debatten zo laagdrempelig te organiseren. Er wordt geen deelnameprijs gevraagd om die sessies voor iedereen toegankelijk te maken. Die ouders kunnen wel gevraagd worden om iets mee te brengen van hapjes of drankjes, omdat dit binnen de Marokkaanse cultuur gewaardeerd wordt. Die ouders zouden op een vriendelijk manier uitgenodigd worden voor een babbel zonder het idee van een opvoedcursus aan het bod te laten komen. We moeten geen gevoel van minderwaardigheid bij hen creëren, en daarom is het onontbeerlijk om een positief verhaal te brengen rond die ontmoeting. Indien de ouders de eerste ontmoeting als gunstig beleven,

dan zullen ze zelf vragende partij zijn voor andere vervolggesprekken. De locatie moet herkenbaar zijn voor hen bijvoorbeeld de moskee, caféhuis of een buurthuis, en de tijdstippen moeten gepast zijn aan die vaders zoals in het weekend of s 'avonds. Een opvoeddebat duurt ongeveer 2 uur met een pauze van 15 min en de maximum deelnemers kan beperkt worden tot 20 vaders om actief aan de slag te kunnen met hen. Onwetendheid en weerstand hangen soms samen en daarom is het heel cruciaal dat die ouders weten waar je naartoe wilt met je verhaal.

6.6.3 Inhoud

- 1ste bijeenkomst

De eerste ontmoeting is een stimulator om de interesse van die ouders op te wekken daarom is het heel belangrijk om hen positief te benaderen. De debatleider moet niet naar voor komen als degene die het weet door te dicteren wat er kan of niet kan binnen de opvoeding. De bedoeling van die sessies is die ouders geleidelijk aan inzicht te laten verwerven in de nadelen of de voordelen van een bepaalde aanpak. Aan de hand van een aantal stellingen zal de debatleider trachten om die ouders tot spreken te brengen. Videofragmenten kunnen ook handig zijn om bepaalde situaties aan het bod te laten komen, om daarna actief te luisteren naar hun meningen. Het is belangrijk dat er in de eerste deel van deze bijeenkomst zoveel ouders aan het woord te laten komen om te weten wat er allemaal bij hen leeft en zeilt. De thema's die door de ouders zelf zijn genoemd worden op het bord geschreven.

Na de pauze zal de gespreksleider vragen aan die ouders hoe ze de opvoeding vroeger beleefd hebben, of het verschillend is met de opvoeding van vandaag en waar die moeilijkheden liggen. Na dat er genoeg ruimte aan hen wordt geschonken om hun verontrusting en kritiek te uiten, volgt de vraag hoe ze het doen om eigen kinderen op het rechte pad te behouden. Zo wordt bij hen de gedachte geactiveerd dat opvoeden niet vanzelf gaat, maar dat de ouders constructief moeten zoeken naar de schepping van de voorwaarden die de ontwikkeling van het kind ten goede komen. Hier kan de debatleider aan de hand van een aantal schema's aantonen welke mechanismen die aanwezig zijn binnen het gezin, en hoe we als vaders een meerwaarde kunnen zijn, en het verschil kunnen maken. Het is belangrijk om die ouders te spreken in een klare taal die ze goed begrijpen. De 1ste bijeenkomst wordt afgesloten met een inventarisatie en een evaluatie om de noden van de deelnemende vaders in kaart te brengen. Dit zal nodig zijn om de vervolgdebatten een bepaalde sturing te geven.

- Vervolgdebatten

Het eerste gesprek opent de deur en motiveert die ouders om verder te willen samenkomen om inzichten verwerven in de diverse methoden, en om te leren omgaan met de stressvolle opvoedingssituaties. Na de benoeming in het 1ste bijeenkomst van een aantal thema's door die ouders, wordt er één ervan gekozen die voor de meerderheid relevant is. De vervolgdebatten behouden een bepaalde structuur om geen verwarring bij die vaders te

veroorzaken: een motiverende inhoudelijke inleiding rond de thema, stellingen/casussen, discussie hierover, pauze, dan volgt er een conclusie en evaluatie. De tweede ontmoeting geeft meer vorm aan de volgende debatten die de deviante aanpak van bepaalde ouders stilaan onder de loep brengt. Die ouders zullen nieuwe inzichten verwerven en helpende tips en handelwijze aangereikt krijgen die in hun opvoedingsmethode nieuw leven inblazen.

Er zullen ongeveer per thema ongeveer 5 à 6 debatten nodig zijn om een grondige afwerking en de beoogde doelstellingen te kunnen bereiken. Ieder debat moet goed begrensd en afgebakend worden door de deelnemende ouders bij de gekozen thema te behouden, anders zullen ze ouders geen baat hebben bij deze ontmoetingen. In de vervolgdebatten reiken de vaders elkaar oplossingen aan en dit kan een goed effect hebben op hun verder ontmoetingen. Veel Marokkaanse ouders spreken in hun ontmoetingen over verschillende onderwerpen behalve over opvoeding, onderwijs en relaties. Door middel van deze debatten trachten we hen die schaamte te overwinnen en verder permanent actief na te denken en te reflecteren over de eigen pedagogische handelen in het omgaan met de kinderen/partner. Uit de opvoeddebatten zullen de vaders ook tot de conclusie komen dat bij zowel migranten als autochtonen ouders bijna dezelfde opvoedvragen en problemen ervaren. Echter, de kunst is hoe men deze oplost en evenwicht kan houden tussen de islamitische voorschriften en de context.

De thema's kunnen het hebben over de verschillende relationele aspecten binnen het gezin maar ook over de relatie school-ouders. Hierbij lijst ik een aantal onderwerpen die regelmatig aan het bod komen op:

- Opvoeden tussen culturen
- Moslimzijn in het westen
- Kinderen in de Vlaamse context
- Opvoeden en ouderschap
- Verschillen in de manier van opvoeden tussen de vader en de moeder
- Adolescentie als conflictueuze periode
- Wanneer begint de opvoeding?
- De visie van de Islam op de voeding
- De verwachtingen van de school in de Vlaamse context
- Hoe kan ik de schoolresultaten van mijn kind positief beïnvloeden?
- Het belang van de communicatie binnen het gezin

- Hoe omgaan met de(v)rechtscheiding en de gevolgen ervan op de ontwikkeling van de kinderen?

De debatten zullen een aantal ouders helpen om uit de slachtofferrol te ontsnappen waarin alle oorzaken van de hedendaagse onderwijs- en opvoedingsproblemen op derden wordt geplakt. Via diepe gesprekken zullen die ouders bewust zijn van hun rol en de eigen verantwoordelijkheid bij het begeleiden van de kinderen.

Deze debatten kunnen in Berbers, Marokkaanse, Arabisch, Frans of Nederlands georganiseerd worden. De rekrutering van de eerste generatie vaders zal via de moskeeën, caféhuizen en mondreclame gebeuren. De tweede generatie vaders kunnen ook via een facebookpagina of flyers bereikt worden. Het is ook mogelijk om deze debatten ook tussen de moeders onderling te plannen. De eerste en de tweede generatieouders kunnen eventueel ook samen debatteren rond een bepaalde thema, en dit brengt contrasterende meningen naar boven wat in principe een bevorderend effect heeft op hun reflectie. De adolescenten kunnen ook deelnemen aan een bepaald debat indien het over hun ontwikkelingsfase gaat. Dit zorgt voor een nieuwe dynamiek binnen de groep door die ouders te confronteren met de meningen van de jongeren.

Verder kunnen er ook studiedagen voor scholen en opvoedingsorganisaties georganiseerd die te maken hebben met ouders/kinderen met migratie achtergrond. De professionelen worden aangespoord om holistisch na te denken over een aantal kwesties door rekening te houden met de diepe achterliggende aspecten van de onderwijs-en opvoedingsproblematiek. Binnen de plannen die ik aangaf zal ik actief wat didactisch materiaal proberen te ontwikkelen. In bijlage vindt de lezer de voorbereiding van de 1ste bijeenkomst die als voorbeeld kan dienen om aan te tonen hoe ik de verdere vervolggereprekken zal aanpakken.

6.7 Het middenveld is een belangrijke schakel in de samenleving

Ik vind persoonlijk na zoveel jaren actief te zijn in het middenveld, dat er weinig steun (zelfs vaak geen steun) beschikbaar is voor de middenveldorganisaties. Zo een aanpak zorgt voor de uitdoving van die verenigingen die meestal door de financiële problemen genoodzaakt worden om te stoppen. Dit zorgt voor een grote leegte binnen de Moslim/Marokkaanse gemeenschap die niet gevuld raakt. In heel West-Vlaanderen zijn we de enigen die over een lokaal beschikken en die bijna ruim 10 jaar vol hebben gehouden. Daarom pleit ik voor een structurele steun toe te kennen aan de middenveldorganisaties omdat ze enerzijds een tussenschakel vormen tussen de allochtone en de autochtone gemeenschap, en anderzijds tussen de gezinnen en de overheid/de professionele organisaties. De moskeeën zijn de enige organisaties die actief zijn binnen de moslimgemeenschap maar hun aanbod is heel beperkt en blijft gelimiteerd tot het organiseren van de religieuze diensten. Door te investeren in de middenveldorganisaties kunnen we nieuw leven en ideeën inblazen binnen de

moslimgemeenschap waardoor nieuwe positieve perspectieven en mechanismen kunnen ontstaan.

6.8 De school en de uitdaging van diversiteit

De scholen zouden zich meer inzetten op de kwetsbare jongeren die in een moeilijke positie verkeren. De leerkracht kan een belangrijke taak vervullen binnen het proces aangezien hij cruciaal is binnen de hechting van het kind aan de school. De leraren zouden ook bewust zijn van de gevoeligheid van die jongeren die soms snel zich geïsoleerd en aangevallen voelen. Het omgaan met de leerlingen in de klas wordt meestal beïnvloed door de bril die men hanteert, en die gekleurd is door onze ervaringen, levensbeschouwing, psychologische toestand enzovoort. De school kan beter focussen op het organiseren van studiedagen voor de leerkrachten omtrent diversiteit en het omgaan met de verschillen en multiculturaliteit (Via de studiedagen kan de school die leerkrachten extra sensibiliseren om een ruimdenkend visie te ontwikkelen over deze problematiek). Wanneer de leerkrachten inzichten kunnen verwerven in de verschillende belemmeringen bij de allochtone gezinnen, dan kan dit een goed effect hebben op het schoolklimaat. Die gezinnen zullen zich begrepen voelen waardoor de afstand tussen de leraren en die ouders verkort wordt. De school kan bijvoorbeeld de islamitische feesten op de jaarkalender vermelden, en zo kunnen heel veel moslimouders een gevoel van erkenning krijgen waardoor het vertrouwen en wederzijds respect versterkt worden.

De school zou ook beter investeren in het ontwikkelen van een uitstekend communicatieklimaat om de communicatie tussen de raden en hun achterban te optimaliseren. Dit zal zorgen voor het smeden van een sterke band tussen de verschillende raden, actoren en ouders. De meeste geïnterviewde ouders hebben weinig inzicht in de verschillende schoolcomponenten en voelen een grote afstand tussen hen en de vertegenwoordigers van de verschillende raden. De school kan creatief denken hoe ze met deze ouders kunnen communiceren. Een goede communicatie zal heel veel misverstanden en wrijvingen wegwerken. Veel scholen houden minder rekening met de achtergrond van de kwetsbare allochtone groepen die al met zoveel achterstanden kampen. Het versterken van het communicatiekanaal is noodzakelijk om het inclusieverhaal in het onderwijssysteem te implementeren.

De ouderbetrokkenheid is een noodzakelijke stap om te evolueren naar ouderparticipatie. Ouders met migratieachtergronden zijn ook betrokken bij de opvoeding en de schoolloopbaan van hun kinderen maar soms ontbreekt wel knowhow. Door de participatie van deze groepen te bevorderen kan men de culturele en sociale drempel wegnemen. Om het niveau van advies en overleg te bereiken moet de school die ouders eerst goed informeren over de diverse mogelijkheden en dit zal geen gemakkelijke klus zijn. De school kan bijvoorbeeld de allochtone ouders aanspreken die de taal goed beheersen en die goede banden binnen de allochtone gemeenschap onderhouden. Deze ouders kunnen dienen als

brugfiguren die de school met de allochtone gezinnen kunnen verbinden. Indien de school slaagt om deze ouders te activeren in het participatieproces, dan zal dit zorgen voor een goede mix binnen de verschillende raden waardoor de verschillende soorten ouders zullen vertegenwoordigd worden.

De schoolfeesten en evenementen zouden een breed karakter moeten hebben, en kunnen die ouders dichterbij de school brengen. De huidige activiteiten zijn vooral lucratief bestempeld en spreken niet alle ouders aan. De prijzen zijn meestal hoog en de arme gezinnen zullen moeilijk meegaan in dat verhaal. Deze situatie wijst ook op de aanzienlijke afstand tussen de verschillende raden en die ouders. De kloof kan dichtgemaakt worden door de schoolactiviteiten naar alle ouders te richten. Door halalworstjes bijvoorbeeld te kunnen voorzien op de schoolfeesten kan de school die ouders een plaats geven in het schoolverhaal. De prijzen moeten ook herzien en aangepast worden. De school kan ook een enquête opstarten om een beeld te krijgen van de wensen en de noden van de allochtone ouders. Het schoolteam kan actief opzoek gaan naar verenigingen die ervaring hebben met allochtone gezinnen. Onze ervaring binnen vzw De Brug met verschillende scholen wordt heel positief beleefd. Patrick Vanspauwen omschrijft de ouderbetrokkenheid als volgt: *"Ouderbetrokkenheid heeft te maken met alle inspanningen en activiteiten die ouders bij het schoolgebeuren willen betrekken en die uitgaan van de school."* (Vanspauwen, 2001 geciteerd door Deboutte, 2004, p. 2).

Indien de school via verschillende methodieken en initiatieven de allochtone ouders optimaal kan betrekken bij het schoolgebeuren van hen kinderen, dan zal dit van cruciaal belang zijn om een gezonde relatie te promoten. Het oprichten van een actief partnerschap tussen de school en de allochtone ouders vereist een duidelijke strategie die moet onderbouwd worden. De school zal moeten open communiceren met die ouders rond de verschillende thema's om het gevoel van samenhang te creëren. Wanneer men een schoolcultuur hanteert waarin wederzijds respect en vertrouwen hoog in het vaandel staan, dan zal de weg weggelegd worden om een brug te slaan tussen de thuis- en schoolwereld. Dit zal een heilzaam effect hebben op de opvoedings- en onderwijsproblematiek binnen een aantal Marokkaanse gezinnen. De samenwerking tussen de school, de ouders en de middenveldorganisaties kan een enorm steun zijn voor die jongeren in hun groeiproces.

Algemeen besluit:

Mijn invalshoek om de Marokkaanse gezinnen te ondersteunen is door de vader in zijn opvoedrol te versterken. Deze remediëring situeert zich op het microniveau. Om optimale resultaten te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat er ook op meso- en macroniveau gunstige maatregelen genomen worden. De overheid zou meer moeten investeren in de middenveldorganisaties want ze zijn aan het verstikken, en uiteindelijk zullen ze geleidelijk aan verdwijnen. Deze organisaties moeten begeleid en versterkt worden om te zorgen dat ze een tussenschakel vormen enerzijds tussen de overheid en de verschillende gemeenschappen, en anderzijds tussen de Marokkaanse jongeren en het jeugdwerk. De bestaande klassieke jeugdorganisaties slagen nog niet om de jongeren van allochtone afkomst optimaal te bereiken. Jeugdwerk kan die jongeren de nodige vaardigheden aanreiken om ze te versterken in hun ontwikkeling. Maar jammer genoeg, heb ik in al die jaren veel organisaties zien verdwijnen omdat ze de diverse lasten niet kunnen dragen. Ook de scholen zouden meer investeren in het opleiden van de leerkrachten om optimaal te kunnen omgaan met de diversiteit in de klas. Maar er moet wel wat ruimte voor de leraren gecreëerd worden, want het papierwerk die een leerkracht moeten verrichten is enorm. Immers is de kwaliteit in het onderwijs gelijk geworden aan documentatie.

Als lid van de Marokkaanse gemeenschap in Waregem, kan ik de vaststellingen van dit onderzoek niet ontkennen. In tegendeel, ik omarm ieder woord die ik hier geschreven heb omdat ik al jaren actief ben binnen de moslingemeenschap en specifiek bij de Marokkaanse gezinnen. De opvoedings-en onderwijsproblematiek is een fenomeen die we al jaren binnen vzw De Brug sterk aankaart hebben. De vader responsabiliseren en aanzetten om actief mee te denken en te participeren voor het bevorderen van het welzijn van het gezin, is van primordiaal belang. Maar ik ben niet naïef in mijn veranderingsstrategie want ik weet heel goed, dat de ondersteuning van de Marokkaanse vader maar één van de vele strategische elementen zijn die kunnen gehanteerd worden.

Literatuurstudie:

- Alahwani, A. (1968). *Opvoeding in de islam (التربية في الاسلام)*. Cairo: Dar Almaarif.
- Al-Ghazali, A. (2004). *De heropleving van de religieuze wetenschappen (Deel 3)*. Cairo: Dar Al Hadieth.
- Al-Ghazali, A. (z.j). *O mijn kind*. Geraadpleegd op 26 mei 2018, via http://site.iugaza.edu.ps/aeholy/files/2010/02/%D8%A3%D9%8A%D9%87%D8%A7_%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%84%D8%AF.pdf.
- Ibn AlQayyim, A. (z.j). *TUHFATUL-MAWDUD BI AHKAAM AL-MAWLUD*. Jeddah: Dar Alam Alfawid.
- Agirdag, A., & Korkmazer, B. (2015). *Etnische ongelijkheid in het onderwijs*. [Jaarboek 2015]. Gent: Ghent University.
- Abu Saad, M. (2015, 23 mei). *مهارات التعامل مع مشاكل الأطفال السلوكية* [YouTube]. Geraadpleegd op 13 februari 2018, via <https://www.youtube.com/watch?v=ybt1Fn-nbhU>
- Botewa, J-C.E. (19 november 2014). *Les Marocains résidants à l'étranger, une mine d'or pour Rabat*. [Opiniestuk] BePax. Geraadpleegd op 10 februari, via <http://www.bepax.org/publications/analyses/les-marocains-residants-a-l-etranger-une-mine-d-or-pour-rabat,0000534.html>
- Catherine, L. (1997). *Islam voor ongelovigen*. Amsterdam: Uitgeverij Babylon-De Geus.
- Cardone, N. (2017). *De Wever: "We moeten sommige kinderen sneller weghalen uit hun thuisomgeving"*. Geraadpleegd op zo 17 dec 2017, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/12/17/groot-debat-de-wever-geens/>
- Deboutte, G. (2004). *Doet iedereen mee? participatie als een hefboom voor GOK*. [GOK-Dag Aalst]. Geraadpleegd op 7 mei 2018, via http://www.steunpuntgok.be/downloads/conferentie_2004_kadertekst_ouderbetrokkenheid.pdf.
- Geldof, D. (2013). *Superdiversiteit: hoe onze samenleving verandert*. Leuven-Den Haag: Acco.
- Geldof, D. (2011). *Onzekerheid: over leven in de risicomaatschappij*. Leuven-Den Haag: Acco.
- Hachimi, F. (1961). *Tariechalmaghrib*. Casablanca: Dar Salma.
- *Les projections de la population et des ménages entre 2014 et 2050*. (z.d.). Geraadpleegd op 5 november 2017, via http://www.hcp.ma/Les-projections-de-la-population-et-des-menages-entre-2014-et-2050_a1920.html

- *La tradition juridique islamique dans l'évolution du droit privé marocain.* (z.d.). Geraadpleegd op 4 november 2017, via <http://books.openedition.org/iremam/2429>.
- Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling. (1964). *Vivre et travailler en Belgique.* [Brochure]. Brussel: Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling.
- Meurs, P. (2017). *Ontwikkelingspsychopathologie en ouderbegeleiding.* [cursus]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.
- Meurs, P. (2015). *Ontwikkelingspsychologie.* [cursus]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.
- Meurs, P. & Van Crombrugge, H. (2012). Opvoeden in allochtone islamitische gezinnen. In: K. Van Leeuwen & H. Van Crombrugge (red.). *Gezinnen in soorten.* (pp. 113-136). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- *Maroc: L'Union européenne lance un programme d'assistance technique pour l'éducation nationale.* (z.d.). Geraadpleegd op 26 januari 2018, via http://www.huffpostmaghreb.com/2017/01/10/education-nationale-maroc_n_14075828.html
- Mehrzaz, A., et al. (2015). *Opvoedebatten met migrantenvaders: Een methodiekbeschrijving en -onderbouwing.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut/Hogeschool Inholland/Trias Pedagogica.
- Ramadan, T. (2005). *Westerse moslims en de toekomst van de islam.* Amsterdam: Bulaaq
- Tijgani, T. (7 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Universiteit Gent. (2014). *Vreemde origine leidt voor jongens en meisjes op andere momenten tot achterstand.* {Persbericht}. Geraadpleegd op 20 januari 2018 via <http://users.ugent.be/~sbaert/PERSBERICHTSchoolEnArbeidsmarktuitkomstenAllochtoneJongensEnMeisjes.pdf>
- Van den Broucke, S., Wets, J., Noppe, J., Stuyck, K., Buyschaert, Ph., Doyen, G. (2015). *Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2015.* {Onderzoeksrapport}. Brussel: Steunpunt Inburgering en Integratie.
- Vanhee, L. (2007), *'Weerbaar en broos: mensen in armoede over ouderschap: een verkennende kwalitatieve studie in psychologisch perspectief'*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Van Crombrugge, H. & L. Vandemeulebroecke (2002). *Oudervorming door gesprek. Invalshoeken voor opvoedingsondersteuning in sociale netwerken.* In: L. Vandemeulebroecke,

HVC, J. Janssens & H. Colpin (Eds). *Gezinspedagogiek. Deel 2. Opvoedingsondersteuning.* (pp. 71-94). Leuven: Garant.

- Voets, J. (2017). *Bijzondere Jeugdzorg en integrale jeugdhulp.* [cursus deel 2: hulpverlening]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.
- Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten.* Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Van der Straeten, L. (2017). *Maatschappelijke dienstverlening.* [cursus]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.
- Vettenburg, N. (2017). *Bijzondere Jeugdzorg en integrale jeugdhulp.* [cursus deel 3: jongeren in kritische gezinssituatie]. Brussel: HIG opleiding gezinswetenschappen Odisee.
- *Wettelijke Bevolking per gemeente op 1 januari 2016.* (z.d.). Geraadpleegd op 26 december 2017 via http://www.focuswvtv.be/sites/default/files/2-wettelijke_bevolking_per_gemeente_2011_2016_tcm325194205_4.pdf?_ga=2.85969311.764650351.1514325451-1750880576.1514325451
- Yerden, I. (2010). *Schaamte en strategisch handelen: opvoeding in Marokkaanse en Turkse gezinnen.* Amsterdam: Uitgeverij Van Genneep.

Bijlage

1 & 2

Duur:

Ongeveer 2 uur maar er moet wel een bepaalde flexibiliteit gehanteerd worden.

Bijlage 1

Gespreksvoorbereiding: 1ste bijeenkomst

- **Doelgroep:**

Er zijn verschillende vaders aanwezig binnen de Marokkaanse gezinnen en daarom is het noodzakelijk om het verschil te kunnen maken tussen de 1ste generatie gezinnen (ouders allebei afkomstig uit Marokko), tussengeneratie gezinnen (één van de twee ouders is geboren in België) en de 2de generatie gezinnen (ouders allebei geboren in België). Hier kies ik vooral voor de vaders die in Marokko geboren zijn omdat ze vaak weinig inzicht en kennis hebben in de Vlaamse maatschappij. Ze zijn degenen die de gezinsondersteuning het meest nodig hebben. Deze vaders spreken dikwijls gebrekkig Nederlands, en zijn vooral in de moskeeën of in de caféhuizen te vinden. Om optimale resultaten te kunnen realiseren, is het sterk aangeraden om het aantal deelnemers van de opvoedebatten te limiteren tot 20 vaders (een groepje van 12 à 15 is ideaal).

- **Rekruteringswijze:**

De rekrutering van die vaders gebeurt door bezoeken te brengen naar de plaatsen waar die vaders met grote aantallen te vinden zijn, namelijk de moskeeën en de caféhuizen. In de moskee treft men vooral vaders aan die meer bezig zijn met geloof dan de vaders die in een caféhuis te vinden zijn. De imam of de bestuurders van de moskee kunnen eventueel betrokken worden bij zo een initiatief om te kijken of zo een ontmoeting in de moskee kan doorgaan. Maar een buurthuis of eventueel een school (eerst polsen of dit mogelijk is bij de directie) kunnen ook perfect dienen als ontmoetingsplaats waar dat gesprek kan doorgaan. Eventueel kunnen de huizen van het kind ook dienen als ontmoetingsplaats waarin

deze debatten kunnen doorgaan. Maar in de 1ste bijeenkomst is het noodzakelijk om een locatie te kiezen die laagdrempelig. De rekrutering gebeurt in de taal van die vaders door een informele babbel met hen aan te gaan. De aanwerver moet zich correct en goed voorstellen om een gevoel van aanvaarding en acceptatie te kunnen scheppen. Er moeten geen zware inhoudelijke zaken naar boven gehaald worden om geen schrik bij die vaders op te wekken, maar wel duidelijke woorden over gezin, opvoeding en kinderen laten vallen. Men zal direct realiseren welke ouders men voor zich heeft. Indien de aanwerver ziet dat hij nog geen aansluiting vond bij die groep vaders, dan is het verstandig om op een andere dag terug te keren om terug toegang bij hen te vinden.

Een sleutelfiguur kan bijvoorbeeld bij die groep een cruciale rol spelen om de andere vaders te motiveren en te stimuleren. Daarna kunnen de ouders uitgenodigd worden voor de eerste bijeenkomst in een helder, klaar en duidelijke taal. De aanwerver kiest samen met die ouders een tijdstip dat hen past. Dit zal vooral in het weekend of in de avonden doorgaan. Dat die vaders in eerste instantie voor **eenmalige bijeenkomst** uitgenodigd worden is een bewuste tactiek. De opvoedebatten onmiddellijk als reeks van opvoedebatten voorstellen kan sommige vaders beangstigen waardoor het gevaar bestaat dat ze niet komen opdagen. De locatie en het tijdstip moet met veel zorg gekozen worden. Die ouders kunnen eventueel gevraagd worden of ze het zien zitten om thee en hapjes mee te brengen, dit zal hen een eerste gevoel van participatie geven.

- **Vereisten begeleider:**

De begeleider moet het Marokkaanse dialect en het Berbers beheersen om met die vaders in gesprek te kunnen gaan. Die ouders in eigen taal spreken neemt de taaldrempel weg, en maakt dat ze vlot en duidelijk tot expressie kunnen komen. Het is ook noodzakelijk dat de begeleider een man is om toegang tot de wereld van die vaders te kunnen krijgen. Om die groep goed te kunnen begeleiden, is het van cruciaal belang dat de begeleider de groep weet te mobiliseren en te stimuleren. Hij moet weten hoe hij een stille/passieve groep tot spreken kan brengen, maar ook een rumoerige groep of een groep die voortdurende afdwaalt bij het onderwerp kan brengen. De groepstechnieken zijn een must om de dynamiek binnen de groep onder controle te kunnen krijgen. Om alle deelnemende ouders bij het debat te kunnen betrekken is het essentieel dat er voor de duur van het gesprek sprake is van gelijke kansen, gelijke rechten en plichten en gelijkwaardigheid.

De begeleider moet de communicatietechnieken beheersen om actief te kunnen luisteren naar die vaders. Empathie, onvoorwaardelijke acceptatie en echtheid zijn onontbeerlijk om het betrekkningsniveau tijdens die gesprekken te kunnen vergroten. Eveneens is kennis hebben van het onderwerp, de opvoedingsvaardigheden, de grote islamitische pedagogische richtlijnen en de Marokkaanse cultuur fundamenteel.

- **Benodigheden:**

Laptop, projector, scherm, stoelen, tafels, kladpapier, bord, stift, pennen, laagdrempelige locatie en stellingen over de opvoedingsmoeilijkheden die deze ouders tot spreken kunnen brengen (in het Arabisch en eventueel mondeling opzeggen voor de ouders die niet kunnen lezen).

N.B: De stoelen worden in "U" vorm geplaatst om alle ouders te kunnen zien en volgen.

- **Doelstellingen:**

- 1- De ouders tot spreken brengen en motiveren om actief deel te nemen aan het opvoeddebat. (Gespreksdoelstelling)
- 2- De ouders kunnen hun mening verwoorden over hun bedenkingen over verschillende stellingen. (Gespreksdoelstelling)
- 3- Alle ouders krijgen evenveel ruimte en kans om aan het woord te komen. (Gespreksdoelstelling)
- 4- De ouders kunnen inzien dat iedereen in de groep het moeilijk heeft met de opvoeding. (Opvoedingsdoelstelling)
- 5- De ouders kunnen beseffen dat opvoeden niet vanzelf gaat maar een proces is dat om inspanning vraagt. (Opvoedingsdoelstelling)
- 6- De ouders kunnen inzien dat opvoeden beïnvloed wordt door verschillende factoren. (Opvoedingsdoelstelling)
- 7- De ouders kunnen hun verontrustingen en bezorgheden in de groep brengen. (Opvoedingsdoelstelling)
- 8- De ouders kunnen vertellen over hun opvoedingsgeschiedenis in het land van herkomst. (Opvoedingsdoelstelling)
- 9- De ouders kunnen het verschil inzien tussen de Marokkaanse en de Vlaamse context. (Opvoedingsdoelstelling)
- 10- De ouders beseffen dat ze zelfverantwoordelijk zijn voor een goede opvoeding van hun kinderen. (Opvoedingsdoelstelling)
- 11- De ouders krijgen inzicht in de aanwezige factoren die de vader-kind relatie kunnen ondermijnen. (Opvoedingsdoelstelling)
- 12- De ouders kunnen een aantal opvoedingsthema's benoemen die ze relevant vinden om daarover te debatteren. (Opvoedingsdoelstelling)
- 13- De thema's worden op het bord geschreven en worden gerangschikt van het belangrijkste naar minst belangrijke. (Gespreksdoelstelling)
- 14- De begeleider kiest samen met de ouders een ander ontmoetingsmoment/locatie om over het gekozen opvoedingsthema te kunnen debatteren. (Gespreksdoelstelling)
- 15- De ouders worden actief betrokken bij de volgende debatten door naar hun meningen te luisteren en in acht te nemen. (Gespreksdoelstelling)

- **N.B: (G.D) afkorting voor gespreksdoelstelling en (O.D) afkorting voor Opvoedingsdoelstelling.**

Timing	Doel nr.	Inhoud	Benodigdheden
5 min	Doel 1 (G.D)	<u>Inleiding:</u>	
10 min		<p>De begeleider stelt zich voor en legt kort uit wat deze bijeenkomst inhoudt. Hij probeert in duidelijke taal deze ouders te waarderen en te bedanken voor hun komst. De begeleider gebruikt hierbij geen moeilijke woorden die misverstanden kunnen activeren. Er wordt ook uitdrukkelijk meegegeven dat tijdens deze bijeenkomst respect en begrip centraal staan. Iedereen heeft het recht om zich in volle vrijheid uit te spreken zonder aangevallen of verweten te worden door anderen.</p>	Laptop
		<u>Motivatiefase</u>	Projector
		<p>Hier projecteert de begeleider de verschillende stellingen op het scherm die het over de opvoeding en onderwijs hebben. De begeleider leest spontaan nog eens de stellingen voor en vertaalt die in het Marokkaans/Berbers om de vaders die niet kunnen lezen mee te kunnen krijgen in het verhaal (De begeleider vraagt niet aan de ouders of er iemand is die niet kan lezen, want dit kan voor sommige vaders zeer beledigend overkomen).</p>	Scherm
		<u>De stellingen:</u>	
		<ul style="list-style-type: none"> - Opvoeden is in Vlaanderen moeilijker dan in het land van herkomst. - Het is onmogelijk om je kinderen als moslims in Vlaanderen op te voeden. - De school helpt niet met de opvoeding want daar leren ze niks over het gedrag en de goede manieren. - De meeste ouders zijn bang dat de kinderen verwesterd worden en hun Marokkaanse/Islamitische identiteit verliezen. - De opvoeding hoeft je niet te leren want het gaat vanzelf. - De opvoeding is voor de moeders want de vaders hebben toch geen tijd om dit te doen. - Een strenge opvoeding zorgt dat de kinderen luisteren en het slechte pad niet ingaan. - Pubers opvoeden is het moeilijkste. 	

30 min	Doelen 2,3 (G.D) 4, 5, 6 (O.D)	<p style="text-align: center;"><u>1ste bijeenkomst: Fase 1</u></p> <p>Na het projecteren van de stellingen wordt het woord gegeven aan de ouders om te polsen wat ze over de opvoeding, onderwijs en samenleving denken. De begeleider bewaakt dat iedereen evenveel tijd krijgt om zijn mening te verwoorden. Indien de begeleider ziet dat er weinig interactie is, dan moet hij tussenkomen om wat motivatie in de groep te brengen. De Marokkaanse ouders zijn het niet gewoon om hun meningen openlijk voor te leggen. Het kan zijn dat veel ouders zich ongemakkelijk zullen voelen waardoor ze weinig in actie gaan komen. Het is de verantwoordelijkheid van de begeleider om die ouders te helpen om die drempel te kunnen overwinnen.</p> <p>De ouders worden ook aangespoord om naar elkaar te luisteren zonder elkaar te onderbreken. De bedoeling is dat de ervaringen van de ouders gerespecteerd worden en hen geen gevoel bij van schaamte activeert. Het is belangrijk dat de begeleider ook de belangrijke zaken opschrijft die vaders hebben laten vallen.</p> <p style="text-align: center;">Herhalingsfase 1(recapitulatie/synthese)</p> <p>De begeleider maakt een samenvatting wat die vaders hebben gezegd en schrijft de kernwoorden op het bord.</p>	Kladpapier, pen
10 min		<p style="text-align: center;"><u>Een korte pauze met thee en hapjes (gebracht door de ouders zelf)</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1ste bijeenkomst: Fase 2</u></p>	Bord, stift
25 min	Doelen 7,8,9,10 (O.D)	<p>Na een korte pauze, wordt het opvoeddebat hervat om verder met die vaders in gesprek te gaan. Deze ouders zijn al lossers gekomen en kunnen nu dieper vertellen over hun persoonlijke opvoedingsmoeilijkheden. De begeleider vraagt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe ze de opvoeding vroeger in het land van herkomst beleefd hebben? - Wat is het verschil met de opvoeding in Vlaanderen en waar die moeilijkheden liggen? - Hoe ze het doen om eigen kinderen op het rechte pad te behouden? - Wat is de rol van de vader in de opvoeding? 	Laptop Scherm Projector

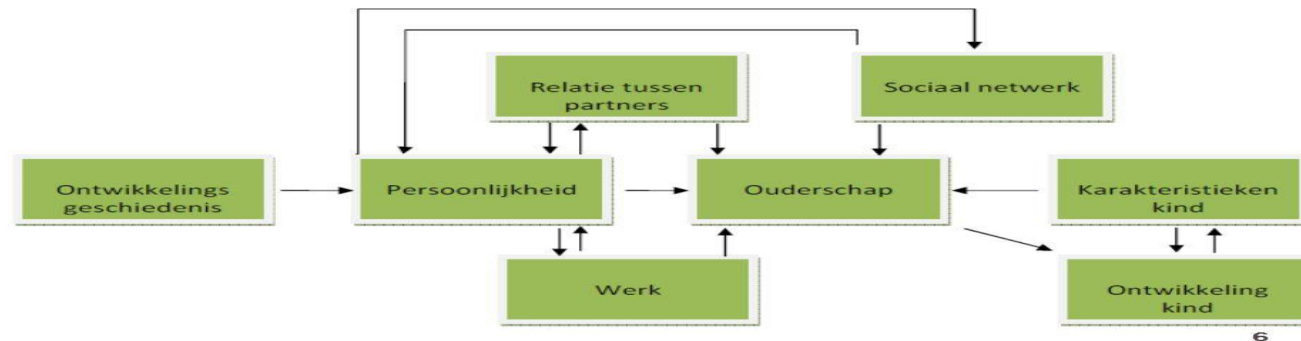
15 min

Doel 11
(O.D)

De ouders krijgen de ruimte om hun mening te uiten over de opgesomde vragen. De bedoeling is die vaders tot nadenken te brengen over hun rol in de opvoeding. De ouders moeten actief de voorwaarden scheppen om een goede omgeving voor hun kinderen te creëren. De debatleider moet niet naar voor komen als degene die het weet door te dicteren wat er kan of niet kan binnen de opvoeding. De bedoeling van die sessies is die ouders geleidelijk aan inzicht te laten verwerven in de voordelen of de nadelen van een bepaalde aanpak.

De debatleider kan aan de hand van het model van Belsky aantonen (projecteren) welke mechanismen aanwezig zijn binnen het gezin, en hoe we als vaders een meerwaarde kunnen zijn, en het verschil kunnen maken. Belsky brengt een rangschikking betreffende de belangrijkheid van de aanwezige factoren. Het persoonlijk functioneren van de ouders neemt de hoogste plaats in deze hiërarchie en de partnerrelatie wordt als belangrijkste contextuele bron van stress en support beschouwd.

PROCESMODEL VAN BELSKY

Herhalingsfase 2 (recapitulatie/synthese)

10 min		De begeleider herhaalt nog eens de belangrijke zaken die de ouders gezegd hebben, en tegelijkertijd maakt hij de link met het model van Belsky. Er zijn een aantal maatstaven aangereikt over hoe ze de communicatie met hun partner en kinderen kunnen optimaliseren, over het belang van de regels, de ontwikkelingsfasen van de kinderen, over de rollen van de moeders en de vaders en het belang van hun samenwerking als ouders.	
15 min	Doelen 12 (O.D) 13,14,15 (G.D)	<p style="text-align: center;">Slotfase</p> <p>De begeleider maakt aan de hand van de kernwoorden die op het bord genoteerd zijn een selectie van een aantal thema's, die op het bord geschreven worden. Er wordt een rangschikking gemaakt van het belangrijkste naar het minst belangrijke. De ouders worden actief betrokken bij de indeling en rangschikking van de thema's. De 1ste bijeenkomst wordt afgesloten met een inventarisatie en een evaluatie om de noden van de deelnemende vaders in kaart te brengen. Deze vaders voelen zich nu meer aangemoedigd om dieper de gekozen thema's te behandelen. Ze willen meer weten hoe ze hun opvoedingsvaardigheden kunnen optimaliseren. Via het gesprek kunnen ze inzien dat de ontwikkeling van het kind probabilistisch is, en niet deterministisch is(er is altijd hoop dat het beter wordt met het kind). De 1ste bijeenkomst opent de deur en motiveert die ouders om verder te willen samenkomen om inzichten te verwerven in de diverse methoden, en om te leren omgaan met de stressvolle opvoedingssituaties. Na de benoeming van een aantal thema's door die ouders, wordt er één gekozen die voor de meerderheid het meest relevant is. Nu worden de vervolgebatten aangekondigd aangezien deze vaders zelf vragende partij zijn. De begeleider kiest samen met de vaders de locatie en het tijdstip om dieper te kunnen ingaan op het gekozen thema.</p> <p>De begeleider bedankt de ouders voor hun deelname en de goede interactie die ze geleverd hebben.</p>	Bord, stift

N.B: De begeleider moet het gekozen thema goed voorbereiden door alle nuttige informatie en tips te verzamelen die het opvoeddebat ten goede kunnen zijn.

Bijlage 2

Lijst van geïnterviewde ouders en jongeren

- Amarir, H. (10 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Annassiri, M. (7 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Benziyane, J. (20 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Baqaoui, I. (27 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Chourrak, S. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Chourrak, A. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, A. (1 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, H. (10 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, T. (11 december oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, T. (11 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, N. (18 december oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, N. (20 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, R. (22 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, R. (26 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, S. (26 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, S. (26 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Kasmi, I. (26 december 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Khiyyari, R. (20 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Laghzaoui, R. (27 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Laghzaoui, B. (27 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Mansouri, S. (1 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Mansouri, J. (3 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Mouloud, A. (1 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Ramdani, H. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Ramdani, R. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Rekrakki, F. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Rekrakki, Z. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Rekrakki, K. (17 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Rayyass, N. (27 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Souidi, M. (7 oktober 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Sayyed, T. (7 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Yamani, T. (7 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Zitouni, R. (7 november 2017). Persoonlijke communicatie, via interview.
- Fahmi, A. (vrijdag 2 februari 2018) Persoonlijke communicatie, via telefoongesprek.

Lijst van geïnterviewde scholen

- Basisschool Torenhof Waregem (woensdag 25 oktober 2017)
- Basisschool Springeling Wielsbeke (vrijdag 12 januari 2018)
- Hemelvaartinstituut Waregem (woensdag 15 november 2017)
- Het H.-Hartcollege Waregem (woensdag 20 december 2017)
- Het VTI Waregem (vrijdag 12 januari 2018)
- Middenschool Groenhove Waregem (woensdag 10 januari 2018)
- Etablissement Oum El Koura Berkane, Marokko (Via telefoongesprek vrijdag 2 februari 2018).